

Prevence a intervence předčasných odchodů ze středních škol

Příručka opatření

Trhlíková Jana

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Prevence a intervence předčasných odchodů ze středních škol

Příručka opatření

Trhlíková Jana

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Poděkování

Děkujeme zástupcům škol a úřadů práce za spolupráci v rámci realizovaného šetření a za zpracování příkladů dobré praxe uvedených v tomto sborníku.

PŘEDMLUVA.....	5
1. PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE VZDĚLÁVÁNÍ V KONTEXTU ŠIRŠÍCH SOUVISLOSTÍ.....	7
1.1 VYMEZENÍ POJMŮ	7
1.2 PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE VZDĚLÁVÁNÍ V ČR A ZEMÍCH EU.....	7
1.3 OPATŘENÍ NA SNÍŽENÍ PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ V EU	9
2. TEORETICKÝ RÁMEC PŘÍSTUPU K PŘEDČASNÝM ODCHODŮM ZE VZDĚLÁVÁNÍ	10
3. PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE ŠKOL, RESP. VZDĚLÁVÁNÍ.....	13
3.1 PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ – ŠIRŠÍ SOUVISLOSTI A INSPIRACE ZE ZAHRANIČÍ.....	13
3.2 NÁSTROJE PREVENCE POUŽÍVANÉ NA ŠKOLÁCH V ČR.....	14
3.2.1 KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ A INFORMAČNÍ PODPORA KARIÉROVÉHO ROZHODOVÁNÍ.....	14
3.2.2 KLIMA ŠKOLY A ZVYŠOVÁNÍ PŘITAŽLIVOSTI VÝUKY.....	17
3.2.3 VYTVÁŘENÍ SÍTÍ KONTAKTŮ ŠKOLY S DALŠÍMI SUBJEKTY	18
4. IDENTIFIKACE ŽÁKŮ OHROŽENÝCH PŘEDČASNÝM UKONČENÍM STUDIA	19
4.1 RIZIKOVÉ FAKTORY PŘEDČASNÉHO ODCHODU ZE ŠKOLY	19
4.2 JAK IDENTIFIKOVAT ŽÁKY OHROŽENÉ PŘEDČASNÝM ODCHODEM ZE ŠKOLY?	21
5. METODY MOTIVACE ŽÁKŮ K DOKONČENÍ STUDIA	24
6. NÁSTROJE ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ ŽÁKŮ AKTUÁLNĚ OHROŽENÝCH ODCHODEM ZE ŠKOLY	26
7. ROLE ÚŘADU PRÁCE V PODPOŘE NÁVRATU MLADÝCH LIDÍ DO VZDĚLÁVÁNÍ	29
7.1 NÁSTROJE PODPORY NÁVRATU UCHAZEČŮ O ZAMĚSTNÁNÍ NA STŘEDNÍ ŠKOLU	29
7.2 MOŽNOSTI ZAŘAZENÍ UCHAZEČŮ O ZAMĚSTNÁNÍ DO REKVALIFIKAČNÍHO KURZU	30
7.3 MOŽNOSTI ZAŘAZENÍ UCHAZEČŮ DO REKVALIFIKACE ZAKONČENÉ PROFESNÍ KVALIFIKACÍ.....	32
8. KATALOG VYBRANÝCH NÁMĚTŮ Z PŘÍKLADŮ DOBRÉ PRAXE.....	34

9. PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE	49
9.1 PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE ZE STŘEDNÍCH ŠKOL	49
9.1.1 PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ NA EDUCANET PRAHA – MOTIVAČNÍ SYSTÉM, SMLOUVY SE ŽÁKY A E-LEARNINGOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ	49
9.1.2 PREVENCE A ŘEŠENÍ PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ NA STŘEDNÍ ŠKOLE POLYTECHNICKÉ – PODPORA KLIMATU A MOTIVACE ŽÁKŮ PROSTŘEDNICTVÍM STIPENDIJNÍHO PROGRAMU KRAJE	53
9.1.3 PŮSOBNÍ ŠKOLNÍ PSYCHOLOŽKY – VYTVOŘENÍ METODIKY VYHLEDÁVÁNÍ OHROŽENÝCH ŽÁKŮ A ZAVEDENÍ AKČNÍCH PLÁNŮ – STŘEDNÍ ŠKOLA STAVEBNÍ V JIHLAVĚ	55
9.1.4 PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ SE ZAMĚŘENÍM NA ŽÁKY SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI UČENÍ – STŘEDNÍ ŠKOLA SLUŽEB A PODNIKÁNÍ, OSTRAVA-PORUBA, P. O.	58
9.1.5 MOTIVACE ŽÁKŮ V RÁMCI ŠKOLY I NA ZÁKLADĚ SPOLUPRÁCE S MIMOŠKOLNÍM PROSTŘEDÍM SOŠ STAVEBNÍ A ZAHRADNICKÉ, PRAHA 9	61
9.1.6 MEZIOBOROVÁ SPOLUPRÁCE A POŘÁDÁNÍ KULATÝCH STOLŮ V PREVENCI PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ	64
9.1.7 PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ – PŘÍKLAD VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKA S ASPERGEROVÝM SYNDROMEM NA STŘEDNÍ ŠKOLE	67
9.1.8 PŘIJÍMACÍ POHOVORY JAKO PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ – SEVEROČESKÁ STŘEDNÍ ŠKOLA.	70
9.1.9 ZKUŠENOSTI VÝCHOVNÉHO PORADCE A METODIKA PREVENCE – VLIV MIMOŠKOLNÍCH AKTIVIT NA UTVÁŘENÍ OSOBNOSTI Z POHLEDU KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ – GYMNÁZIUM A SOŠ ČÁSLAV	72
9.1.10 PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ NA ISS HPOS PŘÍBRAM	74
9.1.11 JAK BRÁNÍME PŘEDČASNÝM ODCHODŮM ZE VZDĚLÁVÁNÍ NA SSOU INDUSTRIA II S.R.O.	77
9.1.12 ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVNÍSTĚ NA STŘEDNÍ ŠKOLE – ÚLOHA SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA – ETOPEDA	80
9.2 PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE – NEZISKOVÉ ORGANIZACE	83
9.2.1 DOUČOVÁNÍ DĚTÍ V RODINÁCH – ČLOVĚK V TÍSNI, O.P.S.	83
9.3 PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE – ÚŘADY PRÁCE	86
9.3.1 PROJEKT „PRVNÍ ŠANCE I MLADÝM BEZ VZDĚLÁNÍ“ – ÚP ČR, KRAJSKÁ POBOČKA V ÚSTÍ NAD LABEM	86
9.3.2 DOPLŇKOVÝ JOB CLUB START – PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE Z ÚP ČR, KRAJSKÁ POBOČKA V ÚSTÍ NAD LABEM	89
ZÁVĚR	93
LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE	95

Tato příručka byla vytvořena v rámci projektu VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy. Stěžejním záměrem je seznámit širší pedagogickou a poradenskou veřejnost s nástroji prevence a intervence, které školy, úřady práce a okrajově i neziskové organizace využívají v oblasti řešení problému předčasných odchodů ze vzdělávání. Cílem je ukázat zejména ty nástroje, které se v praxi ukazují jako nejvíce užitečné a efektivní a které mohou sloužit jako inspirace pro hledání vlastních cest a přístupů při řešení tohoto problému.

Předčasné odchody v České republice nepředstavují ve srovnání se zeměmi EU příliš rozsáhlý problém, na druhé straně podobně jako v jiných zemích mají řadu nepříznivých konsekvencí, ekonomického i sociálního charakteru. Ukončení studia s velmi nízkou nebo nedostatečnou kvalifikací je spojeno s vysokým rizikem nezaměstnanosti, vzniku závislosti na sociálních dávkách, chudoby, případně i sociálního vyloučení nebo rozvoje sociálně patologických jevů. Z těchto důvodů je třeba věnovat oblasti prevence i intervence zvýšenou pozornost i v České republice.

JAK PŘÍRUČKA VZNIKLA?

Zkušenosti i výzkumy ukazují, že předčasné odchody ze vzdělávání mají zpravidla komplexní charakter a jsou podmíněny řadou dlouhodobých příčin, proto ani jejich řešení nemůže být jednoduché. Naší snahou bylo ukázat problematiku řešení předčasných odchodů z různých úhlů pohledu, zmapovat jednotlivé fáze tohoto procesu a identifikovat odpovídající vhodné nástroje pro jeho řešení.

Příručka kombinuje několik informačních zdrojů. Zahrnuje za prvé výsledky kvalitativního výzkumu postaveného na analýze rozhovorů s experty (Trhlíková, 2012), za druhé zjištění z empirického průzkumu nástrojů a metod prevence a intervence využívaných na školách i úřadech práce (Trhlíková, 2013). Třetím významným zdrojem jsou příklady dobré praxe, které byly v rámci projektu sbírány ve školách, v neziskových organizacích i na úřadech práce.

Vzhledem k tomu, že příklady dobré praxe mají zpravidla komplexní charakter, byly pro potřeby příručky jednotlivé příklady dobré praxe podrobněji analyzovány a vybrány inspirativní, v praxi škol samostatně využitelné prvky. V příručce jsou uvedeny nejen celé příklady dobré praxe, ale i dílčí náměty ve formě „katalogu nástrojů a opatření“.

Pro lepší přehlednost a orientaci byly tyto náměty roztrženy podle okruhů a fází procesu předčasného odchodu ze střední školy, resp. vzdělávání. Vybraná opatření z „katalogu nástrojů a opatření“ prošla v roce 2014 procesem evaluace na školách (Gajdošová, 2015). Výsledky uvádíme u každého opatření jednotlivě.

PRO KOHO JE PŘÍRUČKA URČENA?

Příručka by měla sloužit především jako zdroj inspirace poradenským pracovníkům, školním psychologům a kariérovým poradcům, kteří s ohroženými žáky přímo pracují. Zajímavé informace může poskytnout i pracovníkům vedení škol, řídicích orgánů i dalším odborníkům, kteří zde najdou základní přehled o problematice předčasných odchodů a efektivních metodách prevence a intervence.

Publikace shrnuje zkušenosti a poznatky samotných pedagogických a poradenských pracovníků škol i úřadů práce. Měla by být především praktickou pomůckou pro školy, které se s problémem předčasných odchodů potýkají. Důraz byl kladen zejména na možnost využití získaných poznatků v praxi a pestrost příspěvků, které by ukázaly, jak široké možnosti a přístupy se v této oblasti nabízejí.

Příručka se snaží na základě zkušeností odborníků i příkladů dobré praxe ukázat možnosti, jak s ohroženými žáky pracovat, je však třeba zdůraznit, že uvedené postupy nelze vnímat jako ucelenou sbírku receptů, ale jako zdroj inspirace, podnět k zamyšlení a porovnání vlastních používaných metod s přístupy jiných škol. Je třeba si uvědomit, že každý žák představuje jedinečný případ se specifickými potřebami i rodinným zázemím a možnosti využití uvedených metod a postupů jsou ovlivněny celou řadou faktorů a podmínek.

Z důvodu přehlednosti a využitelnosti uvádíme v textu pouze nejdůležitější výsledky a shrnutí z publikací vzniklých na toto téma v průběhu projektu a nevěnujeme se podrobněji ani metodice jednotlivých šetření. Zájemci o tyto informace se mohou se všemi podkladovými publikacemi seznámit na stránkách informačního systému www.infoabsolvent.cz.

CO V PŘÍRUČCE NAJDETE?

Stěžejní část příručky zahrnuje především metody a nástroje, které školy a úřady práce využívají v oblasti prevence i intervence předčasných odchodů. Vycházíme přitom z časové souslednosti, počínaje širšími preventivními opatřeními přes identifikaci žáků ohrožených předčasným odchodem ze škol, intervenční nástroje zaměřené na řešení aktuálních problémů žáků až po oblast podpory návratu do vzdělávání mladých lidí, kteří vzdělávání předčasně opustili.

Další částí příručky je katalog konkrétních dílčích námětů z příkladů dobré praxe, včetně výsledků jejich evaluace. Na závěr pak publikace obsahuje i ucelený soubor příkladů dobré praxe, které mohou sloužit jako vhodná inspirace pro školy i úřady práce.

Příručka je rozčleněna do devíti kapitol:

- První kapitola obsahuje vymezení pojmů, uvedení do problematiky předčasných odchodů ze vzdělávání v kontextu širších souvislostí a seznámení se situací v ČR i zemích EU.
- Ve druhé kapitole příručka přináší stručný nástin vybraných teoretických přístupů, seznámení s psychologickými a sociálními aspekty školního neúspěchu žáků.
- Třetí kapitola se zaměřuje na oblast prevence předčasných odchodů ve školách.
- Čtvrtá kapitola se soustřeďuje na vymezení rizikových faktorů a identifikaci žáků potenciálně ohrožených předčasným odchodem ze školy, resp. vzdělávání.
- Pátá kapitola přináší souhrn nástrojů a doporučení pro motivaci žáků k dokončení studia.
- Šestá kapitola ukazuje nástroje řešení problémů žáků aktuálně ohrožených odchodem ze školy.
- Sedmá kapitola přináší názory pracovníků úřadů práce na možnost podpory návratu mladých s nízkou úrovní vzdělání do běžného vzdělávání nebo doplnění kvalifikace formou rekvalifikačního kurzu.
- V osmé kapitole je uveden katalog vybraných témat z příkladů dobré praxe, včetně jejich evaluace na školách. Poskytuje dílčí inspirativní náměty pro uplatnění v praxi škol.
- Devátá kapitola zahrnuje ucelený soubor (částečně zkrácených) příkladů dobré praxe získaných ze škol, úřadů práce i neziskových organizací.

1. PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE VZDĚLÁVÁNÍ V KONTEXTU ŠIRŠÍCH SOUVISLOSTÍ

1.1 VYMEZENÍ POJMŮ

Úvodem se zaměříme na vymezení základních pojmů používaných v této oblasti.

PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE VZDĚLÁVÁNÍ (EARLY SCHOOL LEAVING) podle Eurostatu zahrnují osoby ve věku 18–24 let, které splňují dvě podmínky: vzdělávání a odbornou přípravu ukončili po dosažení pouze nižšího sekundárního vzdělání či ještě nižšího a vzdělávání a odborné přípravy se již neúčastní¹ 2. V České republice tento údaj zjišťuje Český statistický úřad na základě výběrového šetření pracovních sil. V podmínkách českého vzdělávacího systému jsou mezi předčasně odcházející zahrnovány jednak osoby, které po základní škole ve studiu nepokračují, jednak ti, kteří ke studiu střední školy nastoupili, ale studium nedokončili.

PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE ŠKOL (ANGLICKY SCHOOL DROP-OUT) – tento pojem se vztahuje zpravidla k odchodu ze škol před koncem povinné školní docházky, odchodu před dosažením minimální kvalifikace nebo před dokončením střední školy. V českém prostředí se jedná o předčasné odchody před ukončením devátého ročníku základní školy a k jakémukoliv dalšímu přerušení školní docházky na střední škole. Sběru těchto údajů se věnují školní matriky (Tillner, 2013).

Z uvedených definic je zřejmé, že rozsah předčasných odchodů ze škol (zachycený ve školních matrikách) je v principu vyšší než výsledný počet osob, které skutečně vzdělávání opustí. Rozdíl souvisí s opakovanými návraty do vzdělávání, které jsou v současnosti poměrně časté.

V RÁMCI TÉTO PŘÍRUČKY SE ZABÝVÁME PŘEDEVŠÍM OBLASTÍ PREVENCE A INTERVENCE NA ŠKOLÁCH, TEDY NA ZÁKLADĚ UVEDENÝCH DEFINIC PŘEDČASNÝMI ODCHODY ZE ŠKOL. VE VZTAHU KE KLIENTŮM ÚŘADŮ PRÁCE A JEJICH PODPOŘE NÁVRATU DO VZDĚLÁVÁNÍ SLEDUJEME I PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE VZDĚLÁVÁNÍ.

PROBLEMATIKU PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ VNÍMÁME JAKO DLOUHODOBÝ PROCES, KTERÝ ZAČÍNÁ ZPRAVIDLA VÝZNAMNOU RIZIKOVOU SITUACÍ NA ŠKOLE A KTERÝ MŮŽE, ALE NEMUSÍ VYÚSTIT DO PŘEDČASNÉHO ODCHODU ZE ŠKOLY, PŘÍPADNĚ (POKUD ŽÁK NEPŘESTOUPÍ NA JINOU ŠKOLU NEBO SE NEVRÁTÍ DO VZDĚLÁNÍ) AŽ DO ÚPLNÉHO PŘEDČASNÉHO ODCHODU ZE VZDĚLÁVÁNÍ.

1.2 PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE VZDĚLÁVÁNÍ V ČR A ZEMÍCH EU

Míra předčasných odchodů v rámci zemí EU se podstatně liší. Tyto rozdíly naznačují, že do procesu předčasných odchodů ze vzdělávání vstupují jak faktory na straně žáků a jejich rodin, tak i faktory vyplývající ze samotného charakteru vzdělávacích systémů. K nim patří například rozdílné zastoupení všeobecného a odborného vzdělání, prostupnost, selektivita, rozsah podpůrných opatření a podobně. Určitou roli zřejmě hrají i kulturní a ekonomické faktory, charakteristiky trhu práce a jeho provázanost se vzdělávacím systémem. Z uvedených důvodů se může lišit nejen procento předčasných odchodů v jednotlivých zemích, ale i míra negativního dopadu předčasného odchodu žáka ze vzdělávání na jeho další pracovní dráhu i životní úroveň.

Česká republika dosahuje v rámci EU v míře předčasných odchodů konstantně velmi příznivých výsledků. V roce 2011 činilo procento předčasně odcházejících ze vzdělávání 4,9 % a v roce 2012 5,5 %. I v dalších letech zůstávalo na stejné úrovni (5,4 % v roce 2013 a 5,5 % v roce 2014). Podobně příznivá situace byla i v dalších zemích regionu, na Slovensku byl v roce 2014 tento podíl 6,7 %, v Polsku 5,4 % a v Rakousku 7,0 %. Naopak vysokou míru předčasných odchodů najdeme dosud v zemích jižní Evropy, jako jsou Španělsko (21,9 %), Portugalsko (17,4 %) nebo Itálie (15 %).

1 <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdsc410&language=en>

Indikátor je definován jako procento populace ve věku 18–24 let. Zahrnují se osoby, které dosáhly nejvýše nižšího středního vzdělání a zároveň se neúčastnily dalšího vzdělávání nebo odborné přípravy v průběhu posledních čtyř týdnů předcházejících průzkumu. Nižší sekundární vzdělávání se vztahuje na ISCED 2011 úroveň 0–2 pro údaje z roku 2014 a na ISCED 1997 úroveň 0–3C krátke až do roku 2013. Ukazatel je založen na údajích EU Labour Force Survey. Data o předčasných odchodech ze vzdělávání (early school leaving) v souladu s definicí pro Labour Force Survey (LFS) v ČR zjišťuje a realizuje na základě výběrového šetření pracovních sil Český statistický úřad (ČSU).

2 V zemích EU převažuje vymezení podle Eurostatu, ovšem podle OECD se předčasné odchody vztahují k dospělým ve věku 20–24 let (Reducing, 2011).

Důvodů příznivé situace u nás je několik. Jedním z nich je dlouhá tradice odborného vzdělávání, kdy na vyšší sekundární úrovni s odborným zaměřením se v ČR v současnosti vzdělává kolem 80 % populace. Odborné vzdělávání je žákům s nižšími studijními předpoklady zpravidla bližší než všeobecné nebo teoreticky zaměřené studium. Dále je tato pozitivní bilance ovlivněna širokou nabídkou a dobrou dostupností lehčích vzdělávacích programů, zejména učebních programů „kategorie E“. V případě selhání žáka je proto zpravidla možné dokončit vzdělání na nižší úrovni. Na druhé straně, i když je procento předčasných odchodů v ČR relativně nízké, poměrně častá vazba na sociální znevýhodnění, dlouhodobou nezaměstnanost a nízkou úroveň vzdělání rodičů je vysoce rizikovým aspektem, který zvyšuje nebezpečí reprodukce výskytu neúspěšných vzorů chování, nízké úrovně vzdělání, závislosti na sociálních dávkách, sociálně patologických jevů, případně i sociální exkluze (Trhlíková, 2006).

Předčasné odchody ze vzdělávání (v %, roky 2006–2014)³

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU (28 zemí)	15,5	14,9	14,7	14,2	13,9	13,4	12,7	12,0	11,1 ^b
Belgie	12,6	12,1	12	11,1	11,9	12,3	12,0	11,0	9,8 ^b
Bulharsko	17,3	14,9	14,8	14,7	13,9	12,8	12,5	12,5	12,9 ^b
Česká republika	5,1	5,2	5,6	5,4	4,9	4,9	5,5	5,4	5,5 ^b
Dánsko	9,1	12,9 ^b	12,5	11,3	11	9,6	9,1	8,0	7,7 ^b
Německo	13,7	12,5	11,8	11,1	11,9	11,5	10,6	9,9	9,5 ^b
Estonsko	13,5	14,4	14	13,9	11,6	10,9	10,3	9,7	11,4 ^b
Irsko	12,1	11,6	11,3	11,6	11,4	10,6	9,7	8,4	6,9 ^b
Řecko	15,5	14,6	14,8	14,5	13,7	13,1	11,3	10,1	9,0 ^b
Španělsko	30,5	31,0	31,9	31,2	28,4	26,5	24,7	23,6	21,9 ^b
Francie	12,4	12,6	11,5	12,2	12,6	12	11,5	9,7 ^b	8,5 ^b
Chorvatsko	4,7 ^u	3,9	3,7	3,9	3,7	4,1	4,2	4,5	2,7 ^{bu}
Itálie	20,6	19,7	19,7	19,2	18,8	18,2	17,6	17,0	15,0 ^b
Kypr	14,9	12,5	13,7	11,7	12,7	11,3	11,4	9,1	6,8 ^b
Lotyšsko	14,8	15,6	15,5	14,3	12,9	11,6 ^b	10,6	9,8	8,5 ^b
Litva	8,8	7,8	7,5	8,7	7,9	7,4	6,5	6,3	5,9 ^b
Lucembursko	14,0	12,5	13,4	7,7 ^b	7,1	6,2	8,1	6,1	6,1 ^b
Maďarsko	12,6	11,4	11,7	11,2	10,5	11,2	11,5	11,8	11,4 ^b
Malta	32,2	30,2	27,2	27,1	23,8	22,7	21,1	20,8	20,4 ^b
Nizozemsko	12,6	11,7	11,4	10,9	10,0 ^b	9,1	8,8	9,2	8,6 ^b
Rakousko	9,8	10,7	10,1	8,7	8,3	8,3	7,6	7,3	7,0 ^b
Polsko	5,4	5,0	5,0	5,3	5,4	5,6	5,7	5,6	5,4 ^b
Portugalsko	38,5	36,5	34,9	30,9	28,3	23,0	20,5	18,9	17,4 ^b
Rumunsko	17,9	17,3	15,9	16,6	18,4	17,5	17,4	17,3	18,1 ^b
Slovinsko	5,6	4,1	5,1	5,3	5,0	4,2	4,4	3,9	4,4 ^b
Slovensko	6,6	6,5	6,0	4,9	4,7	5,1	5,3	6,4	6,7 ^b
Finsko	9,7	9,1	9,8	9,9	10,3 ^d	9,8	8,9	9,3	9,5 ^b
Švédsko	8,6 ^b	8,0	7,9	7,0	6,5	6,6	7,5	7,1	6,7 ^b
Velká Británie	11,3	16,6 ^b	17,0	15,7	14,9	15,0	13,6	12,4	11,8 ^b
Island	25,6	23,2	24,4	21,3	22,6	19,7	20,1	20,5	19,0 ^b
Norsko	17,8 ^b	18,4	17,0	17,6	17,4	16,6	14,8	13,7	11,7 ^b
Švýcarsko	9,6 ^d	7,6	7,7	9,1 ^d	6,6	6,3	5,5	5,4	5,4 ^b
Turecko	48,8	46,9	45,5	44,3	43,1	41,9	39,6	37,5	38,3 ^b

Zdroj: Eurostat

Vysvětlivky: ^b=break in time series (přerušená řada), ^d=definition differs (odlišná definice), ^u=low reliability (nízká spolehlivost).

³ <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdsc410&language=en>

1.3 OPATŘENÍ NA SNÍŽENÍ PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ V EU

Předčasné odchody ze vzdělávání (Early school leaving) jsou spojeny s vyšším rizikem nezaměstnanosti, sociální exkluze a chudoby. Důvody, proč žáci opouštějí vzdělávací systém předčasně, mají zpravidla komplexní charakter, z tohoto důvodu musí být i nápravné úsilí zaměřeno na celou škálu opatření, jak v oblasti vzdělávání, tak sociální politiky, včetně prevence drogových závislostí, péče o mentální zdraví a řady dalších. Snížení počtu mladých lidí, kteří předčasně odcházejí ze vzdělávacího procesu, představuje jeden z pěti hlavních cílů strategie Evropa 2020⁴ pro oživení hospodářského růstu a tvorbu nových pracovních míst. Plán Evropské unie na řešení předčasného zanechávání školní docházky si klade za úkol do roku 2020 snížit podíl těchto mladých lidí pod 10 %⁵. V roce 2013 přitom za celou EU dosahovalo procento předčasných odchodů 12 % a v některých zemích zejména jižní Evropy bylo procento předčasně odcházejících dokonce i několikanásobně vyšší. V České republice je vzhledem k příznivé situaci cílem nízké procento udržet na úrovni kolem 5,5 %⁶.

Komplexní politická opatření zaměřená proti předčasnému ukončování školní docházky se na základě doporučení mají soustředit na oblast prevence, intervence i kompenzace⁷.

PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ

Při prevenci je především třeba zabránit vzniku podmínek, které mohou vést k předčasnému ukončování školní docházky. Za jeden z nejúčinnějších prostředků je možné považovat kvalitní vzdělávání a péči již v raném dětství. Preventivní opatření se mají zaměřit také na jazykovou podporu pro děti z rodin migrantů, posílení integrace nebo cílenou podporu znevýhodněných žáků.

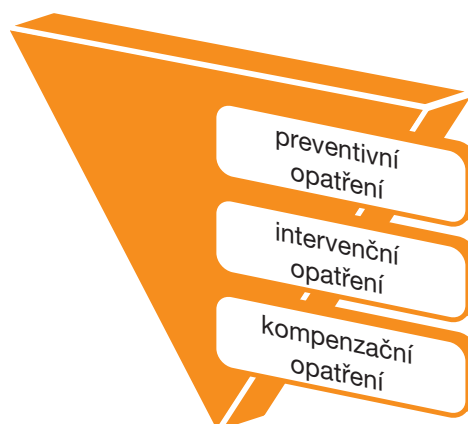
INTERVENČNÍ OPATŘENÍ

Intervence řeší objevující se obtíže v rané fázi a snaží se zabránit tomu, aby vedly k předčasnému ukončení školní docházky. Intervenční zásahy mohou být zaměřeny na školu či instituci jako celek nebo na řešení problémů jednotlivých žáků, kteří jsou předčasným odchodem ohroženi. Opatření týkající se škol jako celku mají za cíl zlepšit školní klima a vytvořit motivující výukové prostředí. Účinnou formou pomoci ohroženým žákům mohou být systémy včasného varování a lepší spolupráce s rodiči. Vysoce účinným prostředkem poskytnutí relevantní podpory bývá i vytváření sítí kontaktů s aktéry mimo školu. Opatření zaměřená na žáky zahrnují pedagogické vedení a doučování žáků, individuální výukové přístupy a finanční podporu, jako například příspěvky na vzdělávání.

KOMPENZAČNÍ OPATŘENÍ

Kompenzační opatření skýtají příležitosti ke vzdělávání a odborné přípravě těm, kteří již školní docházku předčasně ukončili. Jde o to, podpořit mladé lidi, aby se znovu zapojili do systému řádného vzdělávání, nebo jim nabídnout tzv. „druhou šanci“. Studenti, kteří školu opustili, by měli mít šanci doplnit si své vzdělávání v pozdějším věku.

Obrázek 1: Opatření v oblasti předčasných odchodů ze vzdělávání

⁴ http://ec.europa.eu/europe2020/index_cs.htm

⁵ http://ec.europa.eu/education/policy/school/early-school-leavers_en.htm

⁶ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/targets_en.pdf

⁷ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011H0701\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011H0701(01)&from=EN)

2. TEORETICKÝ RÁMEC PŘÍSTUPU K PŘEDČASNÝM ODCHODŮM ZE VZDĚLÁVÁNÍ

V této části textu se krátce zaměříme na teoretické koncepce vztahující se k problematice předčasných odchodů ze vzdělávání. Důvodem, proč je v příručce uvádíme, není záměr poskytnout podrobný přehled teoretických přístupů, nýbrž snaha upozornit na komplexnost, dlouhodobost a existující vnitřní mechanismy procesu předčasného opuštění studia. Seznámení s teoretickým pozadím umožní také lépe porozumět tomu, proč k předčasným odchodům dochází, jaké jsou možnosti prevence i efektivní intervence, a na druhé straně upozornit i na určité limity při řešení tohoto problému. Předčasnými odchody ze vzdělávání a jejich příčinami se cíleně zabývá poměrně málo studií. Řada výzkumů z různých oblastí se ovšem tohoto tématu dotýká, ať už se jedná o pedagogické, nebo psychologické výzkumy, sociologické studie sociálních nerovností, případně i ekonomické výzkumy. Východiska těchto výzkumů se ovšem výrazně liší.

Jedním z přístupů je rozlišování mezi „zjevnými“ a „skrytými“ příčinami. Zjevnými příčinami jsou například kázeňské přestupky, neprospěch, neúspěch u zkoušek, těhotenství, zdravotní překážky a podobně. Tento pohled se uplatňuje například ve statistických výkazech škol.

Současné teorie ovšem zdůrazňují především dlouhodobost tohoto procesu, který začíná často i několik let před samotným odchodem žáka, a soustřeďují se především na „skryté“, a tedy obtížněji odhalitelné a definovatelné příčiny (nízké aspirace a vzdělání rodičů, sociálně znevýhodněné prostředí, příslušnost k etnickým menšinám, migranti a další).

Teorie a výzkum na téma školního neúspěchu můžeme dále klasifikovat podle toho, zda zdůrazňují především individuální, nebo naopak institucionální faktory (rodinu, školu, širší komunitu a vzájemné vztahy). Podívejme se krátce na některé z nich.

PSYCHOLOGICKÉ TEORIE – TEORIE POSTUPNÉHO ODPOUTÁNÍ OD ŠKOLY

Psychologické teorie postupného odpoutání od školy se soustřeďují na vzájemné vazby žáka se školou. Zdůrazňují dlouhodobost procesu předčasného odchodu ze školy, respektive vzdělávání, a vnímají školní neúspěch jako složitý postupný proces, kdy je třeba věnovat pozornost nejen studijním výsledkům žáků, ale i jejich sociálnímu zapojení a pocitům úspěchu nebo naopak frustraci ze selhávání. Tyto teorie hovoří buď o procesu vytlačování studenta ze studia v důsledku jeho neprospěchu, porušování pravidel chování nebo absencí (push out), nebo vnímají předčasný odchod jako důsledek dlouhodobé nedostatečné podpory žáka (falling out), případně jako proces odpoutávání se od školy (fade out) (Hloušková, 2014). V rámci teorie odpoutání je možné odlišit dva koncepční rámce – frustrační a participativně identifikační model.

■ FRUSTRAČNÍ MODEL

Frustrační model předpokládá, že startovním bodem procesu odchodu ze vzdělávání je školní neúspěch žáka, který následně vede k frustraci, v jejímž důsledku se snižuje sebevědomí žáka. To má za následek vznik negativních postojů ke škole a problematického chování, případně i odmítání chodění do školy, protože škola se stává zdrojem negativních pocitů. Tím se žák ocitá v bludném kruhu. Pozornost učitelů se soustřeďuje na problematické chování a kontrolu studenta více než na samotné studium, což výsledky žáka ještě dále zhoršuje. Nízká sebeúcta je v tomto modelu považována za ústřední, žák odmítá školu a odchází v zásadě proto, aby si zachoval sebeúctu (Finn, 1989, Rumberger, 2004).

■ PARTICIPATIVNĚ IDENTIFIKAČNÍ MODEL

Tento model vychází z předpokladu, že žáci, kteří jsou ve škole aktivní, mají pocit sounáležitosti a s větší pravděpodobností ve škole uspějí. Předčasné odchody jsou pak vysvětlovány nízkou mírou identifikace žáka se školou a třídou, nižší sociální zapojení vede k odcizení žáka školy (Finn, 1989).

TEORIE ZDŮRAZŇUJÍCÍ VLIV RODINY

■ SOCIOEKONOMICKÝ STATUS RODINY

Studie na téma vlivu rodiny se zaměřují například na vztah mezi socioekonomickým statusem a školními výsledky. Z nich vyplývá, že žáci z rodin s vyšším socioekonomickým statusem mají větší pravděpodobnost úspěšného dokončení studia a méně jim hrozí nedokončení studia (například Jeynes, 2002, McNeal, 1999). Vliv sociálně-ekonomického zázemí na vzdělanostní aspirace žáka i dosaženou úroveň vzdělání potvrzuje i řada výzkumů prováděných v České republice (Matějů, Straková, Veselý, 2010). Z výzkumů je rovněž zřejmá i nižší školní úspěšnost romských dětí ze sociálně vyloučených lokalit (Gabal, 2010).

■ RODINA A JEJÍ ZDROJE (KAPITÁL)

Podle některých teorií jsou pro úspěch ve vzdělávání a snížení rizika předčasného odchodu podstatné rodinné zdroje. Např. Coleman (Coleman, 1966) rozlišuje v rodinném prostředí lidský kapitál (vzdělání rodičů), finanční kapitál (příjem rodičů) a sociální kapitál (vztah rodičů k dítěti i rodičů k institucím i sociálnímu okolí).

■ VÝCHOVNÉ PŘÍSTUPY V RODINĚ

Úspěch ve škole ovlivňují podle výzkumů i rozdílné výchovné přístupy. Příkladem může být typologie výchovných stylů, které od 70. let vyvíjela Baumrindová. Původně definovala tři výchovné styly – tolerantní, autoritářský a autoritativní, později přidala styl čtvrtý – lhostejný/nezapojený. Z jejích dlouholetých výzkumů vychází jako optimální styl autoritativní, který vysokou rodičovskou vnímavost (emoční vztah) kombinuje s náročností a respektem k autoritě (výchovné řízení). Výsledky ukazují, že prospívání takto vychovávaných dětí je s ohledem na školní výsledky nebo výskyt problémů lepší (Baumrind, 1991).

KOMPLEXNÍ PŘÍSTUPY

■ SYSTÉMOVÝ PŘÍSTUP

Systémový přístup reflektuje skutečnost, že předčasné odchody ze vzdělávání jsou blízce ovlivněny nejen individuálními charakteristikami žáka a rodinou, ale i vnějším prostředím, například systémem, jakým je poskytováno a organizováno vzdělávání. Proměnné, které ovlivňují účast ve vzdělávacím procesu a předčasné odchody ze vzdělávání, je pak možné rozdělit do pěti kategorií:

Systémový přístup k předčasným odchodům ze vzdělávání ⁸

Kategorie	Proměnné
Individuální úroveň	Problémy se zvládáním školních požadavků, poruchy chování nebo učení, problémy se sebehodnocením a další
Rodina	Násilí v rodině, alkohol, drogová závislost, důvěra v rodině, spolehnutí se na rodiče, úroveň vzdělání rodičů, finanční zdroje, nezaměstnanost rodičů
Škola	Školní étos, klima, disciplína, management, účast žáků na školním plánování, zapojení rodičů
Společnost (komunita)	Podpora, např. dostupnost mimoškolní podpory, zázemí, lokální situace, infrastruktura, skutečnost, zda se jedná o město, či vesnici, zda se jedná o tzv. vyloučenou lokalitu
Další vzdělávání	Možnost dalšího vzdělávání a situace na trhu práce – míra nezaměstnanosti, proces přechodu na trh práce, příležitosti dalšího vzdělávání, možnosti zaměstnání

⁸ The National Economic and Social Forum. Early School Leavers. Forum Report No. 24, Dublin Stationery Office. 2002. 135 s. Dostupné na: <http://www.nesf.ie/dynamic/pdfs/No-24-Early-School-Leavers>.

■ HOLISTICKÝ PŘÍSTUP

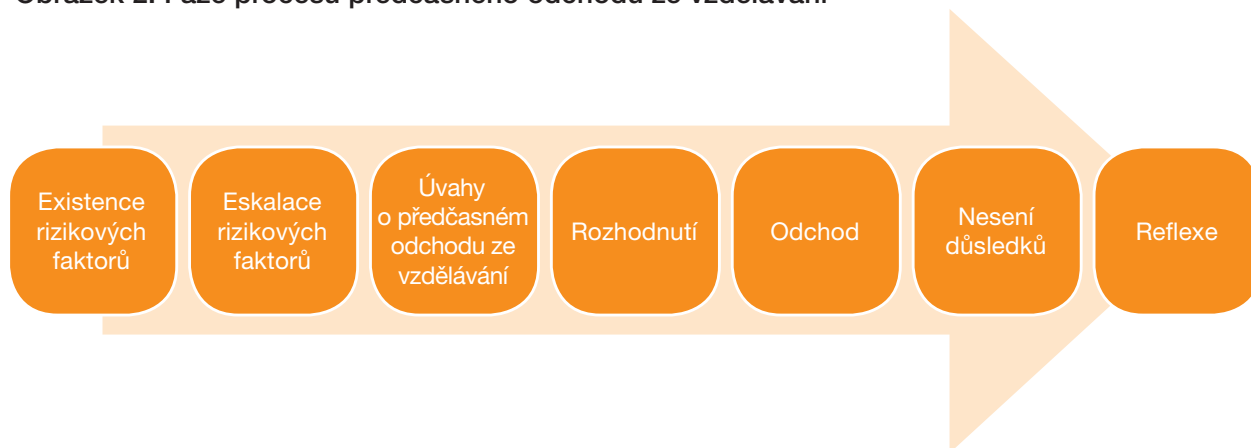
Holistický způsob vnímání zdůrazňuje vzájemnou propojenost systému vazbami. Do této kategorie přístupů můžeme zařadit např. ekologii rodiny, kterou rozvíjí Bronfenbrenner. Zdůrazňuje interakci jedince s prostředím, které dělí do pěti systémů (Bronfenbrenner, 1979, 1986):

- mikrosystém – vztah a interakce studenta s bezprostředním okolím, rodinou a školou...
- mezosystém – propojení a interakce aktérů v bezprostředním okolí studenta
- exosystém – žák se nedotýká přímo, např. zaměstnání rodičů
- makrosystém – kulturní kontext
- chronosystém – vzorce přechodů v průběhu života, předchozí úspěchy nebo neúspěchy...

PŘÍSTUPY ZDŮRAŽŇUJÍCÍ FÁZE PROCESU ODCHODU ZE VZDĚLÁVÁNÍ

Další přístup, zdůrazňující skutečnost, že odchod žáků ze vzdělávání není jednorázovým aktem, ale procesem, který má svůj začátek, průběh i konec, uvádí např. studie projektu PROPOS⁹. Autoři na základě analýz identifikovali sedm fází procesu odchodu ze vzdělávání, počínaje existencí rizikových faktorů, přes jejich eskalaci, kdy chronicky se opakující problém v životě žáka nabírá rozměrů ohrožujících jeho fungování ve škole a vede k úvahám o předčasném odchodu ze školy. Následně může tato situace vyústit v rozhodnutí ze školy odejít. Zajímavé je, že autoři rozlišují i další fáze odchodu ze vzdělávání – nesení důsledků a reflexi, které jsou podstatné zejména pro případný návrat žáka do vzdělávání v rámci tzv. „druhé šance“ (Vacek, Pacnerová, Menclová, 2008).

Obrázek 2: Fáze procesu předčasného odchodu ze vzdělávání

9 http://www.ippp.cz/images/stories/doc/studie/vyzkumna_zprava_predcasne_odchody.pdf

3. PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE ŠKOL, RESP. VZDĚLÁVÁNÍ

3.1 PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ – ŠIRŠÍ SOUVISLOSTI A INSPIRACE ZE ZAHRANIČÍ

Komplexnost a dlouhodobost procesu předčasného ukončení vzdělávání se promítá do skutečnosti, že efektivní opatření by měla mít rovněž komplexní charakter a měla by probíhat na různých úrovních. Úvodem k problematice nástrojů prevence přinášíme stručný nástin opatření, která vycházejí z příručky „Dropout prevention“.

Přínosem je zejména skutečnost, že autoři této příručky se zaměřili nejen na formulaci specifických a koherentních doporučení pro prevenci předčasných odchodů a jejich využití v praxi, ale zároveň se pokusili vyhodnotit míru pozitivních efektů jednotlivých opatření. Podmínky se v různých zemích samozřejmě liší, z tohoto důvodu uvádíme jen nástin myšlenek a doporučení, které ukazují základní směřování a úvahy v této oblasti a mohou být určitou inspirací.

Příručka představuje sérii šesti doporučení pro snížení předčasných odchodů, které jsou rozděleny do 3 kategorií.

DIAGNOSTIKA

Vytvoření a využití komplexních datových systémů – první doporučení radí školám a úřadům sbírat a využívat komplexní datové systémy, které by umožňovaly nejen zjišťovat celkové počty žáků odcházejících ze studia, ale zároveň by umožnily identifikaci studentů, kteří se nacházejí ve zvýšeném riziku předčasného odchodu na úrovni jednotlivce.

Databáze by měla obsahovat údaje z průběžného sledování školní neúspěšnosti žáka, opakování ročníku, závažných problémů a podobně. Důležitou součástí by měly být informace o úspěšnosti přechodu žáků mezi jednotlivými stupni vzdělávání, které by usnadnily předávání informací mezi školami a včasnou identifikaci potenciálně ohrožených žáků.

CÍLENÁ PREVENCE

- Žákům, kterým hrozí odchod ze vzdělávání, by měli být individuálně přiřazeni vyškolení pracovníci, kteří by jim věnovali smysluplnou pomoc.
- Poskytnutí akademické podpory ohroženým žákům s cílem zlepšit jejich studijní výsledky a podpora jejich opětovného zapojení ve škole.
- Zavedení programů pro zvýšení sociálních dovedností žáků, úspěšné zvládnutí strategií řešení problémů a rozhodování.

ŠIROKÁ ŠKOLNÍ PREVENCE

- Přizpůsobení učebního prostředí a vzdělávacího procesu. Toto doporučení zahrnuje vytváření osobního prostředí, ve kterém se učitelé a žáci navzájem znají, podporu pocitu sounáležitosti a příznivého klimatu ve škole.
- Poskytování informací, školení a dalších forem vzdělávání učitelům a poradcům, které by bylo zaměřeno na podporu a vybavení žáků dovednostmi potřebnými pro pokračování ve vzdělávání nebo uplatnění na trhu práce (poradenství pro žáky, zprostředkování kontaktů s pracovníky různých profesí a další).

3.2 NÁSTROJE PREVENCE POUŽÍVANÉ NA ŠKOLÁCH V ČR

V této části se zaměříme na široké a obecně zaměřené nástroje, které školy používají a jejichž přínosy lze vztahovat i k oblasti prevence předčasných odchodů. Text vychází ze zkušeností pedagogických pracovníků škol a výchovných a kariérových poradců, které byly zjišťovány v rámci rozhovorů a na základě dotazníkového šetření na školách (Trhlíková, 2012, 2013). Pro ilustraci uvádíme i některé konkrétní zkušenosti a výroky poradenských pracovníků.

NÁSTROJE PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ NA ŠKOLÁCH:

- Kariérové poradenství a informační podpora kariérového rozhodování
- Zlepšování příznivého klimatu ve škole, navazování důvěry mezi žáky a učiteli
- Nabídka volnočasových aktivit jako nástroje rozvoje dovedností a prevence sociálně patologických jevů
- Zvyšování přitažlivosti výuky s důrazem na praxi a spolupráci se zaměstnavateli
- Spolupráce školy s dalšími subjekty s cílem širší podpory žáků, např. s neziskovými organizacemi (doučování), s orgány sociálně právní ochrany dětí (podpora rodin),...
- Využívání nástrojů motivace k dokončení studia, finanční motivace (stipendia), ukazování vhodných životních vzorů, podpora soutěživosti a pocitu úspěchu a podobně
- Podpora zvládání výuky a efektivního učení (doučování)

3.2.1 KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ A INFORMAČNÍ PODPORA KARIÉROVÉHO ROZHODOVÁNÍ

Kariérové poradenství je významným nástrojem podpory vhodné vzdělávací cesty. Volba oboru, o který žák nemá zájem, nebo výběr příliš náročného oboru jsou významnými důvody, proč žáci předčasně opouštějí studium na střední škole. I když ve většině případů se žákům podaří přejít na jinou školu nebo obor, přínos kariérového poradenství lze vidět ve skutečnosti, že významně redukuje zbytečné ztráty vznikající chybným rozhodnutím o volbě vzdělání a profesní přípravy. V tomto smyslu je kariérové poradenství potřebným nástrojem prevence předčasného odchodu ze školy, případně i vzdělávání.

KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ představuje institucionalizovaný systém poradenských služeb, jejichž cílem je pomáhat jednotlivcům při rozhodování o profesní a vzdělávací orientaci v kterékoli fázi jejich života. Zahrnuje jak aktivity realizované ve školách, které mají pomoci žákům a studentům ujasnit si vlastní kariérní cíle a porozumět světu práce, tak poradenství při změně zaměstnání nebo podpoře návratu do vzdělávání. Představuje širokou škálu informačních, poradenských, diagnostických, motivačních i vzdělávacích činností. Hlavními složkami kariérového poradenství jsou:

- Postupné a soustavné poskytování informací žákům přiměřených jejich vývojové úrovni i potřebných informací rodičům o hlavních typech a druzích středních škol, o možnostech a požadavcích studia a soustavě studijních a učebních oborů
- Poskytování informací o povoláních, obsahu, činnosti a nárocích, které tato povolání kladou na pracovníky
- Informace o možnostech dalšího návazného studia a zvyšování kvalifikace
- Poskytování informací o trhu práce, požadavcích zaměstnavatelů, úrovni mezd
- Soustavné komplexní sledování a hodnocení vývoje žáků i podmínek, za nichž tento vývoj probíhá, po celou dobu jejich docházky do školy, rozvíjení jejich sebepoznávání a sebehodnocení
- Systematická poradenská a konzultační pomoc při postupném vytváření a ujasňování osobních představ o dalším studiu a budoucím povolání, při posuzování a hodnocení vlastních předpokladů a dále konzultační pomoc v průběhu bezprostředního rozhodování žáků o volbě studia

NA JAKÉ OBLASTI JE TŘEBA SE ZAMĚŘIT?

■ PODPORA ŽÁKŮ V POKRAČOVÁNÍ VE VZDĚLÁVÁNÍ PO ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Naprostá většina žáků v České republice po základní škole pokračuje ve vzdělávání, menší část žáků se ale o studium střední školy ani nepokusí nebo ke studiu nenastoupí (Trhlíková, 2006). Důvodem je často negativní vztah žáka ke škole a učení nebo nízká, případně nulová podpora rodiny z důvodu finančních, zdravotních nebo osobních překážek.

Některé rodiny žáky od studia dokonce odrazují a vyvíjejí tlak, aby se co nejdříve zapojili do finančního zajištění rodiny. Tyto žáky je třeba podpořit v rozhodnutí vyučit se a získat kvalifikaci, která by jim umožnila uplatnit se na trhu práce a získat kvalitní zaměstnání, a motivovat je tak, aby viděli cíl vzdělávání v dosažení kvalifikace a možnosti vykonávat profesi, která by je zajímala. Nástrojem podpory tohoto zájmu mohou být práce ve školních dílnách, exkurze ve firmách, případně i navázání spolupráce základních škol se středními školami nebo zaměstnavateli, kteří umožní žákům kontakt s profesí, konkrétní prací i pracovním prostředím.

„Pořádáme ‚Liheň zručnosti‘. Škola nabízí využití dílen základním školám, kde si žáci mohou vyzkoušet práci s různými materiály a mají možnost zjistit, jestli by je práce s daným materiálem bavila.“

■ PODPORA VOLBY VHODNÉHO OBORU

Nezájem o studovaný obor je jedním z rizikových faktorů nedokončení studia. Podpora volby vhodného oboru je proto pro úspěšné absolvování střední školy klíčová. K důvodům nevhodné volby oboru patří například skutečnost, že žáci ani rodiče nemají dostatek informací o náplni oboru, charakteru budoucí práce ani možnostech pracovního uplatnění.

Problémem je i situace, kdy jsou zejména žáci učebních oborů při výběru oborového zaměření limitováni studijními výsledky, případně se na obor, který by chtěli studovat, nedostanou. V tomto případě je třeba věnovat zvýšenou pozornost i volbě vhodného „náhradního“ oboru, protože platí, že v případě, že žák začne studovat obor proti svému zájmu, tak si k němu zpravidla kladný vztah nevytvoří.

■ PODPORA VOLBY ODPOVÍDAJÍCÍ ÚROVNĚ VZDĚLÁNÍ

Dalším častým důvodem problémů a rizika předčasného odchodu ze školy je nezvládání učiva, příliš náročný obor nebo úroveň vzdělání. V případě nezvládání výuky je vhodný včasný přechod žáka na snazší obor nebo nižší úroveň vzdělání, dříve než žák úplně ztratí zájem a motivaci k učení.

„Je nutné, aby se žáci vzdělávali v oborech a na úrovni vzdělání, která odpovídá jejich možnostem, a zažili pocit úspěchu.“

„Na školu přecházejí žáci z jiných škol z oborů H na obory kategorie E – žáci z těchto škol, kteří jsou vystresováni z toho, že nezvládají výuku, se uklidní a získají pocit jistoty, což zvyšuje šance dokončit školu. Děti nemají mít nálepku, že jsou neschopné a špatné, jinak opravdu špatní budou a budou ze škol odcházet.“

V rámci volby školy a oboru u žáků se zdravotním postižením byla rovněž zmiňována potřeba obeznámení budoucích žáků s prostředím školy, případně s internátem.

„Poskytujeme žákům se zdravotním postižením možnost absolvovat zkušební pobyt na internátě, kde zjistí, zda jsou dostatečně samostatní a jsou schopni školu a pobyt zvládnout.“

■ POSKYTNUTÍ KVALITNÍCH INFORMACÍ O OBORU I BUDOUCÍ PROFESI, NAPŘÍKLAD S VYUŽITÍM INFORMAČNÍHO SYSTÉMU INFOABSOLVENT

INFOABSOLVENT – INFORMAČNÍ SYSTÉM O UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ ŠKOL NA TRHU PRÁCE

Jedním ze soudobých trendů v kariérovém poradenství je komplexní pojetí poradenské péče, zahrnující nejen podávání rad a informací, ale i vybavování klienta kompetencemi k tomu, aby se na základě kvalitních a adekvátních informací dokázal rozhodovat sám. Nástrojem, který mohou využít nejen poradenští pracovníci, ale přímo i samotní žáci a rodiče, je informační systém www.infoabsolvent.cz.

INFORMAČNÍ SYSTÉM INFOABSOLVENT zahrnuje nejen komplexní vzdělávací nabídku škol a oborů, ale i podrobné informace o trhu práce, nezaměstnanosti a uplatnění absolventů, celou škálu informací o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétní rady k přijímacím zkouškám a řadu dalších. Systém dále obsahuje i tzv. Multimediálního průvodce s ukázkami pracovního uplatnění ve vybraných oborech a „Profitest“.

Informace v informačním systému Infoabsolvent jsou rozčleněny do čtyř základních sekcí:

- **KAM NA ŠKOLU – OBORY, ŠKOLY A PROFESE** – aktuální nabídka škol a oborů s možností využití vyhledávacích filtrů
- **ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE** – informace o možnostech uplatnění oboru na trhu práce (nezaměstnanost v oboru, jak často absolventi pracují mimo obor, jak jsou spokojeni v zaměstnání, požadavky zaměstnavatelů...)
- **BEZ BARIÉR AŽ NA TRH PRÁCE** – informace o podpoře vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich vstupu na trh práce
- **JAK NA TO** – rady a doporučení, například pro řešení rizika odchodu ze školy, kázeňských, učebních problémů

MULTIMEDIÁLNÍ PRŮVODCE. Nástrojem usnadňujícím v rámci informačního systému výběr oboru, který žákům, rodičům, případně i poradcům přiblíží charakter a náplň práce v oboru a jeho případná úskalí, jsou krátké filmy k vybraným učebním i maturitním oborům. Poutavě a zajímavě přibližují reálnou každodenní práci, pracovní úkoly, postupy, používané nástroje i prostředí. Přínosné je jejich zhlédnutí zejména z toho důvodu, že se řada oborů rychle vyvíjí a veřejnost o nich mnohdy nemá jasnou představu.

Co v multimediálních ukázkách najdete?

- Ukázky výuky ve škole, používané pomůcky, nářadí, prostředí
- Konkrétní ukázky z průběhu odborné praxe
- Rozhovory se žáky, mistry, učiteli i absolventy
- Ukázky odborné práce, používaných technologií, měřicích postupů, produktů aj.

„PROFITEST“. Test zájmového zaměření, který může sloužit jako inspirace při úvahách o volbě oboru, případně i úrovně vzdělání. Jeho rolí rozhodně není doporučit obor studia, ale být inspirací a výchozím podnětem při úvahách o kariérové volbě. Výhodou testu je to, že poskytuje přímou možnost ke každému navrženému oboru, resp. skupině oborů přímo získat celou řadu informací o studiu i pracovním uplatnění.

3.2.2 KLIMA ŠKOLY A ZVYŠOVÁNÍ PŘITAŽLIVOSTI VÝUKY

Podpora dobrého klimatu ve škole, sounáležitost žáků se školou i zvyšování přitažlivosti výuky, např. větším kontaktem žáků s praxí a zaměstnavateli, patří obecně k dalším nástrojům prevence školní neúspěšnosti, kterou školy často využívají.

■ PODPORA DOBRÉHO KLIMATU ŠKOLY A VZTAHU ŽÁKŮ KE ŠKOLE

Jedním ze širších nástrojů prevence je i podpora příznivého klimatu ve škole a vztahu žáků v kolektivu i s učiteli. Otevřený vztah a pozitivní klima umožňují žákům snadněji se svěřit s existujícími problémy již v zárodku, a tedy je i snadněji řešit.

■ NABÍDKA VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT

K nástrojům prevence v obecné rovině můžeme zařadit i nabídku volnočasových aktivit na školách, které umožňují rozvíjet dovednosti žáků, získávat sociální zkušenosti, zažívat pocit seberealizace i úspěchu. Nabídka smysluplně tráveného času ve škole podporuje pocit sounáležitosti se školou a plní také preventivní funkci ve smyslu ochrany před negativními společenskými jevy.

„Škola nabízí celou řadu kroužků, které žákům se zdravotním postižením umožňují trávit čas zajímavým způsobem, rozvíjet jejich schopnosti, dovednosti a jsou i součástí rehabilitace. Vytváří se tak i kladný vztah ke škole a spolužákům. Kolektiv je pro žáky důležitý a podporuje jejich rozhodnutí setrvat ve škole.“

■ ZVYŠOVÁNÍ PŘITAŽLIVOSTI VÝUKY – PRAKTICKÁ VÝUKA

Jedním z nástrojů zvyšování přitažlivosti výuky, zejména pro žáky s problematickým vztahem k teoretickým předmětům, může být důraz na prakticky zaměřenou výuku a ukázání smyslu školní přípravy. Nástrojem v tomto směru může být praxe v podnicích, exkurze ve firmách nebo i těsnější spolupráce školy s firmami.

■ Spolupráce škol se zaměstnavateli

Těsnější spolupráce škol s firmami umožňuje žákům lépe se seznámit s reálným pracovním prostředím. V rámci této kategorie podpory a motivace žáků školy uváděly např. organizování besed s pozvanými odborníky, prezentace firem ve školách, ukázky techniky, semináře, firemní dny.

■ Praxe v podnicích

Pro řadu žáků může být motivační i praxe v podniku, kde se seznámí s konkrétním prostředím, vytvoří si představu o pracovní náplni a kvalifikačních požadavcích.

■ Exkurze ve firmách

Exkurze ve firmách je pro žáky přínosná především v tom, že získají možnost seznámit se s fungováním provozu, technickým vybavením i náplní práce budoucí profese.

„Podstatné je ukázat žákům budoucí profesi a podpořit tak jejich zájem o setrvání ve škole a dokončení studia. Zejména je to třeba u žáků, kteří nemají pozitivní vztah ke škole a teoretickým předmětům, ale jsou manuálně zruční a mají dobré předpoklady pro výkon profese. U těch je třeba pomoci jim teoretickou část výuky zvládnout.“

3.2.3 VYTVÁŘENÍ SÍTÍ KONTAKTŮ ŠKOLY S DALŠÍMI SUBJEKTY

Účinným prostředkem prevence předčasných odchodů v širším slova smyslu může být i vytváření sítí kontaktů školy s aktéry mimo školu, které školám umožňují žáky lépe podporovat. Kromě propojení škol s firmami se jedná o různé formy spolupráce s neziskovými organizacemi, orgány sociálně-právní ochrany dětí, agenturami pro děti a mládež, nízkoprahovými zařízeními, středisky primární protidrogové prevence atd. Tato spolupráce vytváří lepší zázemí pro řešení řady problémů, zvyšuje angažovanost žáků, učitelů, rodičů i dalších zúčastněných stran a může podněcovat žáky, aby usilovali o zlepšení a převzali odpovědnost za vlastní vzdělání. Tím se vytvářejí příznivé podmínky pro snížení míry předčasného ukončování školní docházky.

■ SPOLUPRÁCE STŘEDNÍCH ŠKOL SE ZÁKLADNÍMI ŠKOLAMI

Spolupráce středních škol se základními školami umožňuje žákům základních škol, aby si vytvořili reálnější a podrobnější představu o studiu na středních školách a lépe se orientovali při výběru vhodného oboru. Přínosem je možnost seznámit se s konkrétními výsledky práce žáků na středních školách nebo si „osahat“ práci ve školních dílnách.

■ SPOLUPRÁCE ŠKOL A NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

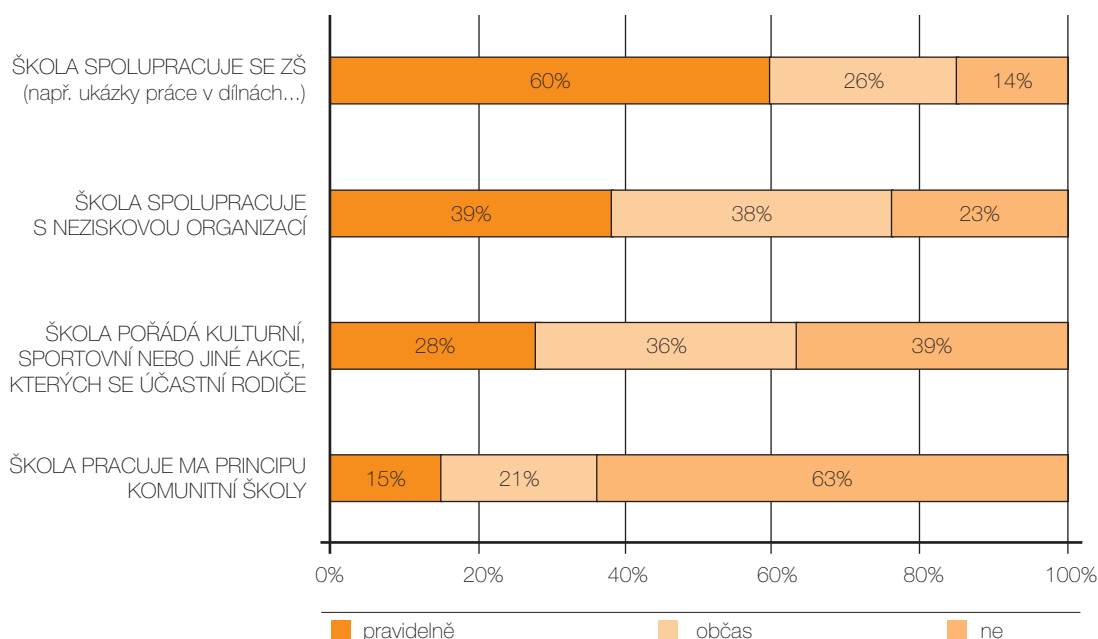
Pozitivní vliv na prevenci v oblasti předčasných odchodů může mít i spolupráce škol a neziskových organizací. Příkladem takové spolupráce může být např. doučování žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí dobrovolníky, spolupráce s organizacemi, které provozují nízkoprahové kluby zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů, se středisky primární prevence nebo organizacemi, které jsou zaměřeny na podporu sociálně znevýhodněných rodin (např. poskytují finanční poradenství, orientaci na trhu práce).

■ KOMUNITNÍ ŠKOLY

Některé školy se snaží pracovat na principu komunitní školy otevřené veřejnosti a kromě klasického vzdělávání žáků mají ambici vytvářet nabídku dalších aktivit a plnit funkci komunitního, společenského, kulturního a volnočasového centra.

Přínosem tohoto přístupu je vytváření atmosféry spolupráce a důvěry, která se může pozitivně promítnout do většího zapojení žáků i rodičů do života školy.

Obrázek 3: Širší spolupráce školy ve vztahu k motivaci žáků a prevenci předčasných odchodů

Zdroj: Trhlíková, J. (2013)

4. IDENTIFIKACE ŽÁKŮ OHROŽENÝCH PŘEDČASNÝM UKONČENÍM STUDIA

4.1 RIZIKOVÉ FAKTORY PŘEDČASNÉHO ODCHODU ZE ŠKOLY

Důvody předčasného ukončení školní docházky a odborné přípravy na středních školách jsou vysoce individuální, často jsou složité provázány a strukturovány, takže je obtížné určit, co je skutečnou prvotní příčinou a co spíše následkem. Přesto je možné poukázat na některé rizikové faktory a zaměřit pozornost pedagogů i poradenských pracovníků na žáky, u kterých je zvýšené riziko předčasného ukončení studia, a těm věnovat pozornost.

JE VHDNÉ SI UVĚDOMIT, ŽE RIZIKOVÉ FAKTORY A SITUACE MOHOU MÍT RŮZNÝ CHARAKTER:

- Faktory působící komplexně a dlouhodobě (např. nízká socioekonomická úroveň rodiny, vyloučené lokality)
- Akutně vzniklé rizikové situace, které zpravidla není možné předvídat (např. osíření žáka, závažná nemoc)

Toto rozlišení je podstatné jak z hlediska možností identifikace rizikové situace, tak i způsobů, jak rizikovou situaci zvládnout.

NA JAKÉ KONKRÉTNÍ RIZIKOVÉ FAKTORY JE TŘEBA SE ZAMĚŘIT?¹⁰

RODINNÉ ZÁZEMÍ	
Nízké vzdělání a vzdělanostní ambice rodičů	Nízké vzdělání rodičů, případně nízký socioekonomický status je často spojen s nižšími vzdělanostními ambicemi vůči dítěti a rezervovaným postojem ke škole. Rodiče nepovažují vzdělání za podstatné a dítě v docházce do školy nepodporují, někdy dokonce odrazují.
Neschopnost rodičů pomoci dítěti se školním učivem	Někdy mají rodiče zájem, aby dítě bylo ve škole úspěšné, ale jsou sami bez vzdělání, pocházejí z romského etnika nebo jsou cizinci a nejsou schopni žákovi s učením pomoci. <i>„Terénní práce v regionech severní Moravy ukázala potřebu pomoci romským rodinám s dětmi. Rodiny chtějí, aby děti měly vzdělání, ale pomoc dětem nezvládají, děti jsou ohroženy odchodem ze vzdělávání nebo opouštějí hlavní vzdělávací proud.“</i>
Nezájem nebo nedostatečná kontrola rodičů	Významným rizikovým faktorem je nezájem, případně neschopnost rodičů dítě zvládnout. Pokud je žák plnoletý a není motivovaný k dokončení školy, rodina často nemá možnost, jak ho k docházce do školy a plnění povinností přimět. Někteří rodiče mají tendenci přenášet odpovědnost za dokončení vzdělání na školu nebo samotného žáka.
Dlouhodobá nezaměstnanost rodičů	Dlouhodobá nezaměstnanost rodičů může negativně ovlivňovat životní standard rodiny a vést k finančním problémům. Dětem zároveň mohou chybět vhodné vzory chování a pravidelné docházky do zaměstnání.
Socioekonomicky slabší rodiny	Finanční problémy rodičů představují významný rizikový prvek. Problém nastává zejména v situacích, kdy rodina předpokládá, že se mladistvý bude podílet na finančním zajištění rodiny. V důsledku této situace žák tráví stále více času na brigádách, množí se absence a studijní neúspěchy a vztah ke škole se celkově rozvolňuje. Experti v této souvislosti poukazují i na nízkou finanční gramotnost sociálně znevýhodněných rodin, problémy se získáváním sociálních dávek a další. <i>„... některé děti pracují na brigádách už během studia a domnívají se, že školu nepotřebují, dávají přednost aktuálnímu výdělku a výhodu ukončeného vzdělání si neuvědomují. Někdy jsou důvody existenční – vyhození dítěte z domova, nutnost se uživit, zařízení sociálních dávek trvá dlouho.“</i>

¹⁰ Uvedený seznam vychází z rozhovorů s pracovníky škol a poradenských institucí. Pro ilustraci uvádíme i některé konkrétní zkušenosti a výroky poradenských pracovníků. Celý text je uveden v publikaci Trhlíková, J.: Předčasné odchody ze vzdělávání na středních školách. Kvalitativní analýza rozhovorů s experty a příklady dobrých praxí. Praha: NÚV, 2012.

NEZÁJEM ŽÁKA O ŠKOLU A VZDĚLÁVÁNÍ	
Nezájem o školu a vzdělávání	Nezájem o školu, resp. obor je obecným a často zmiňovaným důvodem předčasného odchodu ze školy. Nejde jen o nezájem o konkrétní obor, ale někdy o neochotu nebo neschopnost žáka vynaložit na absolvování školy dostatečné a systematické úsilí. <i>„Často odcházejí žáci, kteří jsou u nás již po přechodu z několika jiných středních škol (většinou plnoletí) a kteří u nás opět nenašli pochopení pro svůj laxní přístup ke vzdělávání.“</i>
ŠPATNÝ PROSPĚCH ŽÁKA A PŘEDCHOZÍ STUDIJNÍ NEÚSPĚCHY	
Špatný prospěch žáka	Příčiny špatného prospěchu mohou být velmi různorodé, počínaje schopnostmi, špatným rodinným zázemím, které není vhodné pro přípravu do školy, osobními problémy, nevhodným stylem učení, závislostmi a dalšími. Neřešení špatného prospěchu vede zpravidla k prohlubování problému a absencím. Žáci, kterým hrozí vyloučení, pak často odcházejí sami na vlastní žádost.
Specifické poruchy učení nebo zdravotní postižení	U žáků se zdravotním postižením nebo znevýhodněním je potřebná informovanost učitelů o specifikách zdravotního stavu, potřebách žáka a případné nutnosti přizpůsobit výuku. Žáci se zdravotním postižením uvádějí, že je jim někdy trapné upozorňovat na své problémy, a tak na své potíže s porozuměním při výuce (např. při odezírání) raději neupozorní (Trhlíková, 2009). Tato situace může vést k nezvládnutí učiva. Problém může vznikat i v případě nově vzniklých nebo nediagnostikovaných zdravotních postižení nebo poruch učení. <i>„U romských žáků, kteří potřebují doučování, se často vyskytují specifické poruchy učení, dysgrafie, dyskalkulie, někdy jsou dokonce diagnostikovány sluchové nebo zrakové poruchy, které nebyly v rodině objeveny a byly překážkou úspěšného vzdělávání.“</i>
Předchozí odchody ze školy	Důležitá je i osobní historie žáka a jeho předchozí neúspěchy. Pokud žák jednou školu opustí, je větší pravděpodobnost, že se v případě, že se ke studiu vrátí nebo přejde na jinou školu, budou problémy opakovat a žák opět zareaguje odchodem ze školy. Riziko je vyšší zejména v případech, kdy žák mezi studiem začne pracovat nebo pokud je pauza mezi odchodem ze školy a návratem do vzdělávání dlouhá.
INDIVIDUÁLNÍ CHARAKTERISTIKY A PROBLÉMY ŽÁKA	
Psychologické charakteristiky žáka	Na individuální úrovni patří k rizikovým faktorům především psychologické charakteristiky žáka a jeho mentální úroveň. Experti upozorňují zejména na neschopnost systematické práce, která je pro školní úspěch nezbytná. <i>„Rizikovým faktorem je především neschopnost systematické práce, špatná zkušenost se školou, malá úspěšnost, někdo chodí raději do práce než do školy, protože se tam cítí špatně.“</i>
Absence, neplnění školních povinností	Absence představují nejviditelnější důvod odchodu ze vzdělávání. I tento důvod je ovšem často provázán s dalšími příčinami, nezájmem o školu nebo obor, potřebou začít vydělávat nebo problematickým rodinným zázemím. V případech, kdy jsou rodiče nezaměstnaní a v rodině chybí běžné vzory docházky do zaměstnání, je pro žáka velmi obtížné dodržovat školní řád a plnit povinnosti, které ze školní docházky vyplývají. <i>„Žáci neplní základní povinnosti, nevstávají včas, nepřicházejí na výuku. Nepřijdou včas ani na praxi, a pokud už jsou věci rozpracované, tak se nemohou zapojit.“</i>
Závislost na drogách nebo alkoholu	Závislost na alkoholu nebo drogách je rizikovým faktorem, z hlediska četnosti patří k méně frekventovaným důvodům předčasného ukončení studia.

Výchovné problémy, agrese	K důvodům odchodu ze vzdělávání patří i výchovné problémy, přestupky nebo agresivní chování. <i>„Jsme škola, která pracuje se žáky s poruchami chování, ale někteří mohou být ohrožením pro ostatní děti nebo nejsou schopni se přizpůsobit požadavkům...“</i>
Zdravotní problémy, těhotenství	Rizikovou situaci představují i různé zdravotní, psychické problémy nebo těhotenství a péče o dítě. Řešením v těchto případech může být individuální vzdělávací plán.
PRACOVNÍ AKTIVITA BĚHEM STUDIA, SNAHA SE OSAMOSTATNIT	
Snaha se osamostatnit, vydělávat, změna životního stylu a neschopnost akceptovat školní povinnosti	Řada žáků zejména ze sociálně znevýhodněného prostředí nebo rodin s problematickými vztahy má snahu se co nejdříve osamostatnit a začít si přivydělávat nebo bydlet samostatně. Tato situace vede ke změně životního stylu a postojů a rovněž může být důvodem odchodu ze vzdělávání, někdy s nezdařenými návraty do vzdělávání. <i>„Rodiče nemají sílu je na škole udržet, žáci si chtějí vydělávat. Už při škole mají nějakou brigádu a mají dojem, že papír nepotřebují. Problémem je, že pokud jsou mimo školu a vydělávají si, je pro ně pak obtížné se v případě návratu do školy znovu přizpůsobit školnímu řádu. Považují se už za dospělé a jsou více připraveni znovu odejít.“</i>
CHYBNĚ ZVOLENÝ OBOR NEBO ÚROVEŇ VZDĚLÁNÍ	
Chybně zvolený obor nebo úroveň vzdělání, nedostatek informací, přecenění schopností žáka	Podstatným rizikovým faktorem je nevhodná volba oboru nebo úrovně vzdělání, kdy žák ztratí o obor zájem nebo jeho schopnosti zvolené úrovni vzdělání neodpovídají. Tato situace vede často k opakovaným studijním neúspěchům. <i>„Děti si zvolí školu, na kterou nestačí, hlásí se na obory H i s neukončenou základní školou.“</i> V tomto případě je třeba žáka co nejdříve přesměrovat na vhodnější školu nebo obor.

4.2 JAK IDENTIFIKOVAT ŽÁKY OHROŽENÉ PŘEDČASNÝM ODMCHODEM ZE ŠKOLY?

Pokud se u žáků vyskytují uvedené rizikové faktory, je vhodné jim věnovat zvýšenou pozornost. Problémem je ovšem skutečnost, že řada žáků i rodičů se s osobními, rodinnými, finančními a dalšími obtížemi na školu neobráť, naopak mají často tendenci je spíše zakrývat, omlouvat absence a podobně. Školy tak nemají dostatek informací a řadu obtíží žáků mohou začít řešit až v situaci, kdy dojde k vyhocení problémů a náprava je již obtížnější.

Jedním z účinných prostředků prevence na středních školách je proto včasné vyhledání žáků, kteří jsou předčasným odchodem ze školy potenciálně nejvíce ohroženi. Z hlediska metod identifikace žáků se zvýšeným rizikem předčasného odchodu ze studia používají školy dva základní přístupy:

- Plošné vyhledávání a identifikace potenciálně problematických žáků
- Individuální metody vyhledávání ohrožených žáků

■ METODY PLOŠNÉHO VYHLEDÁVÁNÍ POTENCIÁLNĚ PROBLEMATICKEÝCH ŽÁKŮ

■ MAPOVÁNÍ KLIMATU VE TŘÍDĚ

Klima třídy má vliv na chování žáků, ale také na jejich motivaci k výkonu, na průběh i výsledky učení. Zmapování klimatu a vztahů ve třídě, např. prostřednictvím sociometrických metod, umožňuje lépe porozumět dění ve třídě a zjistit míru výskytu nežádoucího chování. Podle výsledků šetření (Trhlíková, 2013) patří k poměrně častým způsobům vyhledávání žáků ohrožených předčasným odchodem (43 % škol pravidelně, 53 % občas).

■ PROTIDROGOVÁ PREVENCE

Hlavním účelem školního programu prevence je zabránit užívání drog, resp. je alespoň minimalizovat, je proto třeba monitorovat míru konzumace drog na školách. Většina škol používá dotazníky zaměřené na protidrogovou prevenci (40 % pravidelně a 55 % občas).

Podle expertů v oblasti adiktologie je včasná identifikace žáků ohrožených drogovou závislostí obtížná.

„Problémem odhalení žáka užívajícího drogu je pocit ohrožení a z toho vyplývající odmítání spolupráce. Je třeba žáka nejdříve přesvědčit o tom, že má problém a že tento problém může s někým s důvěrou řešit. Žák se nesmí cítit ohrožen.“

Dále je třeba používat efektivní nástroje.

„Jednorázové přednášky, nátlakové intervence a strašení drogu nejsou dostatečně účinné. Zastráňovací prevence působí jen krátkodobě, žáci vědí, že ne každý, kdo si zakouří marihuanu, skončí špatně.“

Primární prevence by proto kromě informační složky měla zahrnovat i složku postojovou. Problémem je i značná tolerance užívání drog v komunitě středních škol, kdy žák je z komunity vrstevníků vyloučen až v případě vzniku negativních účinků drogové závislosti. V tomto stadiu je ale řešení již poměrně obtížné.

DOPORUČENÍ PRO ÚČINNOST PROTIDROGOVÉHO PROGRAMU:

- Použití kvalitního nástroje – dotazníku připraveného odborníky
- Zajištění anonymity dotazníku
- Navození atmosféry důvěry
- Nepoužívat „strašení“ drogu (odrazuje jen dočasně)
- Zaměřit se především na vytváření vhodného postoje k užívání drog (nejen informace)

■ SCREENING V RÁMCI ADAPTAČNÍHO KURZU

Screening, který by odhalil žáky s potenciálními problémy ohrožujícími v budoucnu úspěšné absolvování studia, je možné uskutečnit i v rámci adaptačního kurzu. Adaptační kurzy zpravidla zahrnují i řadu psychosociálních her a metod zážitkové pedagogiky.

Umožňují novým žákům lépe se poznat, usnadňují vzájemnou spolupráci a motivují ke spolupráci. Představují specifickou prevenci sociálně patologických jevů, šikany a dalších. Jako jeden z preventivních nástrojů využitelných i proti předčasným odchodům ze vzdělávání je uvedlo asi 44 % škol.

■ DOTAZNÍKY PRO ŽÁKY 1. ROČNÍKŮ NEBO JEJICH RODIČE

Některé školy využívají dotazníky, kterými mapují úspěšnost adaptace žáků při přechodu ze základní na střední školu, případně dotazníky pro rodiče žáků. V rámci šetření tyto aktivity uvedlo kolem 18 % škol.

■ INDIVIDUÁLNÍ ZPŮSOBY VYHLEDÁVÁNÍ OHROŽENÝCH ŽÁKŮ

■ PREVENTIVNÍ INDIVIDUÁLNÍ ROZHOVORY ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA NEBO VÝCHOVNÉHO PORADCE SE ŽÁKY

K méně častým metodám patří preventivní rozhovory školního psychologa se žáky. Během těchto rozhovorů je možné odhalit potenciální problémy a zároveň navázat vztah důvěry. Výhodou je, že žáci mají možnost se s psychologem nebo poradcem seznámit v „klidovém období“, v obtížné životní situaci jsou pak více ochotni ho znovu vyhledat. Důvěra žáků i rodičů a otevřená komunikace se školou jsou velmi důležitou podmínkou úspěšného vyhledávání ohrožených žáků. V této souvislosti experti upozorňují, že rodiny o svých problémech školu často neinformují nebo obtížnou situaci tají.

„Řada žáků rodinné nebo finanční problémy neuvádí a pomoc školního psychologa nevyhledá.“

■ MOŽNOST ŽÁKŮ INDIVIDUÁLNĚ SE OBRÁTIT NA ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA NEBO VÝCHOVNÉHO PORADCE

Tento způsob umožňuje naprostá většina dotázaných škol (73 % škol pravidelně, 20 % občas). Problémem je, že prvotní impulz k řešení konkrétních potíží musí v těchto případech vzejít od samotného žáka, přitom žáci, u nichž hrozí riziko předčasného odchodu ze školy, mají tendenci své problémy spíše zakrývat. Ochota žáka vyhledat poradenského pracovníka a svěřit se proto závisí na důvěře, kterou si tento pracovník dokázal u žáků, případně i pedagogů (v případech, kdy působí jako prostředník mezi žáky a učiteli) získat. Podstatné tedy je, aby poradenští pracovníci ve školách navazovali a udržovali kontakt se žáky průběžně již od počátku studia.

■ SCHRÁNKY DŮVĚRY

Další možností, jak získat informace, které mohou pomoci řešit vznikající obtížnou situaci žáka, jsou tzv. schránky důvěry. I zde je ale podstatné předchozí navázání vztahu s psychologem nebo poradcem.

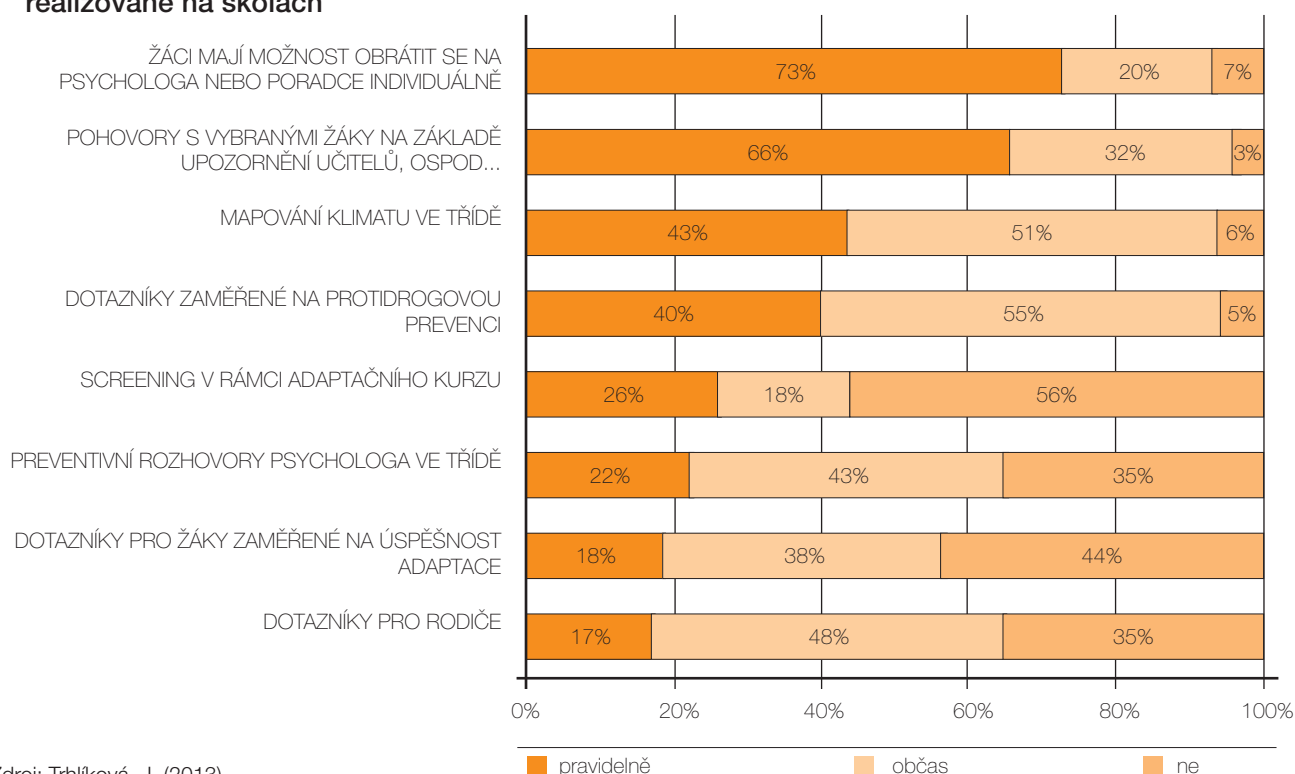
■ POHOVORY S VYBRANÝMI ŽÁKY NA ZÁKLADĚ UPOZORNĚNÍ UČITELŮ, OSPOD A PODOBNĚ

Pohovory s vybranými žáky na základě upozornění učitelů na zhoršení prospěchu, nekázeň, absence jsou další z individuálně zaměřených metod, které školy běžně využívají (66 % pravidelně, 32 % občas). Problémem je, že v této situaci už zpravidla nejde jen o prevenci a je třeba reagovat rychle. Neřešením situace problémy narůstají a kumulují se a hrozí riziko, že žák bude reagovat „útěkem“.

JAKÁ OPATŘENÍ JSOU PRO VYHLEDÁVÁNÍ POTENCIÁLNĚ OHROŽENÝCH ŽÁKŮ NEJDŮLEŽITĚJŠÍ?

- Individuální přístup a dostatek informací o žácích, které umožní reagovat na potíže již v zárodku
- Možnost osobního kontaktu žáka s psychologem nebo výchovným poradcem, ke kterému má důvěru
- Široká komunikace se žákem, rodiči, s třídním učitelem i učitelem odborného výcviku
- Nastavení pravidel v rámci školního řádu a důsledná kontrola jejich dodržování (způsob omlouvání absencí, pravidelná kontrola docházky, důsledné vyžadování omluvy, včasné hlášení absencí rodičům a řešení záškoláctví)
- Spolupráce školy a rodiny, vtažení rodičů do řešení problémů žáka, posilování odpovědnosti rodičů za docházku dítěte do školy a jeho vzdělávací výsledky

Obrázek 4: Způsoby vyhledávání žáků potenciálně ohrožených předčasným odchodem ze SŠ realizované na školách

5. METODY MOTIVACE ŽÁKŮ K DOKONČENÍ STUDIA

Podstatným faktorem, který ovlivňuje úspěšné dokončení střední školy, je motivace žáků k učení. Příčiny nízké motivace a nezájmu o školu mohou být různé. V situaci, kdy žák vyrůstá v málo podnětném rodinném prostředí, v rodinách s nízkou úrovní vzdělání rodičů nebo tam, kde jsou rodiče dlouhodobě nezaměstnaní, může být motivace žáků negativně ovlivněna nižšími životními i vzdělanostními ambicemi rodičů. Dalšími příčinami nezájmu o školu může být nezáměr o obor, nepříznivá životní (nemoc, těhotenství, péče o dítě...) nebo finanční situace, nezvládání učiva v případech, kdy je studium pro žáka příliš náročné, a další. Pocit neúspěchu působí demotivačně, což situaci dále zhoršuje a žák může mít tendenci nacházet jiné, často problematické oblasti zájmu, které ho od školy a plnění povinností ještě více vzdalují. U žáků, kteří jsou spíše prakticky nebo manuálně zaměřeni, pak dokončení studia může znesnadňovat nechuť k teoretickým a všeobecně vzdělávacím předmětům.

■ ZPŮSOBY MOTIVACE ŽÁKŮ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

■ FINANČNÍ MOTIVACE

Studium na střední škole je pro řadu zejména sociálně slabších rodin finančně zatěžující. Finanční podpora tak může z pohledu rodičů i žáků představovat významnou motivaci k dokončení studia. Školy v této souvislosti uváděly různé formy finanční motivace:

■ Stipendia poskytovaná z rozpočtu kraje

Využívání finanční motivace prostřednictvím stipendií, která jsou žákům v průběhu jejich profesní přípravy poskytována z rozpočtu krajů, uvedlo celkem 44 % dotázaných škol. Tato stipendia jsou zpravidla určena na podporu oborů, které jsou na trhu práce nedostatkové. Podmínkou obdržení příspěvku je zpravidla dodržování školního řádu (žáci nesmějí mít neomluvené absence, zhoršené známky z chování, kázeňské problémy), úspěšné ukončení ročníku, což může představovat významný tlak na úspěšné dokončení studia.

■ Stipendia nebo úlevy poskytnuté firmou

Další formou finanční motivace je poskytnutí stipendia nebo jiných výhod žákům, např. příspěvku na pomůcky, dopravu, stravování nebo ubytování firmou, se kterou škola navázala spolupráci. V těchto případech jsou žáci, zpravidla na základě smluvně stanovených podmínek, finančně motivováni k úspěšnému vykonání závěrečné zkoušky a následnému setrvání ve firmě, která stipendium poskytl, po dobu několika let.

Uvedená forma podpory je výhodná zejména pro žáky ze sociálně slabšího prostředí, kterým zajišťuje finanční podporu při studiu a zároveň přináší perspektivu budoucího zaměstnání. V rámci průzkumu ji využilo přibližně 41 % dotázaných škol (z toho 24 % pravidelně a 17 % občas).

■ UKÁZÁNÍ VHODNÝCH ŽIVOTNÍCH A PROFESNÍCH VZORŮ

Další formou motivace, kterou školy uváděly, je poskytnutí vhodných životních nebo profesních vzorů.

■ Zprostředkování kontaktu s úspěšnými absolventy školy

Motivace na základě poskytování informací o úspěšných absolventech školy, případně zprostředkování kontaktu s nimi, například formou besed, působí jako podpora setrvání ve škole. Jako formu motivace ji uvádí 17 % dotázaných škol a dalších 50 % občas.

„Škola dělá besedy s absolventy, kteří žákům líčí, jak se uchytili v praxi, působí to jako motivace k setrvání ve škole.“

■ Zprostředkování kontaktu s úspěšnými představiteli menšin

Podobně motivačně může působit i kontakt s úspěšnými představiteli etnických menšin, který žákům zprostředkovává zhruba 19 % dotázaných škol (z toho 5 % pravidelně).

■ Medializace úspěšných žáků v průběhu studia

Dále školy uváděly možnost vytváření vhodných vzorů na základě medializace úspěšných žáků v denním a odborném tisku nebo na webových stránkách školy.

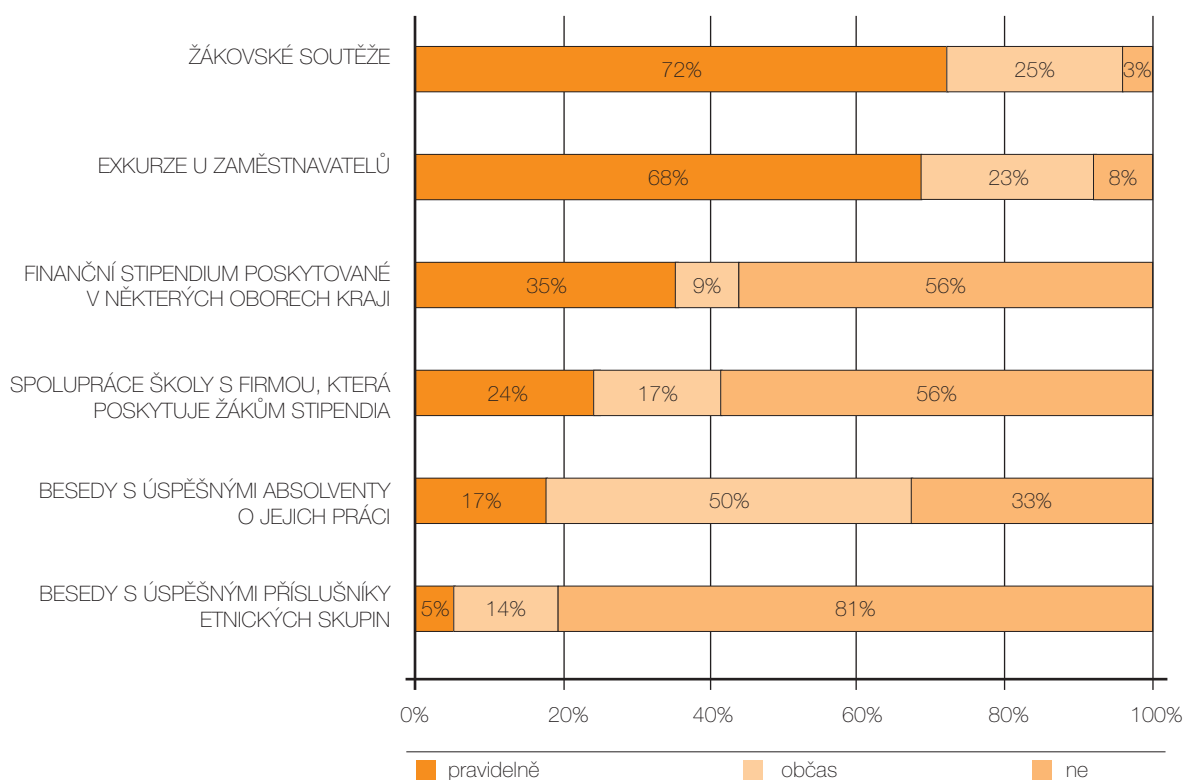
■ ZAHRANIČNÍ STÁŽE A BRIGÁDY

Zahraniční stáže a praxe umožňují žákům prohloubit odborné a jazykové dovednosti, rozvinout jejich samostatnost, sebedůvěru, adaptabilitu i zájem o sebevzdělávání.

■ ŽÁKOVSKÉ SOUTĚŽE

Žákovské soutěže, ve kterých žáci mohou předvést získané dovednosti a porovnat je s ostatními, představují další vhodnou formu motivace. Pravidelně je realizuje asi 72 % dotázaných škol a 25 % občas.

Obrázek 5: Metody motivace žáků k dokončení studia využívané na školách

Zdroj: Trhlíková, J. (2013)

6. NÁSTROJE ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ ŽÁKŮ AKTUÁLNĚ OHROŽENÝCH ODCHODEM ZE ŠKOLY

V případě, kdy se objeví absence, nezvládání učiva, rodinné, zdravotní nebo finanční problémy v takovém rozsahu, že hrozí odchod žáka, využívají školy řadu konkrétních nástrojů, kterými se snaží situaci vyřešit a podpořit setrvání žáka ve škole. Řešení samozřejmě závisí i na charakteru problému a konkrétní situaci žáka, možnosti přechodu do jiného oboru a řadě dalších okolností.

JAKÉ NÁSTROJE ŠKOLY NEJČASTĚJI VYUŽÍVAJÍ?

■ POMOC ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA NEBO VÝCHOVNÉHO PORADCE

Nejčastěji školy využívají pomoc školního psychologa nebo výchovného poradce (86 %), který individuálně řeší konkrétní situaci žáka, např. absence, neprospěch, kázeňské problémy, a organizuje výchovné komise, navrhuje případné sankce i nabídku možných cest řešení.

„Je třeba reagovat na absence včas, individuálně posuzovat situaci žáka a stále vysvětlovat význam vzdělání pro budoucnost, nejen žákům, ale i rodičům; nabídnout a umožnit změnu oboru nebo pracoviště; individuální péče o žáka. Odchodu ze vzdělávání je možné zabránit přechodem na jinou školu nebo do jiného oboru, doučováním, individuálně se hledá nejvhodnější způsob pro dítě.“

„Výchovné komise a výchovné pohovory organizuje školní psycholog. Je snaha, aby to probíhalo ve prospěch žáka i v případě, že vznikne averze s kantorem.“

■ POHOVORY S RODIČI

Většina škol se snaží zapojit do řešení problémů žáka i jeho rodiče a zve si rodiče na pohovor (80 % škol). Ne vždy se ovšem spolupráce s rodiči daří a je přínosná.

■ DOUČOVÁNÍ NEBO INDIVIDUÁLNÍ KONZULTACE

Dalším nástrojem podpory setrvání žáka ve vzdělávání je nabídka doučování nebo konzultací, kterou uvedlo 74 % dotázaných škol. Pracovníci ovšem upozorňují na skutečnost, že řada žáků se snaží školou „proplout“ a tyto možnosti nevyužívá.

„Doučování není pravidelné, žák může využít konzultační hodiny, ale žáci v denním studiu to využívají minimálně. Jakmile zjistí, že mají čtyřku, jejich aktivita končí. Nekázeň a neznalost lze odstranit jen soustavným tlakem.“

Naopak pozitivní zkušenosti s doučováním uvádí např. nezisková organizace Romodrom o.p.s., která se věnuje doučování žáků základních škol v romských komunitách na severní Moravě.

„Terénní práce v romské komunitě ukázala potřebu pomoci rodinám s dětmi. Rodiny měly zájem, aby se děti vzdělávaly, nebyly ale schopné dětem pomoc a ty byly ohroženy odchodem ze vzdělávání již v průběhu základní docházky. Iniciátory pomoci byli terénní pracovníci, kteří žáky ohrožené odchodem ze vzdělávání vyhledali, postupně ale rodiče přicházejí i sami, dozvídají se o našem působení od ostatních v rámci komunity. Doučování musí probíhat dlouhodobě a pravidelně, nejméně půl roku na jeden předmět, aby byl pokrok vidět. Romští žáci jsou při doučování ochotni spolupracovat, ale je třeba přizpůsobit způsob výuky. Doučování neprobíhá klasickou frontální výukou, ale postupuje se individuálně hravou formou. Výuka je přizpůsobena dítěti a soustředí se přímo na jeho vzdělávací potřeby. Snahou je, aby dítě zvládlo základní učivo, přitom se kombinují speciální výukové materiály s materiály školy, kterou žák navštěvuje. Snahou je dítě postupně přiblížit systému školy, tak aby mohlo úspěšně pokračovat ve své třídě a nepropadlo.“

■ ŘEŠENÍ PROBLÉMU VE SPOLUPRÁCI S PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKOU PORADNOU

Většina škol spolupracuje při řešení problémů žáků, u kterých hrozí riziko odchodu ze školy, s pedagogicko-psychologickými poradnami, které zajišťují především psychologickou a speciálně pedagogickou diagnostiku a intervenční činnost v případě potíží žáka.

■ PŘESTUP DO SNADNĚJŠÍCH OBORŮ STUDIA NEBO JINÉ KATEGORIE VZDĚLÁVÁNÍ

V případě, kdy žák nezvládá učivo na dané úrovni vzdělání, je často využívanou možností přestup do snadnějšího oboru nebo jiné kategorie vzdělávání. Důležité je situaci posoudit co nejdříve a umožnit přechod do jiné školy nebo oboru, tak aby doba, kdy žák učivo nezvládá a ztrácí se školou kontakt, byla co nejkratší.

„V září děti mění školu i po několika týdnech, kdy zjistí, že jim škola nevyhovuje. Žáci přijatí na více škol pak volají, že si to rozmysleli a chtějí jinam. Pokud to ale zjistí brzo, je lepší, když přestoupí co nejdříve. Výhodné je, pokud žák přestupuje v rámci školy, že zůstává ve stejném prostředí.“

I když přestupy jsou v zásadě vhodným způsobem řešení studijního neprospěchu, někdy mohou být důsledkem neochoty věnovat studiu větší úsilí. *„Někdy je to útěk od povinností – hledání školy, která na žáka nebude mít žádné nároky.“*

Podstatné je v této souvislosti informování rodičů a žáků o možnostech přechodu na jinou školu, možnosti návratu do vzdělávání. *„Je třeba informovat rodiče i žáky o možnostech dokončit studium na jiné škole. Někdy si myslí, že pokud byli ze školy vyloučeni, že už nikde pokračovat nemohou.“*

■ OPAKOVÁNÍ ROČNÍKU

Opakování ročníku je rovněž častým způsobem řešení, zejména při neprospěchu žáka. Pokud jsou ovšem vyhlídky žáka na úspěšné dokončení studia nízké, je vhodnější zvážit včasný přestup na jinou školu nebo obor.

■ PŘERUŠENÍ STUDIA

Pokud žák ze studia odchází z důvodů, které nejsou kázeňského charakteru a mohou pominout (osobní, zdravotní důvody, mateřská dovolená...), dávají školy přednost přerušení studia a zachování možnosti návratu do vzdělávání a dokončení studia. Někdy žáky po uplynutí doby přerušení studia kontaktují a vyzývají k nástupu do studia.

Na druhou stranu přerušení studia s sebou přináší významné riziko, že se žák již ke studiu nevrátí, případně se budou jeho problémy s absencemi a plněním školních povinností opakovat.

„S návraty do vzdělávání po přerušení školy nemáme dobrou zkušenost, dáváme jim šanci, někdy se chytanou. Většina těchto žáků je ale i po návratu do vzdělávání problematická, často se znovu objevují absence. Zvyknou si na jiný životní styl, mají dojem, že už nic nemusí. Setkají se s jiným světem, jinou skupinou lidí a mají pak problém se zapojit, začít znovu udržovat školní řád.“

■ INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN

Další možností řešení některých obtíží žáků ohroženým předčasným odchodem ze vzdělávání, zejména v případě těhotenství, péče o dítě nebo zdravotních problémů, je individuální studijní plán, který těmto žákům může pomoci obtížné období překlenout.

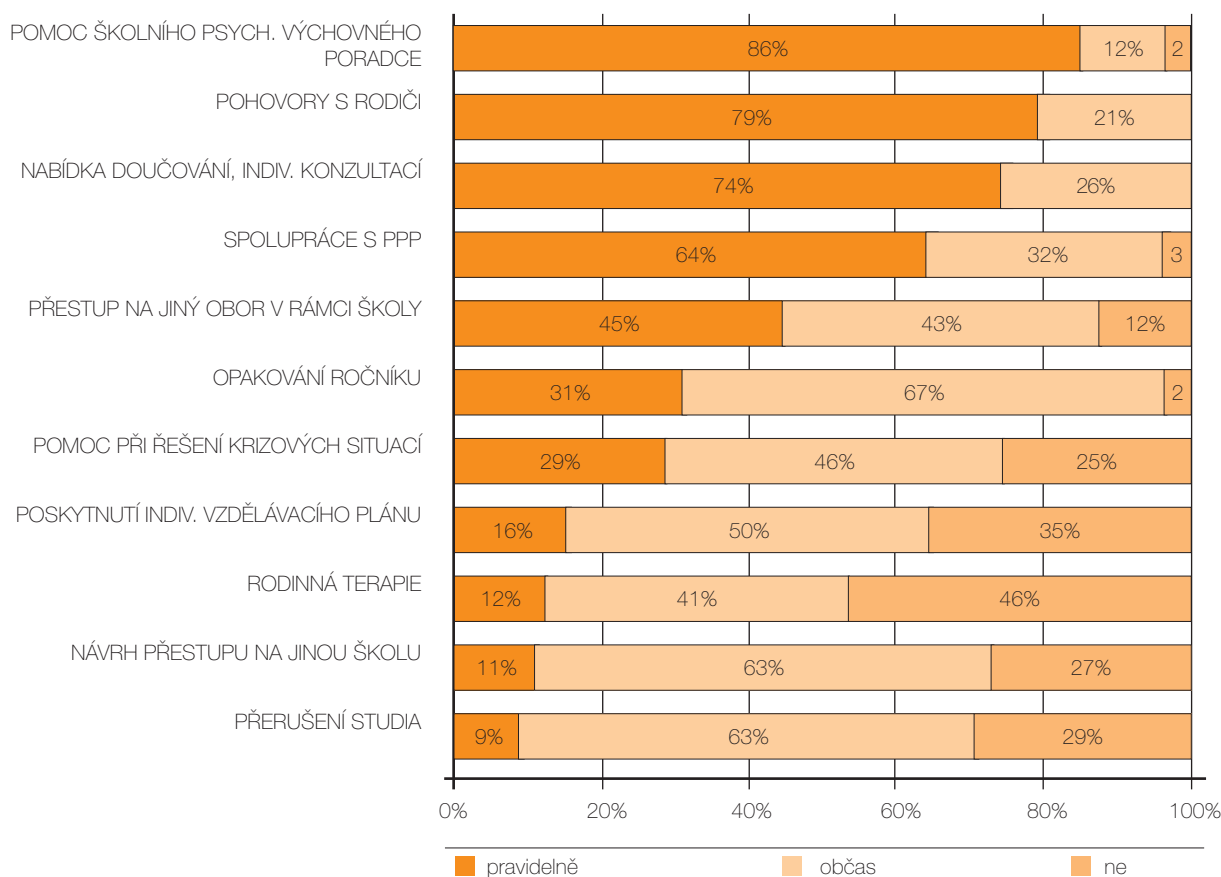
■ POMOC PŘI ŘEŠENÍ KRIZOVÝCH SOCIÁLNÍCH SITUACÍ ŽÁKŮ VE SPOLUPRÁCI S PŘÍSLUŠNÝMI ORGÁNY

Důvodem předčasného ukončení studia zejména u žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí mohou být i vážné životní situace a existenční problémy, dlouhodobá nezaměstnanost, finanční problémy, úmrtí nebo invalidita rodičů, kdy podpora v setrvání žáka ve škole vyžaduje nejen pedagogickou nebo psychologickou pomoc, ale i řešení vážné finanční situace, bydlení nebo pomoc právního charakteru. Školy se tak někdy ocitají v situaci, kdy se na ně rodiny obracejí i s těmito problémy, které je třeba řešit ve spolupráci s dalšími orgány.

„Někdy jsou sociální podmínky rodin velmi těžké, rodiče pijí, nedávají dítěti peníze, dítě není schopno si samo vůbec nic vyřídit. V takových případech máme snahu jim něco zaplatit a ve spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí pomáháme řešit i sociální situaci, pokud sama rodina není schopna ji vyřešit, např. pomoc s ubytováním v internátu. Jedná se o pár jednotlivců, ale je jich několik v každém ročníku.“

„Pokud zjistíme, že jsou sociálně slabší, že má žák problémy s financemi na dopravu, na pomůcky, nabízíme pomoc prostřednictvím SRPŠ. Výraznou finanční pomocí je pro žáky například i smlouva s Metrostavem (až 50 tis. na žáka), ale působí to i motivačně, protože žák pokud by nedokončil studium, tak by to pak musel vrátit.“

Obrázek 6: Způsoby řešení situace žáků ohrožených předčasným odchodem ze střední školy

Zdroj: Trhlíková, J. (2013)

JAKÁ OPATŘENÍ JSOU PRO ÚSPĚŠNOU INTERVENCI NEJDŮLEŽITĚJŠÍ?

- Včasné zjištění potíží a příčin špatného prospěchu, kázeňských problémů i absencí
- Hledání individuálního řešení, možností a potenciálu žáka
- Včasné řešení neprospěchu – nabídka doučování nebo konzultací
- Včasné doporučení přechodu na jiný obor nebo školu, pokud je zřejmé, že žák studium nezvládne
- Kombinace pomoci a podpory se systematickým tlakem na dodržování pravidel docházky, zvýšení výkonu a úsilí žáka
- Poskytnutí pomoci v případě závažných rodinných, zdravotních nebo finančních problémů ve spolupráci s dalšími orgány

7. ROLE ÚŘADU PRÁCE V PODPOŘE NÁVRATU MLADÝCH LIDÍ DO VZDĚLÁVÁNÍ

Předčasný odchod ze školy, který vyústí až do úplného odchodu ze vzdělávání, není problémem řešitelným jen v rámci školského systému, jeho příčiny i následky je třeba řešit i v rámci řady dalších oblastí, zejména v kontextu sociálních opatření, řešení nezaměstnanosti mladých lidí, podpory jejich návratu do vzdělávání, případně i rozvoje nástrojů uznávání kvalifikací a podobně. Pokud mladistvý zcela opustí vzdělávání, končí velmi často jako nezaměstnaný na úřadu práce. V této chvíli by proto měla přicházet ke slovu tzv. kompenzační opatření, která by dávala příležitost ke vzdělávání a odborné přípravě těm, kteří již školní docházku předčasně ukončili. V této části textu se zaměříme na zmapování možností podpory návratu nezaměstnaných mladistvých s nízkou úrovní vzdělání do vzdělávacího procesu z pohledu pracovníků úřadů práce, především na nástroje, které se v praxi úřadů práce používají. Vycházíme přitom z výsledků šetření realizovaného na úřadech práce v roce 2013 (Trhlíková, 2013).

CÍLOVÁ SKUPINA PRO PODPORU NÁVRATU DO VZDĚLÁVÁNÍ NA ÚŘADECH PRÁCE

Pracovníci úřadu práce pracují na rozdíl od pedagogů a poradců na školách s klienty, kteří se nacházejí v odlišné životní situaci. Mladí nezaměstnaní s nízkou úrovní vzdělání evidovaní na úřadech práce představují skupinu, která již vzdělávání předčasně opustila, ať již z důvodu odchodu ze střední školy, nebo nepokračování ve studiu po ukončení základní docházky. Často se vyznačují nedostatečnou motivací, nízkým sociálně-ekonomickým zázemím, odlišnými hodnotami ve vztahu ke vzdělávání. Na druhé straně se jedná o skupinu mladých, kteří již musí čelit konkrétním nepříjemným dopadům předčasného odchodu ze školy, což naopak může vést i k určitým pozitivním změnám v jejich postoji ke vzdělávání a ochotě se do vzdělávacího procesu vrátit.

7.1 NÁSTROJE PODPORY NÁVRATU UCHAZEČŮ O ZAMĚSTNÁNÍ NA STŘEDNÍ ŠKOLU

Hlavní prioritou poradenství zaměřeného na mladé uchazeče o zaměstnání s nízkou úrovní vzdělání je podpora jejich návratu do řádného vzdělávání na střední škole. Procento mladých nezaměstnaných, kteří nedokončili střední vzdělání a vrátil se na střední školu, je ovšem podle vyjádření pracovníků ÚP poměrně nízké – pohybuje se zpravidla do 10 %¹¹.

CO MOTIVUJE MLADÉ UCHAZEČE S NÍZKOU ÚROVNÍ VZDĚLÁNÍ K NÁVRATU DO VZDĚLÁVÁNÍ NA STŘEDNÍ ŠKOLE?

■ ZVÝŠENÍ ŠANCE NA UPLATNĚNÍ NA TRHU PRÁCE

Největší motivací k návratu do vzdělávání na střední škole je snaha zvýšit šanci na uplatnění na trhu práce. Tuto odpověď uvedlo 67 % dotázaných pracovníků úřadů práce. Svou roli hraje vystřízlivění, nový náhled na situaci a zjištění, že zaměstnavatelé nemají o pracovníky bez kvalifikace zájem a výdělky jsou nízké, resp. nižší, než mají za stejnou práci pracovníci s vyšší kvalifikací.

■ POZITIVNÍ VLIV SOCIÁLNÍHO OKOLÍ (RODINY, STUDUJÍCÍCH VRSTEVNÍKŮ)

Určitý motivační vliv může mít i rodina, širší sociální okolí, např. srovnání života nezaměstnaného mladistvého s jinými skupinami, zejména se studujícími vrstevníky (47 %).

■ PORADENSKÁ ČINNOST ÚŘADU PRÁCE

- Intenzivní poradenská činnost směřovaná nejen na samotného nezaměstnaného s nízkou úrovní vzdělání, ale i na jeho rodinu
- Motivační pohovory
- Individuální poradenství – pomoc při hledání vhodnějšího oboru studia, pomoc při jednání se školami (přestup na jinou školu a volba jiného oboru, pokračování na jiné škole ve stejném oboru)
- Skupinové poradenství

¹¹ Jedná se o kvalifikovaný odhad pracovníků úřadů práce. Situace na jednotlivých úřadech práce se ovšem výrazně liší, což je zřejmě způsobeno specifiky kraje, odlišným zastoupením této skupiny ve skupině uchazečů o zaměstnání na daném úřadu práce, skutečností, zda se jedná o sociálně vyloučené lokality, možností využití projektů zaměřených na tuto cílovou skupinu a podobně.

■ ZÍSKÁNÍ ZKUŠENOSTÍ A OSOBNOSTNÍ ZRÁNÍ

Dozrávající jedinci někdy s nastupujícím věkem pocítují výrazněji nedostatek vzdělání při hledání zaměstnání, případně se za své nízké vzdělání stydí.

■ FINANČNÍ MOTIVACE

Nutnost získat finanční prostředky po vyčerpání podpory v nezaměstnanosti, uvědomění si, že s vyšším vzděláním je větší šance na lepší zaměstnání i vyšší platové ohodnocení.

7.2 MOŽNOSTI ZAŘAZENÍ UCHAZEČŮ O ZAMĚSTNÁNÍ DO REKVALIFIKAČNÍHO KURZU

Prioritou řešení problémů mladých, kteří předčasně opustili vzdělávání, by měl být návrat do běžného vzdělávání na střední škole, tedy do soustavného vzdělávání v učebním nebo maturitním oboru. Na druhou stranu zážitek neúspěchu, nedostatek sebevědomí v oblasti učení a zvýšené sociální, emocionální a vzdělávací problémy u mladých lidí, kteří ze školy odešli, snižují pravděpodobnost úspěšného dokončení studia. Řada uchazečů o zaměstnání je omezena různými osobními, zdravotními nebo jinými limity, takže jejich návrat do vzdělávání není reálný. Z tohoto důvodu je třeba jim nabídnout další možnosti, které by jim umožnily získat kvalifikaci, s níž by se mohli uplatnit na trhu práce. Tímto řešením může být rekvalifikační kurz.

CO JE REKVALIFIKACE?

Rekvalifikace¹² umožňuje fyzickým osobám získat kvalifikaci pro nové zaměstnání nebo udržení stávajícího zaměstnání. Rekvalifikací se rozumí získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace, včetně jejího udržování nebo obnovování. Za rekvalifikaci se považuje i získání kvalifikace pro pracovní uplatnění fyzické osoby, která dosud žádnou kvalifikaci nezískala. Při určování obsahu a rozsahu rekvalifikace se vychází z dosavadní kvalifikace, zdravotního stavu, schopností a zkušeností fyzické osoby, která má být rekvalifikována formou získání nových teoretických a praktických dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání (§ 108 odst. 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů).

REALIZACE REKVALIFIKACE

Krajské pobočky Úřadu práce zabezpečují rekvalifikaci na základě písemně uzavřené dohody o provedení rekvalifikace s rekvalifikačním zařízením (soukromé vzdělávací zařízení, podnikové zařízení, škola apod.). Rekvalifikace se provádí v rámci dalšího profesního vzdělávání, tj. mimo počáteční vzdělávání. Propojení rekvalifikací s Národní soustavou kvalifikací (zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání) umožňuje účastníkům rekvalifikačních kurzů získat nejen profesní kvalifikaci, ale i úplnou profesní kvalifikaci. Některé úplné profesní kvalifikace se skládají z několika profesních kvalifikací. Získá-li účastník rekvalifikace osvědčení o všech požadovaných profesních kvalifikacích, bude moci na příslušné škole nebo učilišti složit zkoušku předepsanou pro příslušný obor vzdělání (tzn. závěrečnou „učňovskou“ nebo maturitní zkoušku) a získat certifikát o dosažení odpovídajícího stupně vzdělání.

PROFESNÍ KVALIFIKACE

Profesní kvalifikací rozumíme způsobilost vykonávat určitou pracovní činnost nebo více pracovních činností, které ve svém celku umožňují určité profesní uplatnění (např. příprava studené kuchyně, výroba perníků, výroba čepic, lití a retušování figurálního porcelánu). Jsou to určité úzké „jednotky práce“, může jít i o jednu činnost, která však je uplatnitelná na trhu práce.

ÚPLNÁ PROFESNÍ KVALIFIKACE

Úplnou profesní kvalifikací rozumíme způsobilost vykonávat určité povolání, případně více povolání (např. cukrář, kadeřník, instalatér, ekonom, architekt), s perspektivou, že se bude jednat o povolání obsažené, resp. obsažená v Národní soustavě povolání.

¹² <http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/rekvalifikace>

KDO REKVALIFIKACE ZABEZPEČUJE?

Rekvalifikace zabezpečuje krajská pobočka Úřadu práce České republiky (dále jen úřad práce, resp. ÚP) místně příslušná dle bydliště uchazeče (zájemce) o zaměstnání.

JAKÉ JSOU PODMÍNKY PRO ZABEZPEČENÍ REKVALIFIKACE?

Rekvalifikace může být úřadem práce zabezpečena osobě, která je vedena v evidenci úřadu práce jako uchazeč nebo zájemce o zaměstnání, má odpovídající vstupní kvalifikační předpoklady pro daný rekvalifikační kurz a pro výkon profese, na kterou se rekvalifikuje (např. příslušný stupeň vzdělání, některé znalosti a dovednosti – záleží na typu rekvalifikace), a je zdravotně způsobilá pro absolvování rekvalifikačního kurzu a pro výkon nové profese.

PRACOVNÍCI ÚŘADŮ PRÁCE UVÁDĚLI TŘI ZÁKLADNÍ MOŽNOSTI ZAŘAZENÍ MLADÝCH UCHAZEČŮ S NÍZKOU ÚROVNÍ VZDĚLÁNÍ DO REKVALIFIKAČNÍCH KURZŮ¹³:

- Rekvalifikace zabezpečovaná úřadem práce
- Zvolená rekvalifikace, kdy si uchazeč o zaměstnání může vybrat a následně zabezpečit rekvalifikaci sám a následně mu ji může ÚP za stanovených podmínek uhradit¹⁴
- Kurzy v rámci projektů ESF cílených na tuto skupinu

Pracovníci úřadů práce ovšem upozorňovali zároveň na vzdělanostní, věkové nebo i jiné limity a omezení pro zařazení této cílové skupiny do rekvalifikačních kurzů. Přibližně dvě třetiny pracovníků úřadů práce tak hodnotí možnost zařazení těchto uchazečů o zaměstnání do rekvalifikačního kurzu jako omezené, pouze asi 27 % dotázaných pracovníků úřadů práce je posuzuje příznivě, z toho 10 % zejména díky možnostem, které přináší realizace projektů z ESF. Podíl uchazečů z této skupiny, které se daří zapojit do rekvalifikačního kurzu, je značně variabilní a závisí na celé řadě podmínek. Podle odhadu pracovníků úřadů práce se pohybuje mezi 10 a 50 %.

JAKÁ JSOU OMEZENÍ PRO ZAŘAZENÍ TĚCHTO UCHAZEČŮ DO REKVALIFIKAČNÍCH KURZŮ?

■ NÍZKÁ NABÍDKA KURZŮ VHODNÝCH PRO MLADÉ LIDI S NÍZKOU ÚROVNÍ VZDĚLÁNÍ

Tito uchazeči často nesplňují vstupní předpoklady pro zařazení do rekvalifikačního kurzu (věk, vzdělání, praxe, zdravotní způsobilost).

„Především se jim nabízí návrat do profesní přípravy ve škole. Kurzy pro uchazeče se základním vzděláním, projekty ESF. Avšak možnosti ÚP zařadit tyto uchazeče do rekvalifikace jsou v přímé vazbě na požadované vstupní předpoklady pro přijetí účastníka do vzdělávacího programu = podmínky dané rekvalifikačním zařízením (např. stupeň vzdělání, věk 18 let, zdravotní způsobilost, trestní bezúhonnost, již určité dovednosti, praxe).“

■ NÍZKÝ ZÁJEM UCHAZEČŮ

„Některé grantové projekty řeší nezaměstnanost mladých uchazečů do 25 let bez vzdělání, ale samotní mladíci nemají zájem.“

■ OMEZENÍ Z DŮVODU NÍZKÉHO FINANČNÍHO ROZPOČTU

„Možnosti ÚP se odvíjí od rozpočtu na aktivní politiku zaměstnanosti a možnosti jsou v současné době omezené.“

CO MOTIVUJE MLADÉ UCHAZEČE S NÍZKOU ÚROVNÍ VZDĚLÁNÍ K ABSOLVOVÁNÍ REKVALIFIKAČNÍHO KURZU?

■ SNAHA O ZVÝŠENÍ KVALIFIKACE A ZÍSKÁNÍ PRACOVNÍHO UPLATNĚNÍ

„Zkušenost, že pouze se základním vzděláním bez jakéhokoli dalšího vzdělávání mají jen velmi malé šance na trhu práce, musí často přijmout práci, která se jim nelíbí (např. práce ve výrobě u pásu).“

¹³ Údaje ze šetření realizovaného v roce 2012–13.

¹⁴ <http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/rekvalifikace>. Podle ustanovení §109a zákona o zaměstnanosti si může uchazeč/zájemce o zaměstnání (dále jen „zájemce o zvolenou rekvalifikaci“) zabezpečit rekvalifikaci sám. Za tím účelem si volí druh pracovní činnosti, na kterou se chce rekvalifikovat a rekvalifikační zařízení, které má rekvalifikaci provést. Požadavek bude posuzován v odborné komisi z hlediska, zda zvolená rekvalifikace přispěje k uplatnění zájemce o zvolenou rekvalifikaci na trhu práce a zda je pro něho vzhledem k zdravotnímu stavu vhodná.

■ PODPORA V NEZAMĚSTNANOSTI PŘI REKVALIFIKACI

„Mnohdy je motivuje získání podpory při rekvalifikaci (většina osob, která přišla na ÚP ze vzdělávání, nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti, kromě zvolené rekvalifikace nárok na podporu při rekvalifikaci vzniká vždy).“

■ ZÁJEM O KRATŠÍ A SNADNĚJŠÍ MOŽNOST DOSAŽENÍ KVALIFIKACE

„V častých případech je rekvalifikace využívána jako „náhražka“ klasického školního vzdělání, z něhož mají lidé obavy nebo mu nechtějí věnovat potřebný čas a námahu – v mnohých případech si ani nevěří, že by studium zvládli. Rekvalifikaci vidí jako mnohem snazší cestu k dosažení alespoň nějaké kvalifikace.“

■ POŽADAVKY ZAMĚSTNAVATELŮ

■ PODMÍNKY PRO ZÍSKÁNÍ ŽIVNOSTENSKÉHO OPRÁVNĚNÍ

7.3 MOŽNOSTI ZAŘAZENÍ UCHAZEČŮ DO REKVALIFIKACE ZAKONČENÉ PROFESNÍ KVALIFIKACÍ

Jednou z nově vzniklých možností získání kvalifikace, zpravidla v určité užší oblasti, jsou tzv. profesní (dříve dílčí) kvalifikace nebo úplné profesní kvalifikace. Hlavním cílem zavedení profesních kvalifikací je umožnit občanům uznání jejich skutečných znalostí, dovedností a kompetencí bez ohledu na to, jak je získali (ve škole, v kurzu, v praxi, samostudiem aj.). Není zde tedy podstatná vzdělávací cesta, ale osvojení požadovaných kompetencí. Zavedení Národní soustavy kvalifikací se promítlo i do organizace vzdělávání v programu rekvalifikačních kurzů. Pokud v Národní soustavě kvalifikací existuje odpovídající profesní kvalifikace, pak všechny rekvalifikace v dané oblasti musí vést k získání právě této profesní kvalifikace.

Využívání profesních kvalifikací pro skupinu mladých nezaměstnaných s nízkou úrovní vzdělání je dosud nízké. V roce 2012 uváděli v rámci průzkumu pracovníci většiny poboček ÚP žádné nebo velmi nízké zařazování těchto uchazečů do kurzů pořádaných v rámci profesní kvalifikace. Nízké počty mladých nezaměstnaných zařazených do této formy získání kvalifikace byly v té době ovšem zřejmě ovlivněny dříve platnými pravidly, podle kterých byl až do 1. 4. 2012 vstup do profesní kvalifikace omezen věkem 18 let.

JAKÉ JSOU DŮVODY OMEZENÉHO VYUŽITÍ PROFESNÍCH KVALIFIKACÍ PRO SKUPINU MLADÝCH S NÍZKOU ÚROVNÍ VZDĚLÁNÍ?

■ OMEZENÁ NABÍDKA KURZŮ PRO TUTO SKUPINU

Zákon o dalším vzdělávání umožňuje udělat dílčí kvalifikaci i osobám, které mají jen základní vzdělání, případně středoškolské vzdělání nedokončili, ale je určena především těm, kteří již mají praxi v nějakém oboru a potřebují platný a všeobecně uznávaný certifikát, který se váže na konkrétní profesi. Podmínku praxe v oboru ovšem osoby, které předčasně ukončily vzdělávání, často nesplňují.

■ RELATIVNĚ VYSOKÁ NÁROČNOST KURZŮ

Pro uchazeče se základním vzděláním je absolvování profesní kvalifikace obtížné, nemají ani dostatek zkušeností a schopností, případně nemají o studium zájem, protože jim připadá náročné a zdlouhavé.

„Možnosti jsou, ale klienti mají spíše zájem o ‚klasickou‘ rekvalifikaci, dílčí kvalifikace se jeví v mnoha případech náročná jak na zvládnutí, tak i na čas. Z tohoto důvodu bývá kurz předčasně ukončen.“

■ FINANČNÍ OMEZENÍ – POPLATKY ZA KURZY

„Zájem by byl, možnosti jsou omezené. Pokud není dílčí kvalifikace hrazena ÚP, velkou překážkou jsou poplatky za jednotlivé zkoušky.“

■ NÍZKÁ MOTIVACE UCHAZEČŮ A ZNALOSTI UCHAZEČŮ

„Záleží na zájmu uchazečů. Větší zájem mají ti, kteří na SŠ nastoupili, ale z jakéhokoli důvodu ji nedokončili, než ti, kteří na SŠ vůbec nenastoupili.“

■ NÍZKÁ INFORMOVANOST UCHAZEČŮ

„Informovanost o profesních kvalifikacích je mezi uchazeči se základním vzděláním velmi nízká, proto se v tomto případě snažíme o osvětu směrem ke klientovi, tak aby mu byly poskytnuty aktuální a relevantní informace. Obecné informace, včetně konkrétních kroků, které je třeba učinit v případě zájmu, uchazeči zprostředkuje poradce (ips).“

■ PROFESNÍ KVALIFIKACE NEJSOU ZATÍM ZAMĚSTNAVATELI DOSTATEČNĚ UZNÁVÁNY

„Profesní (dílčí) kvalifikace nemá takovou váhu jako výuční list. Zaměstnavatel raději přijme do zaměstnání uchazeče po úspěšném absolvování učebního oboru.“

NÁRODNÍ SOUSTAVA KVALIFIKACÍ (NSK) je státem garantovaný celorepublikový systém budovaný na reálných požadavcích na výkon činností v rámci jednotlivých povolání a pracovních pozic. Národní soustava kvalifikací definuje požadavky na odborné způsobilosti jednotlivých kvalifikací bez ohledu na způsob jejich získání. Rozhodující vliv na obsah kvalifikací mají přitom zaměstnavatelé. Každá kvalifikace, která je na trhu práce uplatnitelná, v něm má nebo v průběhu času bude mít své místo.

NSK umožňuje nejen identifikaci, třídění a zařazování kvalifikací, ale také jejich uznávání a certifikaci. NSK nenahrazuje stávající kvalifikační a vzdělávací systémy, ale snaží se o jejich provázání, zastřešení a zprůhlednění. Tvoří spojující systémový rámec pro počáteční a další vzdělávání. NSK zároveň umožňuje srovnání našich národních kvalifikací s kvalifikacemi stanovenými a popsány v jiných evropských státech¹⁵.

V rámci NSK lze předně získat tzv. profesní kvalifikaci (PK). To je kvalifikace, která uchazeči umožňuje zaměstnatelnost v daném povolání, případně i získání živnostenského listu (dle podmínek konkrétního povolání). Například pro řemeslné živnosti se požaduje složení celé úplné profesní kvalifikace, pro volné živnosti stačí profesní kvalifikace.

Uchazeč, který získal PK, bude uplatnitelný v daném oboru. Chce-li získat výuční list, je to možné pouze v případě, že existuje příslušný obor vzdělání a uchazeč získá potřebnou PK k tomu, aby složil závěrečnou zkoušku z oboru vzdělání ve škole, která obor vyučuje.

Možnost získání profesní kvalifikace vyplývá ze zákona č. 179/2006 Sb., o uznávání výsledků dalšího vzdělávání, který byl přijat v roce 2007 a byl upraven novelou č. 53/2012 Sb.

Opatření pro návrat mladých lidí s nízkou úrovní vzdělání zpět do vzdělávání spočívají zejména v poradenské oblasti. Doporučovány jsou různé formy poradenského působení, informační osvěty a zdůrazňována je potřeba preventivního působení a komplexního přístupu.

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ OPATŘENÍ PODLE NÁZORU PRACOVNÍKŮ ÚŘADŮ PRÁCE:

- Informovat klienty o situaci na trhu práce a potřebě vzdělání pro získání zaměstnání
- Včasné a preventivní působení ÚP směrem k žákům (např. speciální skupinové poradenství pro základní školy na téma volba povolání)
- Spolupráce všech zainteresovaných subjektů při řešení obtížné situace žáků, resp. klientů (žák a rodina, škola, sociální pracovníci, úřad práce, policie, kurátoři, neziskové organizace atd.)
- Poradenské služby ÚP – poradenská činnost a zapojování uchazečů do poradenských programů, job klubů, skupinového poradenství, projektů ESF apod.
- Finanční motivace (např. poskytování stipendijních programů)
- Zvyšování možností dálkového studia oborů zakončených výučním listem
- Rozvoj využívání profesních kvalifikací

¹⁵ <http://www.nuv.cz/nsk2/o-projektu>

8. KATALOG VYBRANÝCH NÁMĚTŮ Z PŘÍKLADŮ DOBRÉ PRAXE

Příklady dobré praxe z oblasti prevence předčasných odchodů ze vzdělávání, které byly získány v rámci projektu VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy, ukazují, že efektivita preventivních i intervenčních opatření spočívá především v jejich komplexnosti, celkovém přístupu školy a dobré spolupráci všech pedagogických a poradenských subjektů jak na škole, tak i mimo školu. Z tohoto důvodu doporučujeme se s příklady dobré praxe seznámit komplexně. Soubor mírně krácených příkladů dobré praxe uvádíme v následující kapitole a v celém znění jsou dostupné v elektronické podobě v informačním systému www.infoabsolvent.cz.

Z důvodů větší přehlednosti a využitelnosti příkladů dobré praxe na školách jsme z nich vybrali jednotlivé dílčí nástroje a opatření, které jsou inspirativní a mohou být do praxe škol zavedeny i samostatně. Náměty jsou pro lepší orientaci rozděleny do několika kategorií, které vycházejí především z časové následnosti preventivních a intervenčních opatření. První okruh námětů je zacílen již na období před vstupem žáka na střední školu.

Další kategorie námětů zahrnují identifikaci potenciálně problémových žáků, široké nástroje prevence i intervenční opatření zaměřená na jednotlivé žáky. V následujícím textu jsou tyto dílčí náměty uvedeny s příslušnými odkazy na konkrétní příspěvek dobré praxe. Zároveň uvádíme stručně i hlavní výsledky, které vyplynuly z evaluace těchto námětů na školách¹⁶.

DÍLČÍ NÁMĚTY Z PŘÍKLADŮ DOBRÉ PRAXE

A. KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ PŘED VSTUPEM NA STŘEDNÍ ŠKOLU

PODPORA ROZHODOVÁNÍ ŽÁKŮ NA ZŠ

- Náborové akce na základních školách
- Navázání spolupráce střední školy s poradenskými pracovníky na základních školách
- Přípravný kurz pro žáky ZŠ, ve kterém se seznámí s oborem

SEZNÁMENÍ ŽÁKŮ A RODIČŮ S OBOREM A POŽADAVKY ŠKOLY

- Individuální setkání s rodiči a budoucími žáky před přijímacím řízením
- Komunikace se žáky a rodiči před nástupem do 1. ročníku
- Podrobné seznámení zájemců s nároky studia a obsahem oboru
- Přijímací řízení formou ústních pohovorů

B. IDENTIFIKACE POTENCIÁLNĚ PROBLEMATICKÝCH ŽÁKŮ PŘI VSTUPU NA STŘEDNÍ ŠKOLU NEBO PŘI PŘESTUPU Z JINÉ STŘEDNÍ ŠKOLY

IDENTIFIKACE POTENCIÁLNĚ PROBLEMATICKÝCH ŽÁKŮ PŘI PŘECHODU ZE ZÁKLADNÍ NA STŘEDNÍ ŠKOLU

- Zpracování seznamu potenciálně problematických žáků na základě dokumentace
- Identifikace potenciálně problematických žáků na základě dokumentace a dotazníků pro rodiče

VĚTŠÍ POZORNOST VĚNOVANÁ ŽÁKŮM PŘECHÁZEJÍCÍM Z JINÉ STŘEDNÍ ŠKOLY

- Ověření příčin odchodu žáka z původní školy a poskytnutí vzdělávací podpory

¹⁶ Evaluace námětů proběhla ve dvou fázích. V první fázi bylo v rámci dotazníkového šetření osloveno 160 středních odborných škol. Z toho 43 škol vyplnilo dotazník, ve kterém uvedly, zda uvedený nástroj ve škole využívají ve stejné formě, v podobné formě, zvažují jeho zavedení, nebo se rozhodly nástroj zavést, případně naopak o jeho zavedení neuvažují a z jakého důvodu. Sběr dat se uskutečnil v průběhu března a dubna 2014. Struktura oslovených škol byla odvozena na základě počtu jednotlivých odchodů ze škol ve školním roce 2012/2013. Druhá fáze evaluace byla koncipována jako pilotní ověření jednotlivých opatření přímo v praxi. Celkově se ověřování zúčastnilo 10 středních odborných škol a bylo vytvořeno šest metodik pro zavedení opatření v praxi. Podrobněji viz Gajdošová, 2015.

C. PREVENCE PŘI VSTUPU NA STŘEDNÍ ŠKOLU

VZDĚLÁVACÍ PODPORA PRO ŽÁKY S NEDOSTATKY V UČIVU

- Vzdělávací podpora pro žáky, kteří mají nedostatky v učivu ze ZŠ

PODPORA ÚSPĚŠNÉHO ZAČLENĚNÍ ŽÁKŮ

- „Dny třídy“
- Adaptační kurz ve spolupráci s externí firmou a za účasti žáků vyšších ročníků
- „Peer program“

D. PREVENTIVNÍ A INTERVENČNÍ NÁSTROJE V PRŮBĚHU STUDIA

FINANČNÍ PODPORA – STIPENDIA A DALŠÍ PROGRAMY

- Stipendia a podpůrné programy – zapojení problematických žáků a žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí do akcí školy
- Poskytování stipendií kraji – nástroj motivace a finanční podpory žáků

VYHLEDÁVÁNÍ ŽÁKŮ OHROŽENÝCH ODCHODEM ZE ŠKOLY

- Školní metodika a stanovení kritérií pro vyhledávání žáků ohrožených předčasným odchodem
- Kontrola prospěchu a docházky pomocí on-line systému

ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ ŽÁKŮ OHROŽENÝCH ODCHODEM ZE ŠKOLY

- Individuální „akční plán“
- Uzavírání smluv s problémovými žáky o plnění školních povinností
- Výchovné komise
- Zřízení školního poradenského pracoviště a působení školního psychologa
- Školní směrnice pro práci se žáky se specifickými poruchami učení
- Výuka žáka s Aspergerovým syndromem

VÝUKA A MOTIVACE

- Motivační systém hodnocení
- Využití e-learningového vzdělávání
- Posílení motivace žáků prostřednictvím školních akcí
- Kontakt školy s mimoškolním prostředím
- Propojení školy s praxí a důraz na praktické výsledky
- Motivace zletilých žáků ke studiu
- Přípravné kurzy k maturitní zkoušce

E. PEDAGOGICKÝ SBOR A SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI SUBJEKTY

- Školení pro pedagogický sbor a vytvoření „manuálu“ k modelovým problémovým situacím
- Navázání spolupráce s neziskovými organizacemi a dalšími subjekty
- Kulaté stoly

A. KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ PŘED VSTUPEM NA STŘEDNÍ ŠKOLU

PODPORA ROZHODOVÁNÍ ŽÁKŮ NA ZŠ	
Náborové akce na základních školách	Prevence předčasných odchodů ze středních škol začíná již před nástupem žáka do školy, například při náborových akcích na základních školách nebo na dnech otevřených dveří. Pedagogičtí pracovníci školy předávají informace o škole a oborech, které se na škole vyučují, a seznamují žáky i rodiče také se zvláštnostmi studia jednotlivých oborů, upozorňují na nejčastější problémy, se kterými se žáci 1. ročníků setkávají, a svými informacemi a radami pomáhají žákům správně se rozhodnout při výběru školy a budoucí profese. V rámci evaluace bylo zjištěno, že tento způsob využívá v praxi většina škol (kolem 91 %), dalších 7 % realizaci tohoto opatření zvažují a 2 % plánují tento způsob komunikace se žáky základních škol zavést. Zdroj: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na ISS HPOS Příbram http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-02/Prevence-predcas-nych-odchodu-ze-vzdelavani-na-ISS-/46
Navázání spolupráce střední školy s poradenskými pracovníky na základních školách	Navázání spolupráce se základními školami, zejména s pracovníky, kteří provádějí poradenskou činnost, umožňuje zvýšit informovanost pedagogů a poradců na základních školách o oborech, které střední škola nabízí, aby mohli nasměrovat své žáky na vhodné obory. Zdroj: Prevence a řešení předčasných odchodů žáků na SOŠ stavební a zahradnické, Praha 9 http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-12/Reseni-predcas-nych-odchodu-na-SOS-stavebni-a-/46
Přípravný kurz pro žáky ZŠ, ve kterém se seznámí s oborem	Zavedení bezplatného přípravného kurzu programování pro žáky 8. a 9. tříd základní školy umožňuje žákům si vyzkoušet, zda je pro ně studium oboru Informační technologie vyhovující. Zdroj: Řešení předčasných odchodů na SOŠ stavební a zahradnické, Praha 9 http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcas-nych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46
SEZNÁMENÍ ŽÁKŮ A RODIČŮ S OBOREM A POŽADAVKY ŠKOLY	
Individuální setkání s rodiči a budoucími žáky před přijímacím řízením	Individuální setkání rodičů s vedením školy, výchovnou poradkyní a budoucím třídním učitelem před přijímacím řízením je zaměřeno na individuální seznámení žáka a jeho rodičů s vyučovacím procesem, vzdělávacími postupy i systémem klasifikace. Žák i rodiče se osobně seznámí s pedagogy školy a výchovnou poradkyní a pohovoří o standardních problémech, se kterými se žáci při nástupu do střední školy setkávají. Rodiče i žáci mají rovněž možnost navštívit standardní vyučovací hodiny, zejména hodiny anglického jazyka, matematiky a programování. Vysoké procento škol v rámci evaluace uvedlo, že zavedení individuálních setkání s rodiči zvažují (49 %). Stejný nebo obdobný způsob již využívá kolem 30 % škol, naopak hlavní překážkou je časová a organizační náročnost u škol s vysokým počtem přihlášených žáků. Zdroj: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcas-nych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46

Komunikace se žáky a rodiči před nástupem do 1. ročníku	Komunikace školy s rodiči a žáky již před nástupem do 1. ročníku umožňuje vyjasnit požadavky, nároky a pravidla školy. První kontakt škola uskutečňuje prostřednictvím dnů otevřených dveří, následně při přijímacím řízení a poté prostřednictvím informačních schůzek pro rodiče žáků prvních ročníků již v červnu, kdy se rodiče setkávají s budoucími třídními učiteli, dozví se vše o fungování školy, vyučovaných předmětech, učebnicích atd. Na začátku školního roku věnuje škola první školní den žákům prvních ročníků a jejich rodičům, které přivítá vedení školy při slavnostním zahájení školního roku, poté následuje prohlídka areálu. Komunikace před nástupem do 1. ročníku probíhá na středních školách běžně (84 %), 14 % škol uvedlo, že zavedení tohoto nástroje zváží, a 2 % škol jej zavedou do své praxe. Zdroj: Prevence a řešení předčasných odchodů žáků na SOŠ stavební a zahradnické, Praha 9 http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-12/Reseni-predcasnych-odchodu-na-SOS-stavebni-a-/46 Prevence a řešení předčasných odchodů ze vzdělávání, ISSS, Nerudova 59, České Budějovice http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-09/Prevence-a-reseni-predcasnych-odchodu-ze-/46
Podrobné seznámení zájemců s nároky studia a obsahem oboru	Chybné představy o náplni nebo náročnosti oboru jsou častým důvodem odchodů žáků z oboru. Škola proto důkladně zjišťuje motivaci žáka ke studiu a seznamuje ho s náplní jednotlivých předmětů. Jak se uvádí v příspěvku: „Nezřídka se stávalo, že žák si vybral obor Informační technologie z důvodu, že ho ‚baví hraní počítačových her‘, a rodiče zdůvodňovali volbu tím, že jejich dítě ‚často vysedává u počítače a vůbec nechodí ven‘. Škola proto vysvětluje rodičům a žákům, že obor Informační technologie je programování a je velmi úzce propojen s matematikou a logikou. V rámci schůzek škola ukazuje žákům závěrečné maturitní práce absolventů a organizuje setkání a pohovory budoucích žáků s učiteli odborných předmětů. V příspěvku škola dále uvádí: „Tento individuální pohovor je časově dosti náročný a v některých případech by se mohl zdát i jako odrazující od studia na naší škole, což by mohlo v dnešní době vypadat trochu paradoxně ... ale pro nás je velmi důležitou součástí prevence sociálně patologických jevů.“ Zdroj: Prevence předčasných odchodů na EDUCAnet Praha http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcasnych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46
Přijímací řízení formou ústních pohovorů	Školy s menším počtem žáků mohou využít možnost realizace přijímacích řízení formou ústních pohovorů. Jejich smyslem je zjišťování zájmu uchazečů o studium zvoleného oboru a předpokladů pro jeho vykonávání. V rámci přijímacího rozhovoru se zjišťují potenciální problémy žáků, jejich dosavadní úspěch, pozitivní motivace a zájmy, které je vhodné podpořit, a rovněž sociální a rodinné zázemí. V přijímací komisi je zastoupeno vedení školy, výchovná poradkyně, předsedkyně odborné komise zvoleného oboru a případně potenciální třídní učitel. Škola má tak již od okamžiku přijímacího pohovoru informace o tom, jací žáci do školy přicházejí, jaké mají předpoklady a potenciál a jaké problémy lze očekávat. V rámci evaluace na školách bylo konstatováno, že toto opatření je vzhledem k náročnosti vhodné jen pro školy s menším počtem žáků, většina škol o jeho zavedení neuvažuje. Zdroj: Severočeská střední škola s. r. o. http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-16/Prijimaci-pohovory-jako-prevence-predcasnych-/46

B. IDENTIFIKACE POTENCIÁLNĚ PROBLEMATICKÝCH ŽÁKŮ PŘI VSTUPU NA STŘEDNÍ ŠKOLU NEBO PŘI PŘESTUPU Z JINÉ STŘEDNÍ ŠKOLY

IDENTIFIKACE POTENCIÁLNĚ PROBLEMATICKÝCH ŽÁKŮ PŘI PŘECHODU ZE ZÁKLADNÍ ŠKOLY NA STŘEDNÍ ŠKOLU	
Zpracování seznamu potenciálně problematických žáků na základě dokumentace	Podstatným nástrojem prevence je včasná identifikace potenciálně ohrožených žáků. U žáků přicházejících ze základních škol proto výchovný poradce z pedagogické dokumentace (z výstupních hodnocení ze základních škol, vysvědčení z 9. třídy, příp. 8. třídy, z doporučení PPP) identifikuje potenciálně rizikové žáky. Vypracuje seznam žáků, kteří opakují ročník nebo přestoupili z jiné školy či z jiného oboru v rámci školy, a dále seznam žáků se specifickou poruchou učení a chování na základě doporučení PPP nebo výpisu z PPP. Tento seznam je k dispozici všem pedagogickým pracovníkům. Zdroj: Prevence a řešení předčasných odchodů ze vzdělávání – Střední škola polytechnická http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-09/Prevence-a-reseni-predcasnych-odchodu-ze-/46
Identifikace potenciálně problematických žáků na základě dokumentace a dotazníků pro rodiče	Obdobou předchozího opatření je vyhledávání žáků, u kterých je větší pravděpodobnost problémů, nejen studiem pedagogické dokumentace (příhláška ke studiu, vysvědčení z devátého nebo osmého ročníku ZŠ, slovní hodnocení žáka ze základní školy), ale i na základě informací z dotazníku vyplněného zákonnými zástupci žáků. Zdroj: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na ISS HPOS Příbram http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-02/Prevence-predcasnych-odchodu-ze-vzdelavani-na-ISS-/46
VĚTŠÍ POZORNOST VĚNOVANÁ ŽÁKŮM PŘECHÁZEJÍCÍM Z JINÉ STŘEDNÍ ŠKOLY	
Ověření příčin odchodu žáka z původní školy a poskytnutí vzdělávací podpory	Pokud žák přestupuje z jiné školy, většinou si s sebou nese určitou ztrátu motivace ke vzdělávání. Z tohoto důvodu škola při přestupu žáka realizuje se žákem pohovor, zjišťuje, zda motivace dostudovat školu přichází od samotného žáka, nebo je důsledkem tlaku rodičů. Dále škola pečlivě zkoumá důvody odchodu z bývalé školy, nežádá jen klasickou pedagogickou dokumentaci, ale spojuje se se školou za účelem zjištění důvodů předčasného odchodu žáka. Formou pohovorů a testů škola dále ověřuje dosažené znalosti žáka, nabízí a organizuje konzultace s jednotlivými pedagogy za účelem zjištění, co si žák potřebuje doplnit. Stejný nebo obdobný typ opatření v praxi využívá až 81 % dotazovaných škol. Zavedení tohoto opatření zváží asi 7 % škol, 4,7 % jej zavede a 7 % o zavedení nemá zájem. Jako nejčastější překážku realizace tohoto opatření v praxi uváděli pedagogové neochotu původních škol takové informace sdělovat. Některé školy naopak uvádějí, že se brání „škatulkování“ a chtějí dát žákovi šanci na nový začátek. Zdroj: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcasnych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46

C. PREVENCE PŘI VSTUPU NA STŘEDNÍ ŠKOLU

VZDĚLÁVACÍ PODPORA PRO ŽÁKY S NEDOSTATKY V UČIVU	
Vzdělávací podpora pro žáky, kteří mají nedostatky v učivu ze ZŠ	Někteří žáci přicházejí na střední školu s nedostatky ve znalostech ze základní školy. Výchovná poradkyně školy nabízí již dopředu možnosti bezplatné konzultace s učiteli v případě, že žákovi budou chybět některé znalosti ze základní školy (to se týká zejména jazyků a matematiky). Zdroj: Prevence předčasných odchodů na EDUCAnet Praha http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcasnych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46
PODPORA ÚSPĚŠNÉHO ZAČLENĚNÍ ŽÁKŮ	
„Dny třídy“	V průběhu prvních týdnů po zahájení nového školního roku absolvují třídy se školní metodickou prevencí tzv. „dny třídy“. Hlavní podstatou kurzu je vyvíjení aktivit za účelem vzájemného seznámení formou her založených na jednoduché spolupráci a komunikaci v rámci třídního kolektivu, prožitkových aktivit aplikovaných na drogovou prevenci, semináře a panelové diskuse o drogové problematice v ČR. Formou předem připravených aktivit se žáci seznamují, vymezují pravidla, která jim připadají důležitá a která by chtěli v rámci své třídy dodržovat. Žáci se snaží definovat, jak by měla vypadat třída, kterou by rádi navštěvovali, a vytvoří si „strom třídy“ (velkoformátovou kresbu stromu, do které se nalepí přání žáků, jak by se v ní všichni měli chovat). Strom je poté zarámován a visí do konce studia v učebně. Výstupem je stmelení kolektivu třídy a monitoring vybraných forem rizikového chování. Žáci se v průběhu „dne třídy“ zároveň blíže seznámí s metodickou prevencí a v případě nutnosti vědí, na koho se mohou obrátit. V rámci evaluace školy hodnotily tento nápad jako zajímavý. O jeho zavedení do praxe uvažuje skoro 26 % škol, přičemž dalších 12 % jeho zavedení již plánuje. Obdobný způsob přivítání nových žáků využívá kolem 60 % z dotázaných škol. Zdroj: Prevence a řešení předčasných odchodů žáků – SOŠ stavební a zahradnické, Praha 9 http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-12/Reseni-predcasnych-odchodu-na-SOS-stavebni-a-/46
Adaptační kurz ve spolupráci s externí firmou a za účasti žáků vyšších ročníků	Adaptační kurzy patří k nástrojům seznámení žáků navzájem i s pedagogy, jejich forma i zaměření mohou být různé. V příkladu dobré praxe je uváděn např. adaptační kurz pořádaný ve spolupráci s firmou SCIO nebo s účastí žáků vyšších ročníků. Kurz pořádaný ve spolupráci s firmou SCIO je zaměřen jednak na seznámení se s kolektivem a třídními učiteli, jednak na metody učení, psaní seminárních prací, metody získávání, třídění a vyhodnocování informací, jinými slovy na přípravu žáka na vzdělávání a získávání klíčových kompetencí, efektivitu učení a práce. Některé školy uvádějí pozitivní zkušenosti s účastí žáků z vyšších ročníků, kteří v rámci adaptačních kurzů přirozenou formou seznamují žáky se všemi problémy, se kterými se oni setkávali při přestupu na vyšší stupeň vzdělávání, případně se starší žáci podílejí i na přípravě obsahu adaptačního kurzu. Adaptační kurz v praxi využívá jen necelých 35 % z dotázaných škol, ale až téměř 33 % jeho zavedení zvažuje. Poměrně vysoké procento škol (27,9 %) ovšem jeho zavedení neplánuje vůbec, a to především z důvodu finanční dostupnosti pro žáky, a snaží se tento postup nahrazovat méně náročnými akcemi. Zdroj: Zkušenosti výchovného poradce a metodika prevence – vliv mimoškolních aktivit na utváření osobnosti z pohledu kariérového poradenství – Gymnázium a SOŠ Čáslav http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-17/Vyuziti-mimoskolnich-aktivit-v-oblasti-prevence-/46 Prevence a řešení předčasných odchodů ze vzdělávání – Střední škola polytechnická http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-09/Prevence-a-reseni-predcasnych-odchodu-ze-/46

„Peer program“

„Peer program“ slouží jako prostředek k působení vrstevníků na utváření osobnosti spolužáků nejen při volnočasových aktivitách, ale i v životě. Vytváří neformální komunikační most mezi výchovným poradcem a studentem.

Peer program byl vytvořen ve spolupráci výchovného poradce a metodika prevence. Studenti, kteří se chtějí zařadit mezi tzv. „peer aktivisty“, musejí nejprve projít zaškolením. Na přednáškách získají vědomosti z oboru prevence mladých lidí a problematiky mezilidských vztahů. Studenti procházejí zkouškou z mluveného projevu, mají za úkol popsat, jak by se zachovali v různých (nelehkých) situacích týkajících se mezilidských vztahů. Samotné vědomosti zájemců se prověřují formou testu. Program je součástí strategie minimálního preventivního programu na škole, projektu Zodpovídám za své já, peer programu a Společenství MY. Peeři v průběhu školního roku nabízejí prvním ročníkům pomocnou ruku při řešení adaptačních, studijních či osobních problémů a rovněž se podílejí na tvorbě adaptačních kurzů.

Tento typ programů zatím není v dotazovaných školách častým jevem (vyskytuje se v nějaké podobě jen asi na 7 % škol), nicméně vysoké procento škol zaujal (72 % zavedení tohoto opatření zváží nebo dokonce zrealizuje). Překážkou je podle škol hlavně nedostatečná aktivita nebo úroveň žáků.

Zdroj: Využití mimoškolních aktivit v oblasti prevence předčasných odchodů ze střední školy – Gymnázium a SOŠ Čáslav

<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-17/Vyuziti-mimoskolnich-aktivit-v-oblasti-prevence-/46>

D. PREVENTIVNÍ A INTERVENČNÍ NÁSTROJE V PRŮBĚHU STUDIA

FINANČNÍ PODPORA – STIPENDIA A PODPŮRNÉ PROGRAMY	
Stipendia a podpůrné programy – zapojení problematických žáků a žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí do akcí školy	Součástí prevence předčasných odchodů je zapojení žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí do akcí školy a podpora jejich identifikace se školou. Škola proto vybírá akce tak, aby se do nich mohli zapojit i žáci ze sociálně slabších rodin. Dále je na škole vypracován systém stipendií, který umožňuje žákům studovat zcela zdarma. Poskytovány jsou i různé podpůrné programy, které dovolují žákům, jejichž rodiče si nemohou dovolit některé aktivity financovat, účastnit se zahraničních zájezdů, lyžařských kurzů, pořídit si tablety či počítač k výuce apod. Snahu zapojovat ohrožené žáky do akcí školy má až 58 % z dotazovaných škol a téměř 26 % tento přístup zvaží, případně zavede. Naopak 16 % upozorňuje na to, že státní školy nemají mnoho možností, jak žákům pomoci, jednou z nich je využití fondu SRPŠ nebo poskytnutí rady pro sociálně slabé rodiny, jak si požádat o finanční podporu na náklady spojené se studiem. Zdroj: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcasnych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46
Poskytování stipendií kraji – nástroj motivace a finanční podpory žáků	Roli v úspěšnosti a motivovanosti žáků k dokončení studia mohou hrát i stipendia, která žáci vybraných učebních oborů dostávají z rozpočtu krajů. Např. Jihočeský kraj přiděluje stipendium v rámci grantového programu Stipendijní motivační program pro žáky středních škol ve vybraných dvanácti oborech. Ve škole dostávají stipendia ve výši 500 Kč měsíčně žáci učebních oborů Zedník, Zámečník, Tesař, Kominík, Malíř. Tento příspěvek se v dalších ročních zvyšuje. Finanční ohodnocení je velkým motivačním prvkem k úspěšnému dokončení studia. Žák nesmí mít žádnou neomluvenou absenci a celková absence za měsíc musí být menší než 30 % z celkového počtu odučených hodin. Podle zkušenosti školy je absence u těchto žáků velmi malá oproti žákům v jiných učebních oborech. Motivace učit se, mít lepší výsledky ve škole, ale i chování k autoritě je jiná oproti ostatním učňům. Stipendium může pomoci studovat i žákům ze sociálně znevýhodněného prostředí. V rámci evaluačního dotazníku uvedlo necelých 42 % škol, že podporují žáky, aby dosahovali výsledků pro udělení krajského stipendia. Přes 23 % škol uvedlo, že využívání této podpory zvaží nebo ji začne využívat. Třetina dotázaných škol nemůže využívat stipendia, protože nejsou pro jejich obory vypisována, případně je kraj neposkytuje vůbec. Zdroj: Prevence a řešení předčasných odchodů ze vzdělávání – Střední škola polytechnická http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-09/Prevence-a-reseni-predcasnych-odchodu-ze-/46
VYHLEDÁVÁNÍ ŽÁKŮ OHROŽENÝCH ODCHODEM ZE ŠKOLY	
Školní metodika a stanovení kritérií pro vyhledávání žáků ohrožených předčasným odchodem	Dalším podpůrným nástrojem včasné intervence je vytvoření metodiky a kritérií pro vyhledávání žáků ohrožených předčasným odchodem ze škol. Mezi kritéria, která škola uvádí v rámci příkladu dobré praxe, patří počet zameškaných hodin za poslední měsíc, průměr známek při posledním hodnocení, hodnocení třídního učitele a podobně. Ohrožení žáci jsou nominováni do programu přímé psychologické intervence. Těmto žákům je posléze nabízena pedagogicko-psychologická podpora. Stejnou nebo obdobnou metodu identifikace ohrožených žáků využívá přes 72 % z dotázaných škol, přibližně 9 % její zavedení zvaží a stejný počet škol ji plánuje realizovat. Zdroj: Školní poradenské pracoviště – Střední škola stavební Jihlava http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-10/Skolni-poradenske-pracoviste-Stredni-skola-/46

Kontrola prospěchu a docházky pomocí on-line systému	Jedním z principů úspěšné prevence je včasná reakce na vznikající prospěchové problémy nebo jejich absence již v zárodku. Při prevenci v průběhu studia pomáhají škole on-line systémy, které umožňují učitelům, žákům i jejich rodičům kontrolovat průhledně průběh a výsledky vzdělávání. Rodiče mají možnost kontroly absence žáků i známek, zobrazuje se i probírané učivo a zadání úkolů s datem odevzdání.
	Zdroj: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-casnych-08/Prevence-pred-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46
ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ ŽÁKŮ OHROŽENÝCH ODCHODEM ZE ŠKOLY	
Individuální „akční plán“	V případě ohrožení žáka předčasným odchodem ze školy je s pomocí školní psycholožky sestaven tzv. akční plán, podle něhož žák postupuje a jehož plnění konzultuje s psycholožkou. Akční plán obsahuje základní principy pro naplnění vzdělávacího programu. V případě studijních oborů to jsou např. počty hodin domácí přípravy na výuku, které si daný žák zapisuje, organizace domácí přípravy a plán písemných prací, na které se žák připravuje, pravidelná docházka do školy. V případě učebních oborů je součástí akčního plánu zejména pravidelná docházka do teoretické i praktické části výuky a aktivita při odborném výcviku. Při následujícím setkání se žákem je akční plán analyzován, společně se žákem je projednáváno, zda se mu jednotlivé body v plánu podařilo splnit, a pokud ne, z jakého důvodu. Individuální péče o každého žáka je tak přímo „ušitá na míru“ jeho speciálním vzdělávacím potřebám, zvláštnostem osobnosti i rodinnému kontextu. Některé školy v případě hrozícího odchodu ze školy uvádějí možnost využití individuálního vzdělávacího plánu. Akční plán jako intervenční nástroj využívá v praxi zatím jen kolem 30 % škol, ovšem až 58 % škol projevilo v rámci evaluačního dotazníku zájem o jeho zavedení. Zdroj: Školní poradenské pracoviště – Střední škola stavební Jihlava http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-10/Skolni-poradenske-pracoviste-Stredni-skola-/46 Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na ISS HPOS Příbram http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-02/Prevence-predcasnych-odchodu-ze-vzdelavani-na-ISS-/46

Uzavírání smluv s problémovými žáky o plnění školních povinností	U žáků s problémy v oblasti docházky nebo školní neúspěšnosti škola přistupuje k uzavírání „smlouvy o plnění školních povinností se žákem“. V tomto případě vyzve třídní učitel bezodkladně rodiče žáka a žáka samotného ke schůzce, které se zpravidla účastní i výchovný poradce. Při této schůzce se hledají možnosti nápravy. Žák je vyzván, aby uvedl, co si o celé situaci myslí, jak vznikla, zda chce najít řešení. Žák musí vždy cítit, že veškeré kroky jsou s ním předem projednány, souhlasit s nimi a chtít situaci řešit. Na konci schůzky vzniká jakási „smlouva“, kterou žák podepíše a zaváže se k jejímu plnění. Součástí je jméno účastníků jednání, dále pak přesné a co nejpodrobnější shrnutí toho, na čem se strany dohodly, např. pravidelná návštěva bezplatných konzultací jednou týdně, domácí příprava z e-learningu, která bude k určitému datu předána vyučujícímu, dopsání chybějících testů, domluvené zkoušení a přesný rozpis plánu, kdy se žák nechá vyzkoušet, apod. Mnohdy je součástí smlouvy i podpis vyučujícího daného předmětu, který se musí vyjádřit k tomu, zda s plánem daného žáka souhlasí a je-li reálné v případě plnění této smlouvy, aby žák v předmětu uspěl. Poté musí student sám od sebe pravidelně informovat výchovného poradce o tom, jak pokračuje v plnění této smlouvy, co se mu daří a co nikoli. Tento postup vede ke zvýšení pocitu odpovědnosti žáka. K uskutečnění je ale nutná ochota žáka pokračovat ve studiu a zájem rodičů se školou spolupracovat. Přibližně 44 % škol používá obdobnou metodu intervence a téměř 35 % zavedení tohoto nástroje zváží, případně jej přímo zavede do praxe. Naopak téměř 21 % škol uvedlo, že pro ně tento postup není vhodný. Důvodem je nezáměr žáků i rodičů a obtížná vymahatelnost dodržování „smlouvy“. Zdroj: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcasnych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46
Výchovné komise	Výchovné komise patří k častým nástrojům používaným k zamezení předčasných odchodů ze škol. Jsou svolávány v případě závažných přestupků ze strany žáka (slovní napadení pedagoga, fyzické napadení spolužáka, neomluvená absence aj.). Úkolem výchovné komise je působit preventivně. Hlavním přínosem výchovných komisí je to, že si pedagogové mohou vyměnit zkušenosti s chováním žáka a mají možnost hlouběji rozkrýt jeho problémy. Výhodou je i osobní setkání s rodičem, kterého je možné informovat např. o vhodnosti přestupu žáka na jiný obor. Výchovným komisím někdy předcházejí tzv. výchovné pohovory, jejichž výhodou je především větší časová flexibilita. Výchovné komise ve své praxi využívá naprostá většina z dotazovaných škol. Zdroj: Prevence a řešení předčasných odchodů žáků – SOS stavební a zahradnické, Praha 9 http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-12/Reseni-predcasnych-odchodu-na-SOS-stavebni-a-/46 Prevence a řešení předčasných odchodů ze vzdělávání, ISSS, Nerudova 59, České Budějovice http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-09/Prevence-a-reseni-predcasnych-odchodu-ze-/46

Zřízení školního poradenského pracoviště a působení školního psychologa	Jednou z možností zlepšení prevence předčasných odchodů je zřízení pozice školního psychologa. Školy k němu přistupují např. z důvodu nárůstu různorodých výukových a výchovných problémů. Jedním z cílů školního psychologa jako člena ŠPP je ve spolupráci s výchovnou poradkyní a školním metodikem prevence systematicky pedagogicko-psychologicky působit na žáky ohrožené předčasným odchodem. V případě, že škola zatím nemá s prací školního psychologa zkušenosti, je nutné pro jeho práci vytvořit podmínky: vymezit činnosti, zajistit adekvátní materiální podmínky (pracovna, psychodiagnostické nástroje, publikace), stanovit konzultační hodiny, seznámit pedagogický sbor a žáky s nabídkou činností školního psychologa. Práci školního psychologa ve stejné nebo obdobné podobě v současnosti využívá jen něco přes 44 % dotázaných škol, nicméně téměř 28 % plánuje tuto funkci zavést do praxe školy. Překážkou je především otázka financování. Zdroj: Působení školní psycholožky – Střední škola stavební Jihlava http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-10/Skolni-poradenske-pracoviste-Stredni-skola-/46 Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na ISS HPOS Příbram http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-02/Prevence-predcasnych-odchodu-ze-vzdelavani-na-ISS-/46
Školní směrnice pro práci se žáky se specifickými poruchami učení	Žáci se specifickými poruchami učení nebo chování jsou předčasným odchodem ze školy ohroženi více. Výchovný poradce spolu s vedením školy proto vypracoval jednotné směrnice pro práci se žáky se specifickými poruchami učení pro všechny vyučující. Směrnice se soustřeďují na způsob klasifikace, komunikace se žáky, využití kompenzačních pomůcek a formy zkoušení, zdůrazňuje potřebu individuálního přístupu, umožnění vlastního výukového tempa, včasných konzultací s výchovným poradcem při zhoršení prospěchu, spolupráci s rodiči a další. Stejně nebo obdobné směrnice používá v praxi až 86 % dotázaných škol a dalších 14 % jejich zavedení zváží nebo přímo zavede. Zdroj: Postup při práci ve vyučování se žáky se specifickými poruchami učení na SŠ Příčná, Ostrava-Poruba http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-11/Prevence-predcasnych-odchodu-podpora-zaku-se-/46
Výuka žáka s Aspergerovým syndromem	Při výuce žáka s Aspergerovým syndromem škola spolupracuje s Pedagogicko-psychologickou poradnou v Ostravě, jejíž pracovnice koná pravidelné metodické návštěvy ve škole a spolu s výchovným poradcem vypracovává pro žáka návrhy dalšího postupu studia. Výuka probíhá s podporou asistentky, která přednášky a poznámky zpracovává počítačovou formou, takže se žák může k učivu libovolně vracet. Důležitou součástí úspěchu je spolupráce školy s rodinou, získání důvěry žáka a přijetí žáka kolektivem třídy. Zdroj: Prevence předčasných odchodů – příklad vzdělávání žáka s Aspergerovým syndromem na střední škole http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-15/Vzdelavani-zaku-s-Aspergerovym-syndromem/46

VÝUKA A MOTIVACE

Motivační systém hodnocení

Jedním z námětů na zvyšování motivace žáků je zavedení systému procentuálního hodnocení, v jehož rámci pedagogové hodnotí veškeré zkoušení a testování pomocí škály 0–100 %. Tento způsob hodnocení se ukazuje jako motivující, protože umožňuje rodičům i žákům vidět pokroky v jednotlivých předmětech i srovnání v rámci třídy a ročníku. V pravidlech pro klasifikaci je podrobně rozčleněno, jaká procenta odpovídají jaké známce. Důležité je, že při procentuálním ohodnocení rodiče i pedagog vidí zlepšení, i když se na výsledné známce neprojeví. Ke zvýšení motivace slouží i možnost opravných testů a zkoušení s větší vahou, případně s možností škrtnutí předchozího méně úspěšného hodnocení. Řada pedagogů využívá i hodnocení domácích úkolů, aby zvýšila motivaci žáka k domácí přípravě.

Stejný nebo obdobný způsob hodnocení využívá necelých 28 % dotázaných škol, nicméně až téměř 49 % škol jeho zavedení zvaží. Část škol se domnívá, že by tento systém rodiče mátl.

Zdroj: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola

<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcas-nych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46>

Využití e-learningového vzdělávání

Prvkem výuky, který může mít pozitivní vliv na zvládání studia, je e-learning. Může být nápomocným nástrojem především pro žáky, kteří z různých důvodů nemohou navštěvovat školu pravidelně (např. žáci se zdravotním postižením nebo ti, co mají psychické problémy). Škola provozuje vlastní portál, který je neustále obohacován a obsahuje již více než 2 500 studijních dokumentů. Součástí e-learningu je výklad látky, prezentace, videa z hodin a řada domácích úkolů. E-learning byl zpočátku tvořen jen pedagogy samotnými, jeho součástí byla videa, prezentace, testové materiály a výklad látky, případně doplňující materiály z jiných zdrojů. Kromě toho se po testu objevuje v e-learningu podrobný rozbor práce s vyznačením základních a opakujících se chyb a se správným řešením. Postupem času se tento systém začal obohacovat i o kvalitní práce žáků samotných (prezentace, seminární práce a v poslední době i videa, která žáci natáčejí v průběhu hodin se souhlasem učitele). V současné době je e-learning připraven pro všechny předměty a je rozčleněn po ročnících. Novinkou je zavedení speciálního e-learningu pro maturitní ročník, který zahrnuje podstatnou látku pro opakování před maturitní zkouškou.

Stejným nebo obdobným způsobem již v současnosti e-learning využívá přes 44 % z dotázaných škol. Dalších 30 % jeho zavedení zvažuje a 14 % připravuje. Překážkou pro ostatní školy je především finanční stránka, nižší počítačová gramotnost žáků a dosažitelnost internetu pro žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Zdroj: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola

<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcas-nych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46>

Posílení motivace žáků prostřednictvím školních akcí	Školní akce jsou nástrojem, který školy poměrně běžně využívají k posílení sounáležitosti mezi spolužáky i ke škole jako takové. Patří k nim např. sportovní akce, práce se žáky, kteří jsou ubytováni v domovech mládeže (volnočasové aktivity, sportovní a kulturní akce), školní společenské akce (maturitní a imatrikulační ples školy, divadelní a hudební představení), spoluúčast na vedení školy – žákovský parlament. Podmínkou je samozřejmě to, že se zúčastní co možná největší počet žáků a nebudou vynecháni právě ti, u kterých je riziko ztráty spojení se školou a spolužáky největší. Naprostá většina škol akce tohoto typu pořádá. Hlavní nevýhodou je finanční spoluúčast rodičů. Zdroj: Prevence a řešení předčasných odchodů žáků – SOŠ stavební a zahradnické, Praha 9 http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-12/Reseni-predcasnych-odchodu-na-SOS-stavebni-a-/46
Kontakt školy s mimoškolním prostředím	Kontakt s mimoškolním prostředím se ukazuje být silným motivačním faktorem pro žáky ohrožené předčasným odchodem ze vzdělávání. Školy mohou nabízet např. následující akce: odborné exkurze, pracovní stáže – i v zahraničí (prostřednictvím evropských LLP projektů celoživotního učení, třeba Leonardo da Vinci), zahraniční zájezdy zaměřené na výuku jazyků, spolupráce se zahraničními školami – výměnné pobyty, spolupráce s tuzemskými školami, se zájmovými sdruženími (zájmové kroužky za nízké kurzovné), neziskovými organizacemi (semináře, debaty), setkání s odborníky z praxe (přednášky, instruktáže), účast na charitativních projektech. Stejně nebo podobné aktivity svým žákům připravuje většina škol (91 %), asi 5 % o jejich zavedení uvažuje. Překážky jsou především finančního rázu. Zdroj: Prevence a řešení předčasných odchodů žáků – SOŠ stavební a zahradnické, Praha 9 http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-12/Reseni-predcasnych-odchodu-na-SOS-stavebni-a-/46
Propojení školy s praxí a důraz na praktické výsledky	Propojení s praxí výrazně zvyšuje motivovanost žáků. Může mít různé formy – setkání s odborníky z praxe formou přednášek nebo pracovních instrukcí, práce na konkrétních praktických projektech pro firmy nebo instituce a podobně. Velkou výhodou je, že se firmy do spolupráce zapojují a berou podobné aktivity jako investici do kvality vzdělání svých potenciálních zaměstnanců. Podle příkladu dobré praxe zvyšuje motivaci žáků možnost vidět výsledek v průběhu výuky i zpracování praktických úkolů. Nikoli ve finanční formě, ale například v tom, že se vítězný projekt bude realizovat nebo že výsledkem bude vydání časopisu apod. Dobré výsledky potom berou jako otázku prestiže. Dalším důležitým faktorem je vhodným způsobem (tisk, webové stránky školy) úspěchy svých žáků publikovat. O propojení školy s praxí a kladení důrazu na praktické výsledky usiluje naprostá většina z dotazovaných škol (91 %). Zdroj: Prevence a řešení předčasných odchodů žáků – SOŠ stavební a zahradnické, Praha 9 http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-12/Reseni-predcasnych-odchodu-na-SOS-stavebni-a-/46

Motivace zletilých žáků ke studiu	Skupinou, která je relativně více ohrožena předčasnými odchody, jsou zletilí žáci. Z těchto důvodů se školy zaměřují na zvýšenou prevenci v době, kdy je žákovi 18 let. Součástí prevence jsou návštěvy různých vysokých škol a v případě odborné školy i různých pracovišť. Škola organizuje týden na vysokých školách, kdy se žáci na čas stanou „vysokoškoláky“, což slouží zároveň i jako určitá forma kariérového poradenství. Zvýšené riziko představuje i snaha žáků vydělávat a tendence zanedbávat školu. Rizikem jsou i různé půjčky, které následně musejí žáci splácet. Škola proto pořádá kurzy finanční gramotnosti. Až 71 % z dotazovaných škol věnuje této skupině žáků specifickou pozornost, dalších 23 % škol takto cílenou metodu zvaží nebo přímo zavede. Jen necelých 5 % škol uvedlo, že toto opatření není pro jejich školu vhodné. Část škol se s problémy tohoto typu nesetkává. Zdroj: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcasnych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46
Přípravné kurzy k maturitní zkoušce	Ve čtvrtém ročníku některé školy organizují speciální kurz přípravy k maturitní zkoušce a přijímacím zkouškám na vysokou školu. Cílem je jednak zvýšit motivaci žáků ke studiu, jednak dodat žákům sebevědomí před maturitní zkouškou, aby nedocházelo k opouštění školy ve čtvrtém ročníku. Vytipovaným žákům jsou doporučovány individuální konzultace a je jim sestaven speciální program přípravy k maturitní zkoušce. Téměř 63 % z dotázaných škol se stejně nebo obdobně svým maturantům věnuje. Přibližně 28 % škol takový přístup zvažuje nebo jej zavede. Zdroj: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcasnych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46

E. PEDAGOGICKÝ SBOR A SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI SUBJEKTY

Školení pro pedagogický sbor a vytvoření „manuálu“ k modelovým problémovým situacím	Školní metodická prevence poskytuje pedagogickému sboru užitečná školení a radí jim, jak reagovat na situace, které se ve školství v průběhu posledních let objevují – zejména uchovávání, užívání a distribuce návykových látek. K těmto modelovým situacím vytváří i „manuály“, kterými se pedagogové mohou řídit, aby byl celý průběh v souladu se školskou legislativou. Obdobná praxe je ve školách poměrně běžná, realizuje ji téměř 84 % škol. Zbýlých 16 % škol o zavedení takového opatření do praxe uvažuje. Zdroj: Prevence a řešení předčasných odchodů žáků – SOŠ stavební a zahradnické, Praha 9 http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-12/Reseni-predcasnych-odchodu-na-SOS-stavebni-a-/46
Navázání spolupráce s neziskovými organizacemi a dalšími subjekty	Spolupráce školy s neziskovými organizacemi a dalšími subjekty umožňuje zprostředkovat jejich služby a podporu žákům i jejich rodinám. Jedná se především o orgány sociálně-právní ochrany dětí, neziskové organizace, školská poradenská zařízení, dále Policii ČR a Městskou policii. Z neziskových organizací škola spolupracuje s organizací Romodrom o.p.s., která pečuje o rodiny ve vyloučených lokalitách. Její terénní pracovnice dochází do rodin, kde pracují se žáky školy. V případě problémů se žáky pomáhají zprostředkovat komunikaci mezi školou a rodinou. Dále škola spolupracuje s organizací Od5k10 – Centrum 5ka, která provozuje nízkoprahový klub, kde je jednou z aktivit doučování dětí. Cílem veškeré spolupráce je úspěšné ukončení studia co největšího počtu žáků a minimalizace problémů na půdě školy. Určitou spoluprací s některými z těchto organizací uvádí téměř 91 % dotázaných škol. Potřeba spolupráce souvisí i s podmínkami a sociálním složením žáků na školách. Zdroj: Mezioborová spolupráce a pořádání kulatých stolů – VOŠ a SPŠ Rychnov nad Kněžnou http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-14/Mezioborova-spoluprace-v-prostredi-stredni-skoly/46
Kulaté stoly	Při spolupráci školy s externími organizacemi se osvědčilo pořádání tzv. kulatých stolů, kde se sejdou představitelé všech spolupracujících organizací a projednávají konkrétní problémy žáků. Myšlenka kulatého stolu vznikla ze zkušeností s projektem Stop Dropout. Metodika Stop Dropout se zaměřuje na tři hlavní oblasti: vyhledání jedinců, kteří by mohli být v ohrožení, vyhodnocení jejich potřeb a poskytnutí individualizované podpory. Na kulatý stůl byli pozváni zástupci všech institucí, se kterými škola spolupracuje (zástupci Policie ČR, Městské policie v Rychnově nad Kněžnou, organizace Romodrom o.p.s, Centrum 5ka o.s., orgánů sociálně-právní ochrany dětí, Probační a mediační služby). Zapojení odborníků z různých oblastí umožňuje škole lépe řešit problémy žáků. Tento typ spolupráce využívají školy relativně zřídka (kolem 24 %), ale většinu škol tento nápad zaujal (více než 60 % jeho realizaci zváží, 2 % přímo zavede). Zdroj: Mezioborová spolupráce a pořádání kulatých stolů – VOŠ a SPŠ Rychnov nad Kněžnou http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-14/Mezioborova-spoluprace-v-prostredi-stredni-skoly/46

9. PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

V této části příručky přinášíme příklady dobré praxe z oblasti prevence a intervence předčasných odchodů ve školách, z oblasti práce neziskových organizací a podpory návratu nezaměstnaných mladých do vzdělávání na úřadech práce. Texty byly redakčně upraveny a kráceny, jejich celé znění je dostupné na stránkách informačního systému www.infoabsolvent.cz. Zároveň je u každého příkladu uveden i přímý odkaz na příspěvek v uvedeném informačním systému.

Vzhledem k naší snaze ukázat různé přístupy k oblasti prevence i intervence jsou do sborníku zařazeny jak příklady zdůrazňující komplexní přístup, tak příspěvky, které jsou zaměřeny více na jednotlivá opatření, nebo dokonce na jednotlivého žáka. Z těchto důvodů je charakter příspěvků různorodý a forma prezentace není a ani nemůže být zcela jednotná.

9.1 PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE ZE STŘEDNÍCH ŠKOL

9.1.1 PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ NA EDUCANET PRAHA – MOTIVAČNÍ SYSTÉM, SMLOUVY SE ŽÁKY A E-LEARNINGOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ

- **AUTOR:** Text byl zpracován na základě příspěvku Mgr. Veroniky Bartošové. Celý původní text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcasnych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46>.
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola, Jírovcovo náměstí 1782, 148 00 Praha 4, <http://www.educanet.cz/>.
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** specifické poruchy učení, individuální vzdělávací plán, prevence předčasných odchodů ze vzdělávání, výchovný poradce, individuální konzultace.

Anotace: V souvislosti s obecným nárůstem předčasných odchodů byl změněn plán práce výchovného poradce a zařazen na přední místo v systému výchovy a vzdělávání školy. Byl zaveden důsledný motivační systém hodnocení včetně uzavírání smluv se žáky se vzdělávacími problémy a komplexní e-learningový program pro podporu vzdělávání žáků.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A VYUČOVANÉ OBORY

EDUCAnet Praha je čtyřletá škola se dvěma obory zakončenými maturitní zkouškou – jedná se o obor gymnázium a střední odbornou školu s oborem Informační technologie. Škola je součástí sítě soukromých středních škol. Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání byla začleněna do minimálního preventivního programu. Na škole pracuje jedna výchovná poradkyně a jeden metodik prevence sociálně patologických jevů. Úzce spolupracujeme s psychology z pedagogicko-psychologické poradny pro Prahu 4 a 11, dále pak i se soukromými psychology, ke kterým někteří naši žáci docházejí.

CÍLE

Cílem bylo vytvořit motivační systém a pracovat se žáky takovým způsobem, aby si uvědomili, že je pro ně vzdělání důležité a že škola je místem, kde se mohou rozvíjet ve svých silných stránkách. Abychom tyto cíle mohli splnit, musíme zcela individuálně pracovat se žáky se specifickými poruchami učení, se žáky s individuálním vzdělávacím plánem kvůli sportovním aktivitám a v poslední době stále více se žáky s psychosociálními poruchami.

PREVENCE PŘED NÁSTUPEM DO ŠKOLY

Prevence předčasných odchodů ze školy je součástí Minimálního preventivního plánu. Prevence předčasných odchodů začíná již před přijetím na naši školu. Zde je třeba rozdělit žáky na ty, kteří k nám přichází v rámci přijímacího řízení, a na žáky přestupující z jiné školy.

PÉČE O ŽÁKY PŘICHÁZEJÍCÍ V RÁMCI PŘIJÍMACÍHO ŘÍZENÍ

■ INDIVIDUÁLNÍ SETKÁNÍ S RODIČI A BUDOUCÍMI ŽÁKY

Kromě klasického Dne otevřených dveří, který funguje jako náborová akce, pořádáme individuální setkání jednotlivých rodičů s vedením školy, výchovnou poradkyní a budoucím třídním učitelem. Tohoto setkání se účastní i budoucí žák naší školy a setkání je realizováno ještě před přijímacím řízením, tak aby se žák a rodiče podívali do standardních vyučovacích hodin na naší škole (zejména na hodiny anglického jazyka a matematiky na gymnázium a na odborné předměty programování na střední odborné škole). Snažíme se co nejvíce dopodrobna seznámit žáka a jeho rodiče s vyučovacím procesem a vzdělávacími postupy, se systémem klasifikace, hovoříme o jejich očekávání a plánech do budoucna. Žák a rodiče se seznámí osobně s pedagogy naší školy. Výchovná poradkyně školy informuje rodiče i žáka o problémech, které mohou nastat, a o jejich případném včasném řešení. Nabízí již dopředu možnosti bezplatné konzultace s učiteli v případě, že žákovi budou chybět některé znalosti ze základní školy (to se týká zejména jazyků a matematiky). Výchovný poradce požaduje po rodičích a žácích co nejpodrobnější informace o poruchách učení, pokud takové jsou, a v tomto případě kontaktuje i pedagogicko-psychologickou poradnu, v jejíž péči žák je.

■ PODROBNÉ SEZNÁMENÍ ZÁJEMCŮ O STUDIUM S NÁPLNÍ OBORU

Zejména v případě střední odborné školy – oboru Informační technologie – zjišťujeme motivaci žáka ke studiu na naší škole a seznamujeme ho s náplní jednotlivých předmětů, neboť se nám často stávalo, že představy žáků o tomto oboru jsou naprosto jiné, než může škola nabídnout. Nezřídka si žák vybral obor Informační technologie z toho důvodu, že ho „baví hraní počítačových her“, a rodiče zdůvodňovali volbu tím, že jejich dítě „často vysedává u počítače a vůbec nechodí ven“. Zde je třeba opravdu a zcela na rovinu vysvětlit rodičům a žákovi, že obor Informační technologie je programování a je velmi úzce propojen s matematikou a logikou. Ukazujeme žákům závěrečné maturitní práce našich absolventů, promlouvají s nimi i naši učitelé odborných předmětů. Tento individuální pohovor je časově dosti náročný a v některých případech by se mohl zdát i jako odrazující od studia na naší škole, ale pro nás je velmi důležitou součástí prevence sociálně patologických jevů.

■ PŘÍPRAVNÝ KURZ PROGRAMOVÁNÍ PRO ŽÁKY ZŠ

V posledních třech letech máme zavedený přípravný kurz programování, který je pro žáky 8. a 9. tříd základní školy zcela zdarma a mají si na něm vyzkoušet, zda je pro ně obor Informační technologie vyhovující.

PÉČE O ŽÁKY PŘESTUPUJÍCÍ Z JINÉ ŠKOLY

■ OVĚŘENÍ DŮVODŮ ODCHODU Z PŮVODNÍ ŠKOLY

V tomto případě je situace ještě složitější. Kromě již výše zmíněného pohovoru se žákem a rodiči školy zkoumáme pečlivě důvody odchodu z bývalé školy. Od bývalé školy nežádáme jen klasickou pedagogickou dokumentaci, ale spojujeme se s ní za účelem zjištění předčasného odchodu žáka, neboť verze od žáka či rodičů se často liší od verze, kterou nám sdělí škola. Snažíme se zjistit, zda motivace dostudovat školu přichází od žáka samého, či je jen důsledkem tlaku rodičů na dítě.

■ ZJIŠŤOVÁNÍ ZNALOSTÍ ŽÁKA A NABÍDKA KONZULTACÍ

Formou pohovorů a testů zjišťujeme dosažené znalosti žáka, organizujeme pro něj konzultace s jednotlivými pedagogy za účelem zjištění, co ještě potřebuje žák doplnit před rozdílovými zkouškami na naší škole.

■ PODPORA MOTIVACE ŽÁKA

Vše konáme se záměrem, aby žák opět nabyl jistoty, že škola není místem neúspěchu, ale naopak místem, kde se oceňuje touha po osobnostním rozvoji a po vzdělávání. Žák se seznámí ještě před nástupem do školy s kolektivem třídy, kam bude nastupovat, s fungováním celého vzdělávacího procesu a s jednotlivými učiteli. I v případě plnoletých žáků trváme na osobním setkání s rodiči, pokud je to jen trochu možné.

REALIZACE PREVENCE PŘI NÁSTUPU DO ŠKOLY

■ ADAPTAČNÍ KURZ VE SPOLUPRÁCI S FIRMOU SCIO

Na začátku školního roku absolvují žáci 1. ročníku adaptační kurz, který nově pořádáme ve spolupráci s firmou Scio a který je zaměřen jednak na seznámení se s kolektivem a třídními učiteli, jednak na metody učení, psaní seminárních prací, metody získávání, třídění a vyhodnocování informací, ve zkratce na přípravu žáka na vzdělávání a získávání klíčových kompetencí, efektivitu učení a práce. Těchto adaptačních kurzů se účastní i několik žáků vyšších ročníků, kteří přirozenou formou seznamují žáky přicházející ze základní školy se studiem v naší instituci, se všemi problémy, se kterými se oni setkávali při přestupu na vyšší stupeň vzdělávání, a z vlastní zkušenosti jim nabízejí i různé způsoby řešení.

■ ZAPOJENÍ PROBLEMATICKÝCH ŽÁKŮ A ŽÁKŮ ZE SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ DO AKCÍ ŠKOLY

V rámci školního roku pořádáme řadu aktivit napříč ročníky, neboť se ukázalo, že je pro žáky nižších ročníků velmi motivující seznámit se již dopředu s tím, co je čeká při dalším studiu, a tyto aktivity směřujeme tak, aby bylo co nejvíce možno zapojit žáky, kteří k nám do školy přestoupili. Tyto různé akce jsou pečlivě vybírány, tak aby se mohli zapojit i žáci ze sociálně slabších rodin, což se ukázalo jako velmi dobrý tah při prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání právě u žáků ze sociálně slabších rodin. Kromě toho, že je u nás ve škole vypracován systém stipendií, který umožňuje žákům studovat zcela zdarma, máme i různé podpůrné programy, které dovolují i těm, jejichž rodiče si nemohou dovolit tyto aktivity financovat, účastnit se různých zahraničních zájezdů, lyžařských kurzů, pořídit si tablet či počítač k výuce apod.

REALIZACE PREVENCE V PRŮBĚHU STUDIA

■ KONTROLA PROSPĚCHU A DOCHÁZKY POMOCÍ ON-LINE SYSTÉMU

Při realizaci prevence v průběhu studia nám velmi pomáhají on-line systémy, které umožňují žákům a jejich rodičům kontrolovat zcela průhledně průběh a výsledky vzdělávání. Třídní učitelé stále připomínají rodičům potřebu kontroly on-line systému, kde se ukazuje absence žáků v hodinách, známky, probírané učivo a zadané úkoly s datem odevzdání.

■ MOTIVAČNÍ SYSTÉM HODNOCENÍ

Na škole je zaveden systém procentuálního hodnocení. Tento způsob hodnocení se ukázal jako motivující, neboť umožňuje žákům radovat se i z malých pokroků a je nastavený u jazyků tak, aby odpovídal evropským normám pro hodnocení. Naši pedagogové hodnotí veškeré zkoušení a testování pomocí škály 0–100 %, dále je v našich pravidlech pro klasifikaci podrobně rozčleněno, jaká procenta odpovídají jaké známce, což je ovšem důležité jen pro tisk vysvědčení, kde převádíme procenta na známky. Mnohem důležitější je pro nás to, že žák dostane např. 80 % u jednoho testu, u druhého ale dosáhne již 87 % a student, rodiče i pedagog vidí zlepšení, které se sice neprojevilo na výsledné známce, ale znamená to, že si látku zopakoval, pochopil, co mu dříve nebylo jasné, víme také, kde má stále mezery, zda se opakuje podobná chyba atd. Ke zvýšení motivace slouží i možnost opravných testů a zkoušení s větší váhou, případně s možností škrtnutí předchozího méně úspěšného hodnocení. Řada pedagogů využívá i hodnocení domácích úkolů, aby zvýšila motivaci žáka k domácí přípravě.

■ VYUŽITÍ E-LEARNINGOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Nadstandardním prvkem výuky je e-learning. Škola provozuje vlastní portál, který je neustále obohacován a dnes obsahuje již více než 2 500 studijních dokumentů. Součástí e-learningu je výklad látky, prezentace, videa z hodin a soustava domácích úkolů. E-learning byl zpočátku tvořen jen pedagogii samotnými, jeho součástí jsou videa, prezentace, testové materiály a výklad látky, případně doplňující materiály z jiných zdrojů. Kromě toho se po testu objevuje na e-learningu podrobný rozbor práce s vyznačením základních a opakuje se chyb a se správným řešením. Postupem času se tento systém obohacuje i o kvalitní práce žáků samotných, tzn. o různé prezentace, seminární práce a v poslední době i o videa, která žáci natáčejí v průběhu hodin se souhlasem učitele. Zde se zaměřujeme na natáčení výkladu, případně rozboru nějaké složitější látky. V současné době máme e-learning hotový pro všechny předměty a je rozčleněn po ročnících. Novinkou bude zavedení speciálního e-learningu pro maturitní ročník, který bude zahrnovat podstatnou látku pro opakování před maturitní zkouškou.

■ SCHŮZKY S PROBLÉMOVÝMI ŽÁKY A UZAVŘENÍ SMLOUVY O PLNĚNÍ ŠKOLNÍCH POVINNOSTÍ

I přes rozsáhlou prevenci se samozřejmě stává, že se objeví žáci, kteří jsou problémoví. V tomto případě vyzve třídní učitel bezodkladně rodiče žáka a žáka samotného ke schůzce, které se zpravidla účastní i výchovný poradce. Při této schůzce se hledají možnosti nápravy. Žák je vyzván, aby sám řekl, co si o celé situaci myslí, jak vznikla, zda chce najít řešení. Žák musí vždy cítit, že veškeré kroky jsou s ním předem projednány, souhlasit s nimi a chtít situaci řešit a je nucen na řešení přijít sám; v opačném případě totiž vše končí předčasným odchodem ze školy. Na konci celé schůzky vzniká jakási smlouva, kterou žák podepíše a zaváže se k jejímu plnění. Součástí je jméno účastníků jednání, dále pak přesné a co nejpodrobnější shrnutí toho, na čem se strany dohodly, např. pravidelná návštěva bezplatných konzultací jednou týdně, domácí příprava z e-learningu, která bude k určitému datu předána vyučujícímu, dopsání chybějících testů, domluvené zkoušení a přesný rozpis plánu, kdy se žák nechá vyzkoušet, apod. Dále následuje odstavec o tom, že tato smlouva vzniká z dobrovolné vůle všech zúčastněných a je třeba ji dodržovat z obou stran, a podpisy účastníků. Mnohdy je součástí smlouvy i podpis vyučujícího daného předmětu, který se musí vyjádřit k tomu, zda s plánem daného žáka souhlasí a je-li reálné v případě plnění této smlouvy, aby žák v předmětu uspěl. Poté musí student pravidelně informovat sám od sebe výchovného poradce o tom, jak pokračuje v plnění této smlouvy, co se mu daří a co nikoli. Toto vede ke zvýšení pocitu odpovědnosti žáka, výchovný poradce a třídní učitel nadále pokračují v intenzivnější kontrole daného jedince a ve zvýšeném informování rodičů. K uskutečnění těchto kroků je ale třeba ochota žáka pokračovat ve studiu a samozřejmě ochota rodičů se školou spolupracovat.

REALIZACE PREVENCE V DOBĚ, KDY JE ŽÁKŮM 18 LET

■ DŮRAZ NA MOTIVACI ZLETILÝCH ŽÁKŮ KE STUDIU

Dle našich zjištění dochází dosti často k předčasným odchodům žáků ze vzdělávání v době, kdy dosáhnou plnoletosti a mají pocit, že si „mohou dělat, co chtějí“. Z tohoto důvodu je u nás zvýšená prevence v době, kdy je žákovi 18 let. Součástí této prevence jsou návštěvy různých vysokých škol a v případě odborné školy i různých pracovišť, které mají přispět k motivaci žáka ke studiu. Organizujeme týden na vysokých školách, kdy se naši žáci stanou vysokoškoláky. Slouží to zároveň jako určitá forma kariérového poradenství. Dále v této době nabádáme rodiče ke zvýšené kontrole dětí a snažíme se působit na žáky tak, aby neodcházeli z rodin. Pořádáme kurzy finanční gramotnosti, jejichž součástí je i sestavování domácího rozpočtu a varování před rychlými půjčkami, neboť se nám stávalo, že žák si půjčil peníze, odešel bydlet do svého, sehnal si brigádu, ale peníze nestačily na splácení bydlení a půjčky, proto žák více pracoval a do školy prakticky přestal chodit.

■ PŘÍPRAVNÝ KURZ K MATURITNÍ ZKOUŠCE

Ve čtvrtém ročníku organizujeme speciální kurz přípravy k maturitní zkoušce a přijímacím zkouškám na vysokou školu. Vytipovaným žákům jsou doporučovány individuální konzultace a je jim sestaven speciální program přípravy k maturitní zkoušce.

ZÁVĚRY

Vzhledem k rozsáhlé prevenci se nám rapidně snížil počet žáků, kteří předčasně opouští školu z různých důvodů. Nicméně je třeba říct, že je to práce velmi náročná, na které se podílí všichni pedagogové školy, výchovný poradce a vedení školy. Základem úspěchu je samozřejmě ochota žáka a celé jeho rodiny se na řešení problému podílet.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

Výroční zpráva školy z let 2009–2012

Minimální preventivní program školy

Plán práce výchovného poradce

Hodnocení minimálního preventivního programu školy a plánu práce výchovného poradce

Jednotlivé individuální vzdělávací plány a smlouvy se žáky

9.1.2 PREVENCE A ŘEŠENÍ PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ NA STŘEDNÍ ŠKOLE POLYTECHNICKÉ – PODPORA KLIMATU A MOTIVACE ŽÁKŮ PROSTŘEDNICTVÍM STIPENDIJNÍHO PROGRAMU KRAJE

- **AUTOR:** Text byl zpracován na základě příspěvku Mgr. Pavly Hnilíčkové. Celý původní text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-09/Prevence-a-reseni-predcasnych-odchodu-ze-/46>
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** Střední škola polytechnická, Nerudova 59, České Budějovice, <http://sspcb.cz/>
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** asistent pedagoga, integrace žáků se zdravotním postižením, speciální vzdělávání, výchovný poradce, primární prevence, zdravotní postižení, stipendijní program

Anotace: Prevencí předčasných odchodů ze vzdělávání na ISS stavební se zabývá výchovný poradce školy a metodik prevence sociálně patologických jevů společně s třídními učiteli. Tito pracovníci se snaží vytvořit takové klima, které bude žáka motivovat k získání znalostí a dovedností v oboru. Stmelování kolektivu žáků v jednotlivých třídách a mezi třídami je prioritou. Je vytvořen program kurzů pro každý ročník, ve kterém se žáci učí psychicky a fyzicky rozvíjet svou osobnost.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A VYUČOVANÉ OBORY

Střední škola polytechnická je technicky zaměřená. Cílem je vzdělávání žáků v maturitních oborech vzdělávání – Technické lyceum, Technická zařízení budov, Finanční služby, Požární ochrana, v učebních oborech – Instalatér, Strojní mechanik, Truhlář, Tesař, Kominík, Malíř, Montér suchých staveb, Zedník. Po skončení studia učebního oboru lze pokračovat ve dvouletém denním nebo tříletém dálkovém vzdělávání. Na škole působí výchovný poradce, který má na starosti plán výchovného poradce na školní rok a krizový plán, metodik prevence sociálně patologických jevů (minimální preventivní program) a asistent pedagoga. Na učební obory se hlásí převážně žáci z neúplných rodin, žáci s horším prospěchem ze základní školy, žáci ze sociálně slabých rodin či žáci s rizikovým chováním. Situace se mírně zlepšila zavedením stipendií na vybraných učebních oborech. Velkým problémem jsou žáci s rizikovým chováním a s absencemi.

CÍLE

Pedagogičtí pracovníci se v souladu s ŠVP školy snaží motivovat žáky pro potřebu získat vzdělání jako jednu z nejdůležitějších podmínek uplatnění v profesním životě. Metodik prevence sociálně patologických jevů proto společně s vyučujícími tělesné výchovy vytvořil program pro žáky, ve kterém žáci posilují nejen fyzický, ale i psychický rozvoj osobnosti.

PROGRAMY PRO ŽÁKY

Podle ročníků je pro žáky připraven adaptační kurz, lyžařský kurz, cykloturistický kurz, vodácký kurz a další.

- Adaptační kurz škola pořádá na základně Vávrovka ve Veselí nad Lužnicí. Přechod žáka ze základní školy na střední školu není zdaleka tak jednoduchý, jak by se zdálo. Žák se musí aklimatizovat v novém prostředí, tzn. přizpůsobit se zcela novým podmínkám a nárokům pedagogů. Adaptačním kurzem se snažíme usnadnit vstup žáka do kolektivu, a nejen to. Objeví-li se ve skupině žák, který by mohl svým chováním ostatní spolužáky negativně ovlivnit a mohl by tak oslabit fungování celé skupiny, je nutné se na daného žáka zaměřit, zařadit jej do skupiny rizikových žáků a sledovat jeho projevy po celý školní rok.
- Ve druhé polovině 1. ročníku se žáci účastní lyžařského zájezdu. Zdokonalují se ve sjezdovém, běžeckém a snowboardovém lyžování. Také se seznamují s horami a chováním na horách, učí se o počasí a o práci horské služby. Naučí se zde postarat se sami o sebe, pomáhat druhým, spolupracovat. Oproti adaptačnímu kurzu se nemohou zúčastnit všichni žáci 1. ročníku, a to zejména z finančních důvodů.
- Sjíždění vodního toku na raftech a kánoích má pro řadu žáků velké kouzlo. I tady se znovu učí pomáhat si mezi sebou, spoléhat se jeden na druhého, urovňovat vztahy v kolektivu, postarat se sám o sebe, ale hlavně poznávat krásy přírody očima vodáka. Všechny tyto aspekty stmelují kolektiv, učitelé vidí žáka jinými očima, stejně tak žák se jinak dívá na pedagoga.

REALIZACE PREVENTIVNÍCH OPATŘENÍ

Výchovný poradce na začátku školního roku vytipuje rizikové žáky z těch, kteří opakují ročník, přestoupili z jiné školy, přestoupili na jiný obor v rámci školy, a z těch, kteří přišli ze základních škol. Dále koordinuje preventivní opatření a aktivně se podílí na jejich provádění. Ředitel školy spolu se subjekty prevence na konci školního roku zhodnotí výsledky prevence předčasných odchodů ze vzdělávání. Je navrženo konkrétní řešení u rizikových žáků, aby se eliminoval jejich neúspěch. Nejde jen o zhodnocení daného školního roku, ale o to, zda byla daná výchovná opatření účinná.

POSTUP PREVENCE LZE ROZDĚLIT DO NĚKOLIKA ETAP:

- Dny otevřených dveří, nábor žáků ve školách, výstava Vzdělání a řemeslo. Zde rodiče získávají informace o jednotlivých oborech a o požadavcích na žáky. V červnu předchozího školního roku je informační schůzka pro rodiče nově příchozích žáků. Zde jsou předloženy základní informace o škole, organizaci školy, požadavcích školy na žáky.
- Začátek školního roku – pro první ročníky je připraven adaptační kurz. Slouží ke stmelení kolektivu, posílení celé skupiny, pomáhá k vytvoření přehledu o vlastnostech jedince i o fungování celé skupiny. Adaptační kurz pomáhá odstranit nežádoucí projevy celku a odhalí i negativně vybočujícího jedince.
- U žáků přicházejících ze základních škol výchovný poradce z pedagogické dokumentace (z výstupních hodnocení ze základních škol, vysvědčení z 9. třídy, příp. 8. třídy, z doporučení PPP) eliminuje rizikové žáky. Vypracuje seznam žáků, kteří opakují ročník nebo přestoupili z jiné školy či z jiného oboru v rámci školy, a seznam žáků se specifickou poruchou učení a chování na základě doporučení PPP nebo výpisu z PPP. Tento seznam dá k dispozici všem pedagogickým pracovníkům, učitelům odborného výcviku i vychovatelům v domově mládeže. Výchovný poradce dále dohlíží na vypracování individuálního vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením ve spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou.
- V případě vzniku výchovného a vzdělávacího problému u žáka výchovný poradce svolá výchovnou komisi. Podle problému se výchovné komise zúčastní třídní učitel, školní metodik prevence sociálně patologických jevů, učitel odborného výcviku, zástupce vedení školy a hlavně výchovný poradce. Je navrženo řešení daného problému, případně výchovné opatření. Zápis z jednání všichni zúčastnění podepíší. Výchovný poradce a třídní učitel problémového žáka během roku stále sledují.
- Na konci školního roku zhodnotí výchovný poradce školy výsledky prevence a seznámí s nimi ostatní pedagogické pracovníky na závěrečné pedagogické radě.

STIPENDIUM POSKYTOVANÉ KRAJEM

Velkou roli v úspěšnosti hraje stipendium, které žáci vybraných učebních oborů dostávají. Jihočeský kraj je přiděluje v rámci grantového programu „Stipendijní motivační program pro žáky středních škol“ ve vybraných dvanácti oborech. Finanční ohodnocení je tak velkým motivačním prvkem k úspěšnému dokončení studia. Na naší škole dostávají stipendia žáci učebních oborů Zedník, Zámečnick, Tesař, Kominík, Malíř. Finanční příspěvek 500 Kč měsíčně je pro všechny žáky velkou motivací. Tento příspěvek se v dalších ročnících zvyšuje. Žák nesmí mít žádnou neomluvenou absenci a celková absence za měsíc musí být menší než 30 % z celkového počtu odučených hodin. Absence je u těchto žáků velmi malá oproti žákům v jiných učebních oborech. Motivace učit se, mít lepší výsledky ve škole, ale i chování k autoritě je jiná oproti ostatním učňům.

ZÁVĚR

Nelze říci, že jsme v prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání úspěšnější než loni. Procentně jsme na stejných číslech. V regionu jsou pouze tři velká učiliště a problémoví žáci tak kolují mezi nimi. Žáci, kteří přerušili vzdělávání během školního roku, již byli přijati ke studiu. Měřítkem by tak měli být žáci, kteří přicházejí ze základních škol, a zde je výsledek příznivější.

INFORMAČNÍ ZDROJE

www.nuv.cz

<http://www.impulsprokarieru.cz/aktuality/jihocesky-kraj-stipendia-ucnum-23.html>

<http://ekariera.nuov.cz/>

9.1.3 PŮSOBENÍ ŠKOLNÍ PSYCHOLOŽKY – VYTVOŘENÍ METODIKY VYHLEDÁVÁNÍ OHROŽENÝCH ŽÁKŮ A ZAVEDENÍ AKČNÍCH PLÁNŮ – STŘEDNÍ ŠKOLA STAVEBNÍ V JIHLAVĚ

- **AUTOR:** Text byl zpracován na základě příspěvku Mgr. Lucie Trojanové. Celý původní text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-10/Skolni-poradenske-pracoviste-Stredni-skola-/46>
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** Střední škola stavební Jihlava, Žižkova 20, 586 01 Jihlava, www.ssstavji.cz
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** školní poradenské pracoviště, školní psycholog, výchovný poradce, metodik prevence, žák ohrožený předčasným odchodem ze vzdělávání, pedagogicko-psychologické poradenství, psychologická intervence, individuální konzultace, akční plán, kazuistika, metodika vyhledávání žáků ohrožených předčasným odchodem ze vzdělávání

Anotace: Příspěvek se věnuje činnosti školní psycholožky na Střední škole stavební v Jihlavě v rámci školního poradenského pracoviště (dále jen ŠPP). Hlavním cílem školní psycholožky je formou včasných intervencí předcházet předčasným odchodům žáků ze vzdělávacího systému před získáním profesní kvalifikace, pomoci jim k úspěšnému ukončení studia a zvýšit tak jejich šanci na uplatnění na trhu práce. Za tímto účelem byla vypracována metodika vyhledávání ohrožených žáků a stanovena pravidla individuální psychologické péče o žáky na základě tzv. akčního plánu.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A VYUČOVANÉ OBORY VZDĚLÁNÍ

Střední škola stavební v Jihlavě, jejímž zřizovatelem je Kraj Vysočina, vznikla v roce 1994 sloučením středního odborného učiliště se stavební průmyslovou školou, a stala se tak jednou z největších škol technického zaměření v regionu. Škola nabízí studijní programy v oblasti stavebnictví a zpracování dřeva. Vzhledem k široké nabídce studijních a učebních oborů je skladba žáků, kteří školu navštěvují, různorodá. Často se jedná o žáky se specifickými poruchami učení či chování, žáky se sociálním znevýhodněním, s různým typem zdravotního znevýhodnění, žáky experimentujícími s návykovými látkami, žáky z neúplných/dysfunkčních rodin apod. Většina stavebních a dřevařských učebních oborů je fyzicky náročná, proto studují v těchto oborech téměř výhradně chlapci.

REALIZACE

■ VYTVOŘENÍ ŠKOLNÍHO PORADENSKÉHO PRACOVISŤE

Ve školním roce 2012/2013 vzniklo ve škole školní poradenské pracoviště. V souvislosti s nárůstem různorodých výukových a výchovných problémů a s potřebou řešit je komplexněji a uceleněji vedení školy nově přistoupilo ke zřízení pozice školního psychologa jako intervenčního pracovníka. Hlavním cílem školní psycholožky jako člena ŠPP je ve spolupráci s výchovnou poradkyní a školním metodikem prevence systematicky pedagogicko-psychologicky působit na žáky ohrožené předčasným odchodem ze vzdělávacího systému, tak aby byli schopni úspěšně dokončit studium a měli tak větší šanci uplatnit se na trhu práce. Náplň činnosti školní psycholožky vychází z legislativních předpisů a je zaměřena zejména na individuální práci s konkrétními žáky. Financování je zajištěno z projektu OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost a z rozpočtu školy.

■ VYTVOŘENÍ PODMÍNEK PRO PRÁCI ŠKOLNÍ PSYCHOLOŽKY

- Zcela na začátku jsme ve spolupráci s vedením školy dle legislativních předpisů a potřeb našeho školního prostředí vymezili činnost školní psycholožky.
- Zajistili jsme adekvátní materiální podmínky potřebné pro poskytování psychologické péče v prostředí školy. Upravili jsme pracovní podmínky školní psycholožky tak, aby při konzultacích se žáky, zákonnými zástupci a pedagogy školy byla navozena příjemná a povzbudivá atmosféra, atmosféra bezpečí a důvěry.
- Dále jsme zabezpečili nákup psychodiagnostických nástrojů, které jsou pro práci školní psycholožky nezbytné, a doplnili jsme fond školní knihovny některými aktuálními publikacemi s psychologickou tematikou.

- Stanovili jsme pravidelné konzultační hodiny, ve kterých školní psycholožka poskytuje žákům, zákonným zástupcům a pedagogům své služby.
- Srozumitelným způsobem byli žáci školy a jejich zákonní zástupci seznamováni s nabídkou činností školní psycholožky. Všem zletilým žákům / zákonným zástupcům nezletilých žáků školy byl v písemné podobě předán informovaný souhlas s poskytováním poradenských služeb nabízených školní psycholožkou. Rovněž pedagogové školy byli osobně seznámeni s nabídkou služeb školní psycholožky a možnostmi vzájemné spolupráce.
- V neposlední řadě jsme se snažili sladit činnost školní psycholožky, výchovné poradkyně a školního metodika prevence tak, aby nedocházelo k překrývání péče a dublování činnosti. Stanovili jsme si pravidelné porady, během nichž jsme společně projednávali aktuální problémy a hledali postupy, jak je řešit.

■ VYTVOŘENÍ METODIKY VYHLEDÁVÁNÍ ŽÁKŮ OHROŽENÝCH PŘEDČASNÝM ODCHODEM

V další fázi jsme se ve spolupráci s výchovnou poradkyní a třídními učiteli zaměřili na vytipování žáků ohrožených předčasným odchodem ze vzdělávání. Dle vytvořené metodiky rozpoznávání žáků ohrožených předčasným odchodem ze vzdělávacího systému (mezi kritéria vytipování ohrožených žáků patří např. počet zameškaných hodin za poslední měsíc, průměr známek při posledním hodnocení, hodnocení třídního učitele) jsme nominovali žáky do programu přímé psychologické intervence. Těmto žákům byla posléze nabízena pedagogicko-psychologická podpora, která měla formu osobních setkání v pracovně školní psycholožky. Dle povahy problému se dále odvíjela spolupráce s jednotlivými žáky.

■ INDIVIDUÁLNÍ „AKČNÍ PLÁN“ PRO OHROŽENÉ ŽÁKY

V některých případech se jednalo o jednorázovou konzultaci, ve většině případů bylo ovšem třeba realizovat dlouhodobější spolupráci se žákem, případně i s jeho rodiči. V průběhu individuální konzultace byly se žákem projednány jeho obtíže v oblasti vzdělávání, společně byl sestaven tzv. akční plán, podle něhož bude žák postupovat a jehož plnění bude s psycholožkou dále konzultovat. Akční plán obsahuje základní principy pro naplnění vzdělávacího programu. V případě studijních oborů to jsou např. počty hodin domácí přípravy na výuku, které si daný žák zapisuje, organizace domácí přípravy a plán písemných prací, na které se žák připravuje, pravidelná docházka do školy. V případě učebních oborů to je zejména pravidelná docházka do teoretické i praktické části výuky a aktivita při odborném výcviku. Při následujícím setkání se žákem je akční plán analyzován, společně se žákem projednáváme, zda se mu jednotlivé body v plánu podařilo splnit, pokud ne, pak z jakého důvodu. Individuální péče o každého žáka je tak přímo „ušíťá na míru“ jeho speciálním vzdělávacím potřebám, zvláštnostem jeho osobnosti, rodinnému kontextu.

VÝSLEDKY A ZKUŠENOSTI

■ PŘEKONÁNÍ NEDŮVĚRY

Vzhledem k tomu, že žáci a pedagogové školy neměli doposud s působením školní psycholožky ve škole žádnou zkušenost, bylo třeba pracovat s jejich počáteční nedůvěrou. Při navazování spolupráce se nám osvědčil následující postup – žák ohrožený předčasným odchodem ze vzdělávání, který byl nominován na základě vypracované metodiky, je osloven výchovnou poradkyní školy, s níž mají všichni žáci zkušenost, s nabídkou individuální konzultace u školní psycholožky. Při tomto kontaktování žáka je kladen důraz na dobrovolnost, důvěrnost prostředí a respekt ke sdělovaným informacím, možnost získat názor někoho nezávislého, nezaujatého. V případě, že u žáka i přes výše uvedená opatření přetrvávají obavy, je mu nabídnuta možnost využít anonymní formy poradenské podpory (např. e-mailová konzultace se školní psycholožkou, schránka důvěry). Jak se nám opakovaně ukazuje, po prvním setkání v pracovně školní psycholožky u žáků poměrně rychle ustupuje iniciální tenze, žáci jsou vstřícní ke spolupráci, projevují snahu podílet se na řešení problémové situace. Pro vzájemnou spolupráci školní psycholožky a jednotlivých žáků je při individuálních konzultacích zásadní to, aby byl každý žák přijímán takový, jaký je, se všemi zvláštnostmi a specifickými projevy osobnosti.

■ ROZŠÍŘENÍ NABÍDKY PORADENSKÝCH SLUŽEB A MOŽNOST RYCHLÉHO ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

Po nástupu školní psycholožky došlo k rozšíření nabídky poradenských služeb žákům školy, jejich rodičům a pedagogům. Vzniklé problémy je možné řešit „tady a teď“ a zároveň se rozšířila komplexnost péče o žáky v rámci prostředí školy.

ZÁVĚRY

Z hlediska úspěšnosti psychologické péče přímo ve škole lze říci, že žáci, kteří v průběhu školního roku 2012/2013 využili nabídky služeb školní psycholožky, byli schopni pokračovat ve zvoleném studijním/učebním oboru nebo se po uvážení všech aspektů rozhodli pro přestup do méně náročného vzdělávacího programu, udrželi se tedy ve vzdělávacím systému, a tím zvýšili svoji šanci na uplatnění na trhu práce.

PŘÍKLAD PSYCHOLOGICKÉ PODPORY ŽÁKYNĚ OHROŽENÉ PŘEDČASNÝM ODCHODEM ZE VZDĚLÁVÁNÍ

Žákyně vyhledala péči školní psycholožky ihned po zavedení této funkce ve škole na podnět výchovné poradkyně. Prvotním důvodem navázání kontaktu byly potíže se zvládáním různých sociálních situací, které mají negativní dopad na pravidelnou docházku do školy a z toho vyplývající zvýšené absence ve výuce. Z rozhovorů se žákyní vyplynulo, že jí činí potíže pohybovat se v prostředí, kde je větší množství lidí (školní chodby, školní šatny, společenské akce organizované školou, obchodní centra, městská hromadná doprava).

Často dochází k tomu, že žákyně má tendenci se takovým situacím vyhýbat. V případě, že musí danou situaci absolvovat, prožívá intenzivní intrapsychickou tenzi, což popisuje jak na úrovni emočního prožívání, tak na úrovni fyziologických projevů. V průběhu tří měsíců, kdy měla žákyně možnost pravidelně docházet na konzultace ke školní psycholožce, proběhlo celkem dvanáct sezení. Při několika prvních setkáních jsme realizovaly první intervenční kroky, jejichž cílem bylo vytvořit pro žákyni takové podmínky, aby byla schopná úspěšně dokončit čtvrtý ročník studijního oboru Technické lyceum. Při konzultacích jsme projednávaly zásady dodržování psychohygieny, možnosti uvolňování zvýšeného psychického napětí bezpečným způsobem (např. sportovní aktivita, tanec, výtvarné vyjádření). Společně jsme také hledaly formy opory v nejbližším okolí (rodina, blízcí přátelé).

Žákyně byla seznámena s významem pozitivní autosugesce, s principy odvedení pozornosti jiným směrem, s možnostmi navození klidné atmosféry před zátěžovou situací. V rámci akčního plánu jsme se soustředily na pravidelnou docházku do školy a pravidelný nácvik zvládání zátěžových situací vázaných na sociální kontext. V neposlední řadě bylo žákyni doporučeno, aby se obrátila na odborného lékaře a zkoncitovala s ním své potíže, a byl jí zprostředkován kontakt se specialistou. Žákyně úspěšně ukončila čtvrtý ročník a složila maturitní zkoušku.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

Štech, S., Zapletalová, J. Úvod do školní psychologie. Praha: Portál, 2013.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.

9.1.4 PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ SE ZAMĚŘENÍM NA ŽÁKY SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI UČENÍ – STŘEDNÍ ŠKOLA SLUŽEB A PODNIKÁNÍ, OSTRAVA-PORUBA, P. O.

- **AUTOR:** Text byl zpracován na základě příspěvku Mgr. Barbory Boudové. Celý původní text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-11/Prevence-predcasnych-odchodu-podpora-zaku-se-/46>
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** Střední škola služeb a podnikání, Příčná 1108, Ostrava-Poruba, <http://www.ss-ostava.cz/>
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** prevence předčasných odchodů ze vzdělávání, integrace, specifické poruchy učení (SPU), specifické vzdělávací potřeby

Anotace: Příklad dobré praxe se věnuje žákům se specifickými poruchami studujícími na Střední škole služeb a podnikání v Ostravě-Porubě. V příspěvku uvádíme postupy uplatňované na naší škole směřující k zabránění nebo alespoň zmírnění předčasných odchodů žáků se specifickými poruchami učení ze vzdělávacího systému, snížení rizikového chování a zlepšení spolupráce se zákonnými zástupci těchto žáků. Pro usnadnění tohoto úkolu vypracoval výchovný poradce pro pedagogy pravidla pro práci se žáky se specifickými poruchami učení.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A VYUČOVANÉ OBORY

Střední škola služeb a podnikání připravuje žáky v oborech zakončených maturitní zkouškou (Kosmetické služby, Fotograf, Ekonomika podnikání, Masér sportovní a rekondiční, Obchodník) a v oborech zakončených výučním listem (Kadeřník, Aranžér, Knihař, Prodávač). Dále je na naší škole možné absolvovat po vyučení nástavbové studium (forma denní a dálková) či absolvovat rekvalifikační kurzy (kadeřník, kosmetička, prodlužování vlasů, sportovní masáž).

CÍLE

Jedním z hlavních cílů naší školy je komplexní péče o žáky se specifickými poruchami učení a jejich zařazení do vzdělávacího systému, zohlednění jejich specifických potřeb v průběhu vzdělávání a pokud možno úspěšné zvládnutí studia. Za tím účelem byla vytvořena pravidla pro spolupráci v oblasti prevence a pravidla pro práci se specifickými poruchami učení.

REALIZACE

PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ JE PROCES, V NĚMŽ JSOU ZAJINTERESOVÁNI VŠICHNI PEDAGOGIČTÍ PRACOVNÍCI:

- **Vedení školy** – zabezpečuje řízení celého pedagogického sboru, napomáhá třídním učitelům v jejich rozhodovacích kompetencích, vytváří pozitivní pracovní klima a umožňuje rozšiřování vzdělávání pedagogických pracovníků nejen v oblastech specifických poruch učení.
- **Výchovný poradce** – vytváří databázi žáků se specifickými poruchami učení, zabezpečuje individuální spolupráci se žáky a jejich zákonnými zástupci, úzce spolupracuje s Pedagogicko-psychologickou poradnou v Ostravě-Porubě a jinými odbornými institucemi, řeší prospěchové, kázeňské, rodinné a zdravotní problémy žáků, reaguje na problémy vyplývající z klasifikačních porad či na základě podnětu ostatních členů pedagogického sboru.
- **Školní metodik prevence** – spolupracuje s výchovným poradcem a třídními učiteli, spolupodílí se na přípravách adaptačních kurzů, vypracovává minimální vzdělávací program.
- **Školní psycholog** – pracuje na naší škole na částečný úvazek a řeší nejzávažnější problémy psychologického rázu, v případě potřeby odkáže klienta na pomoc psychiatru.
- **Učitelé odborného výcviku** – úzce spolupracují s třídními učiteli v rámci konzultačních hodin, jsou s nimi jak v písemném, tak i ústním kontaktu, podílejí se na individuálních výukových metodách pro žáky s SPU, volí přiměřené tempo a individuální přístup. Ve většině případů jsou žáci s SPU manuálně velice zruční a jejich praktické schopnosti převyšují teoretické nedostatky, což je potřeba náležitě vyzdvihnout.

■ PŘÍČINY NEÚSPĚŠNOSTI ŽÁKŮ

- Přecenění studijních schopností – žáci s SPU mají výběr vhodné střední školy komplikovanější, protože mnohdy i přes nadprůměrnou inteligenci často čelí opakovaným prospěchovým výkyvům a jejich výkony jsou nestabilní.
- Disharmonie rodinného zázemí a snížené sebevědomí – v takových případech vzniká často touha po seberealizaci, která však bývá bohužel mimo sociální normu.
- Nesprávná interpretace kognitivních a afektivních problémů – je důležité, aby pedagogové byli informováni o problematice (SPU) a uměli být nápomocni vytvořit podmínky k úspěšnému učení a navození klimatu bez strachu ze selhání.
- Nedostatečná motivace žáka – vlivem negativní zkušenosti ze školního vzdělávání již na základní škole může žák ztratit chuť ke vzdělávání a je ovládán strachem ze školního prostředí.
- Změna prostředí – mezi faktory, které mohou ovlivnit školní neprospěch a předčasné ukončení studia, patří také přechod ze základní školy, pobyt v internátu, změna denního režimu a nové prostředí.
- Nízká nebo malá kompenzace poruch SPU na ZŠ – v případě, že specifická porucha učení nebyla během docházky na ZŠ adekvátně kompenzována, má žák na SŠ potíže s učením, protože zde jsou kladeny daleko vyšší nároky na obsah i tempo probírané látky. V takových případech je nutné hledat vhodnou strategii organizace práce a učení.

■ SMĚRNICE PRO PRÁCI SE ŽÁKY SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI UČENÍ

Aby byly výše uvedené problémy co nejvíce eliminovány, vypracoval výchovný poradce spolu s vedením školy jednotné směrnice pro všechny vyučující ve třídách, kde se vyskytují žáci se specifickými poruchami učení.

POSTUP PŘI PRÁCI VE VYUČOVÁNÍ SE ŽÁKY SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI UČENÍ NA SŠ PŘÍČNÁ, OSTRAVA-PORUBA:

- Preferovat ústní zkoušení před písemným.
- Pokud je nutné písemné zkoušení, musíme poskytnout žákům s SPU dostatečný časový prostor, vhodné je pracovat s předtištěným textem, testem či počítačovým programem.
- Při klasifikaci zohlednit stupeň poruchy a důsledně dbát pokynů z pedagogicko-psychologické poradny.
- Umožnit žákům práci s kompenzačními pomůckami, např. tabulkami, slovníky, kalkulátory, psaním na počítači. Učitel by si měl pro tyto žáky vytvořit vlastní pracovní listy a skripta.
- Individuálně k těmto žákům přistupovat, stanovit jim vlastní výukové tempo, hlavně v těch oblastech, kde selhávají.
- Kontrolovat porozumění probíranému učivu, motivovat žáky i maličkostmi.
- Využívat možnosti domácích prací.
- Zhoršení prospěchu a jiné jevy spojené s poruchami učení ihned konzultovat s výchovným poradcem.
- Úzce spolupracovat s rodiči, popřípadě s nimi konzultovat další postup při výuce.
- U žáků se specifickými psychickými poruchami učení vyloučit metodu třídění a srovnávání, naopak podpořit pedagogický takt a empatii.

■ ORGANIZACE ŠKOLNÍHO ROKU TÝKAJÍCÍ SE ŽÁKŮ SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI UČENÍ

V první polovině měsíce září jsou žáci prostřednictvím třídních učitelů informováni o možnosti doložení zprávy z psychologického vyšetření, které musí být nanejvýš dva roky staré.

Poté jsou konkrétní žáci kontaktováni výchovným poradcem, který zpracuje podklady pro vyšetření v příslušné pedagogicko-psychologické poradně.

Po provedeném vyšetření a na základě jeho výsledků získávají rodiče zprávu, kterou následně posílají škole. Zpráva je uložena u výchovného poradce a třídní učitel je informován o individuálních potížích daného žáka. Na základě vyhodnocení se hledá vhodné řešení konkrétního problému.

KAZUISTIKA

Marian absolvoval základní školu pro žáky se speciálními potřebami v Ostravě-Zábřehu. Jeho prospěch byl velmi dobrý, avšak vzhledem k tomu, že u něj byla diagnostikována silná dysgrafie a dyslexie, rodiče se báli dát syna na střední školu, protože se obávali, jak uspěje. Zpočátku zvolili učební obor. Marian měl však od počátku velké problémy, protože teoretické vyučování zvládl, zato v praktickém vyučování zklamal, navíc elektrotechnika nebyla jeho koníčkem. Po konzultaci s Pedagogicko-psychologickou poradnou v Ostravě nastoupil Marian znovu do prvního ročníku, tentokrát na naší škole, a to na čtyřletý obor Masér sportovní a rekondiční. Jelikož jeho specifika byla od počátku respektována a na středisku praktického vyučování mu bylo vytvořeno speciální výukové tempo, nebyly s Marianovým studiem žádné problémy a loňský školní rok chlapec pouze s jednou trojkou odmaturoval.

ZÁVĚR

Naše střední škola se může zařadit k těm odborným školám, které si plně uvědomují význam důležitosti pomáhat žákům se speciálními poruchami učení a snaží se najít takové postupy, které pomohou žákům při cestě k jejich vzdělávání a dalšímu všestrannému rozvoji.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zelinková, O. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Praha: Portál, 2001.

Pokorná, V. Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení. Praha: Portál, 1997.

Wolfdieter, J. ADHD porucha pozornosti s hyperaktivitou. Brno: Edika, 2013.

9.1.5 MOTIVACE ŽÁKŮ V RÁMCI ŠKOLY I NA ZÁKLADĚ SPOLUPRÁCE S MIMOŠKOLNÍM PROSTŘEDÍM SOŠ STAVEBNÍ A ZAHRADNICKÉ, PRAHA 9

- **AUTOR:** Text byl zpracován na základě příspěvku Ing. Zuzany Švábenské, vedoucí učitelky pro teoretické vyučování SOŠ a SOU. Celý původní text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-12/Reseni-predcasnych-odchodu-na-SOS-stavebni-a-/46>
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** SOŠ stavební a zahradnická, Učňovská 1, Praha 9, 190 00, <http://www.skolajarov.cz/>
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** motivace žáků, třídní učitel, výchovný poradce, školní metodik prevence, neovlivnitelné faktory předčasných odchodů, specifické poruchy učení, specifické poruchy chování, neomluvená absence žáků

Anotace: Příklad dobré praxe se zabývá podporou motivace žáků ke studiu na základě spolupráce s vnějším mimoškolním prostředím, s odbornými firmami, ve kterých žáci absolvují odbornou praxi, městskými částmi hl. města Prahy i se zahraničními školami v Anglii, Německu a na Slovensku.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A VYUČOVANÉ OBORY

SOŠ stavební a zahradnická je škola s mnohaletou tradicí, která v počátcích vychází z učňovského školství. V průběhu let byly akreditovány i studijní stavební a zahradnické obory a dnes se mohou naši žáci vzdělávat v učebních oborech Instalatér, Kamnář, Klempíř, Kominík, Malíř, Podlahář, Pokrývač, Sklenář, Tesař, Truhlář, Zedník a Zahradník a studijních oborech Zahradnictví, Dřevěné konstrukce, Technická zařízení budov, Stavební obnova, Management ve stavebnictví, Management ve sportu a Zahradnictví. Dále nabízíme dvouleté nástavbové denní studium (Stavební provoz, Dřevěné konstrukce, Zahradnictví) nebo tříleté dálkové studium (Stavební provoz, Zahradnictví) i možnost studia v oborech kategorie E.

Na naší škole působí tři výchovné poradkyně a také školní metodička prevence. K nejčastějším problémům, se kterými se škola setkává, jsou žáci s nedostatečnými studijními předpoklady pro daný obor, zvýšený výskyt žáků se specifickými poruchami učení, u oborů skupiny E navíc v kombinaci s poruchami chování, s nezájmem o obor a z toho vyplývající nízkou motivovaností ke studiu, vysokými absencemi žáků, často neomluvenými, „středoškolský turismus“ (žáci často řeší své studijní či jiné problémy přechodem na jinou školu).

CÍLE

V RÁMCI KOMPLEXNÍHO PŘÍSTUPU K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ BYLY NA ŠKOLE STANOVENY TYTO DÍLČÍ CÍLE:

- V rámci prvních ročníků diagnostikovat studijní schopnosti jednotlivých žáků a umožnit jim přechod na méně náročné obory.
- Zvýšit kvalifikaci pedagogů v oblasti speciální pedagogiky, aby byli schopni využívat materiály z PP poraden a dovedli se žáky se specifickými poruchami učení efektivně pracovat.
- Navázat spolupráci se základními školami, zejména s pracovníky, kteří provádějí poradenskou činnost při výběru navazující střední školy, aby nasměrovali své žáky na vhodné obory.
- Navázat užší spolupráci s odborníkem – psychologem, který bude škole pomáhat řešit komplikovanější případy.
- Včasné řešení studijních i výchovných problémů a řešení absencí intervencí třídních učitelů.

REALIZACE

■ KOMUNIKACE ŠKOLY SE ŽÁKY A RODIČI JIŽ PŘED NÁSTUPEM DO 1. ROČNÍKU

Hned na začátku studia klademe důraz na komunikaci mezi školou, žákem a jeho rodiči. První kontakt bývá prostřednictvím tzv. dnů otevřených dveří, následně při přijímacím řízení a v posledních dvou letech jsme přistoupili k informačním schůzkám pro rodiče žáků prvních ročníků, které se konají vždy v červnu.

■ „DNY TŘÍDY“

V průběhu několika prvních týdnů absolvují jednotlivé třídy postupně, vždy se školní metodickou prevencí, tzv. „dny třídy“. Hlavní podstatou kurzu je vyvíjení aktivit za účelem vzájemného seznámení formou her založených na jednoduché spolupráci a komunikaci v rámci třídního kolektivu, prožitkových aktivit aplikovaných na drogovou prevenci, semináře a panelové diskuse o drogové problematice v ČR. Výstupem je stmelení kolektivu třídy a monitoring vybraných forem rizikového chování. V tento den je třída dohromady společně s třídním učitelem a formou předem připravených aktivit se žáci seznamují a vymezují si pravidla, která jim připadají důležitá, a která by chtěli v rámci své třídy dodržovat. Žáci se snaží definovat, jak by měla vypadat třída, kterou by rádi navštěvovali, také formou stromu třídy (velkoformátové kresby stromu, do které se nalepí přání žáků, jak by se v ní všichni měli chovat). Tento strom je poté zarámován a visí do konce studia v učebně. Zároveň poznají metodickou prevenci a v případě nutnosti vědí, na koho se mohou obrátit, mají-li problémy týkající se šikany či návykových látek.

■ ŠKOLENÍ PEDAGOGICKÉHO SBORU

Školní metodická poskytuje školení pedagogickému sboru a radí, jak reagovat na uchovávání, užívání a distribuci návykových látek. K těmto modelovým situacím vytváří i „manuály“, kterými se pedagogové mohou řídit, tak aby celý průběh zůstal v souladu s legislativou.

■ VÝCHOVNÉ KOMISE

Hlavním úkolem výchovné poradkyně je pořádání výchovných komisí a evidence žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Výchovné komise jsou svolávány v případě závažných přestupků ze strany žáka (slovní napadení pedagoga, fyzické napadení spolužáka, neomluvená absence aj.) a účastní se jich výchovná poradkyně, třídní učitelka, zúčastněný pedagog – pokud jde o takový případ, dále mistr odborného výcviku, rodiče žáka, žák – je přítomen jen na části výchovné komise, v obzvláště závažných případech se účastní i vedoucí učitel(ka) nebo zástupkyně ředitele školy pro teoretické vyučování. Úkolem výchovné komise je působit preventivně, tzn., že nejpřísnějším postihem bývá podmíněné vyloučení ze studia, v případech, kdy nedošlo k nápravě, i vyloučení ze studia. Výchovným komisím často předchází tzv. výchovné pohovory, kterých se nemusí účastnit všechny výše zúčastněné osoby, a jeho hlavní výhodou je větší časová flexibilita při řešení problému – nedochází k časové prodlevě, který vyplývá z celého aktu svolání výchovné komise.

HLAVNÍ PŘÍNOSY VÝCHOVNÝCH KOMISÍ:

- Pedagogové si mohou vyměnit zkušenosti s chováním žáka.
- Výchovná poradkyně vhodně kladenými otázkami rozkrývá problém, který může být zdánlivě hlubší, než se zpočátku zdálo.
- Osobní kontakt školy s rodičem – pokud se jedná o problém s nedostatečným prospěchem ve výuce, informujeme rodiče o vhodnosti přestupu žáka na jiný obor. Zde se ale bohužel setkáváme s odmítavým přístupem rodičů, kteří chtějí své děti udržet za každou cenu na studijních oborech.

■ POSÍLENÍ MOTIVACE ŽÁKŮ

POSÍLENÍ MOTIVACE ŽÁKŮ KE STUDIU NA ZÁKLADĚ ŠIROKÉ SPOLUPRÁCE S MIMOŠKOLNÍM PROSTŘEDÍM. ŠKOLA ZA TÍM ÚČELEM REALIZUJE:

- odborné exkurze pořádané třídními učiteli nebo učiteli odborných předmětů;
- pracovní stáže v rámci projektů, např. Leonardo – zahraniční výjezd do Nizozemska pro zahradnické obory, 14denní floristický seminář, kde se žáci učili nové techniky v institutu Boerma a část absolvovali na praxi v květinářstvích Amsterdamu; hlavním cílem je posílení pracovních dovedností, jazyková příprava a spolupráce mezi žáky různých ročníků daného oboru; na pracovní stáže jsou vybíráni žáci s největšími předpoklady a v závěru hodnotí celou stáž v rámci dotazníkového šetření;
- zájezdy do zahraničí zaměřené na výuku jazyků – Harrow High School – Londýn, oboustranná návštěva a cyklus konverzací mezi našimi a zahraničními žáky s cílem posílení jazykových dovedností a navázání nových přátelství;
- spolupráci se zahraničními školami a výměnné pobyty – kominická škola v Mühlbachu;
- spolupráci s tuzemskými školami – meziškolní konference, program Jeden svět na školách;

- spolupráci se zájmovými sdruženími, Ulita – nabídka kroužků přímo v areálu školy za velmi nízké kurzovné, Studentská akademie (Dialog Jessenius) – zprostředkování tzv. studentských akademií z různých oborů (médiá, sport, tanec, malování) bezplatně pro žáky, pořádání sportovních akcí pro žáky aj.;
- setkání s odborníky z praxe (formou přednášek nebo pracovních instruktáží), práce s novými materiály apod.;
- účast na charitativních projektech (Den boje proti rakovině, Světluška, Červená stužka aj.) pod záštitou metodičky prevence;
- práce se žáky, kteří jsou ubytováni v Domově mládeže – volnočasové aktivity, sportovní a kulturní akce, vydávání školního časopisu Sladký domov;
- práce na konkrétních praktických projektech, např. návrhy trvalkových záhonů pro Prahu 6, výroba dřevěných hraček pro MŠ; velkou výhodou je to, že se firmy do spolupráce ochotně zapojují a berou podobné aktivity jako investici do kvality vzdělání svých potenciálních zaměstnanců.

■ DŮRAZ NA PRAKTICKÉ VÝSLEDKY A ZVEŘEJNĚNÍ ÚSPĚCHŮ ŽÁKŮ

Žáci jednoznačně potřebují v průběhu výuky vidět i výsledek zpracování praktických úkolů. Nikoli ve finanční formě, ale například v tom, že se vítězný projekt také uskuteční nebo že výsledkem bude vydání časopisu. Propojení s praxí výrazně zvyšuje motivovanost žáků a dobré výsledky potom berou jako otázku prestiže. Dalším důležitým faktorem a cílem je vytvořit pocit sounáležitosti a vhodným způsobem (tisk, webové stránky školy) publikovat úspěchy žáků.

VÝSLEDKY

S ohledem na výše uvedená opatření, která naše škola v průběhu celého školního roku aplikuje, se počet žáků, kteří opouštějí školu v průběhu nebo na konci školního roku, daří udržovat na přibližně stejné hladině. I přes veškeré snahy však nelze postihnout všechny faktory, z nichž mnohé jsou školou neovlivnitelné.

POUŽITÉ ZDROJE

www.skolajarov.cz

9.1.6 MEZIOBOROVÁ SPOLUPRÁCE A POŘÁDÁNÍ KULATÝCH STOLŮ V PREVENCI PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ

- **AUTOR:** Text byl zpracován na základě příspěvku Mgr. Hany Zakouřilové – speciální pedagožky. Celý původní text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-14/Mezioborova-spoluprace-v-prostredi-stredni-skoly/46>
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola, Rychnov nad Kněžnou, U Stadionu 1166, www.vosrk.cz
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** kulatý stůl, žák, střední škola, školní poradenské pracoviště, školní specialisti, mezioborová spolupráce

Anotace: Článek se věnuje mezioborové spolupráci střední školy s řadou subjektů – s úřady práce, neziskovými organizacemi, Policií ČR, OSPOD a prezentuje pozitivní zkušenosti s pořádáním tzv. kulatých stolů zaměřených na prevenci rizikového chování i předčasného ukončení studia.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A VYUČOVANÉ OBORY

Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola, Rychnov nad Kněžnou se řadí mezi největší školy v Královéhradeckém kraji s přibližně 700 žáky. Její doménou je výuka technických oborů, ale mají i obory obchodní a gastronomické. Jedná se o obory učební, maturitní, nástavbové a obory vyšší odborné školy. Na škole je zřízeno školní poradenské pracoviště, jehož členy jsou výchovné poradkyně, školní metodik prevence, speciální pedagožka a školní psycholog. Škola spolupracuje s mnoha subjekty mimo školu, s těmi, které poskytují služby žákům a jejich rodinám, především s orgány sociálně-právní ochrany dětí, různými neziskovými organizacemi a školskými poradenskými zařízeními, dále spolupracuje s Policií ČR, Městskou policií a s Probační a mediační službou.

CÍLE

Cílem veškeré spolupráce je úspěšné ukončení studia co největšího počtu žáků a minimalizace problémů na půdě školy.

REALIZACE

■ NAVÁZÁNÍ OSOBNÍCH KONTAKTŮ A ZJIŠTĚNÍ MOŽNOSTÍ SPOLUPRÁCE S ORGANIZACEMI MIMO ŠKOLU

V naší odborné škole klademe stále větší důraz na spolupráci s organizacemi mimo školu. Někdy je spolupráce pouze na bázi informování, co se s jakým žákem ve škole děje. Domnívám se, že při dobré spolupráci by se měli lidé, kteří spolu komunikují, čas od času osobně vidět. S touto vidinou jsem navštívila všechny odbory sociální péče v blízkém okolí. Vždy jsem byla přijata. Osobní kontakt usnadnil další komunikaci. Setkání sloužilo ke zjištění možné pomoci škole, v jakých případech se můžeme na jednotlivé organizace obrátit, jakým způsobem budou kontaktovat ony nás. Předala jsem si s jednotlivými zástupci aktuální kontakty, popsala svoji pozici ve škole a nastínila poskytované služby v naší škole, které jsou působením školních specialistů oproti jiným školám rozšířené.

■ SPOLUPRÁCE ŠKOLY S OSPOD

Pokud má žák problémy s adaptací ve škole a již během prvních měsíců porušuje školní řád (záškoláctví, nevhodné chování, nerespektování autority učitele apod.), zjišťujeme, že často bývá v péči orgánu sociální péče o děti. Pokud je žák v péči těchto orgánů, pomáhají nám objasnit jeho chování. Domlouvá se první společná schůzka a předávají se základní informace. Často se stává, že problémy se objevily už na základní škole. Ve výstupním hodnocení ze ZŠ se uvádí především kladné hodnocení. Často je to pouze formální záležitost. Jelikož je hodnocení dostupné zákonným zástupcům žáka, sami dbají na to, aby bylo kladné a například nezhoršilo vstup na SŠ. Pokud je hodnocení kladné, může vést k motivaci žáka na střední škole začít znovu. Žák není stigmatizován. Kdyby bylo v hodnocení zároveň uvedeno, že měl například problémy s pravidelnou docházkou do školy, bylo by jednodušší tohoto žáka podpořit.

■ SPOLUPRÁCE ŠKOLY S MĚSTSKOU POLICIÍ

S Městskou policií jsou řešeny převážně situace, které se bezprostředně dotýkají soužití školy a okolí. Nejvíce řešenou otázkou je kouření žáků v blízkém okolí školy. Žáci znečišťují okolí, dostávají se do konfliktů s majiteli domů a obchodů. Tyto spory nemůže řešit škola. Odkazuje tedy nespokojené sousedy na Městskou policii v Rychnově nad Kněžnou.

■ SPOLUPRÁCE ŠKOLY SE STÁTNÍ POLICIÍ

S Policií ČR spolupracujeme převážně v oblasti držení a užívání návykových látek, krádeží a prevence. Bohužel tato spolupráce patří mezi nejnáročnější. Mnoho námi nahlášených případů zcizení věcí se nikdy neobjasní. V oblasti návykových látek máme ve spolupráci s policií vypracovaný přesný plán, co dělat v případě nalezení látky u žáka školy. Máme vypracovaný speciální formulář, který předáváme i se zajištěnou látkou Městské policii. Několik posledních let zároveň spolupracujeme i v oblasti prevence rizikového chování v dopravě. Jedná se o besedy pro naše žáky ve spolupráci s dopravní policií.

■ SPOLUPRÁCE S NEZISKOVÝMI ORGANIZACEMI

Mezi neziskové organizace, se kterými aktuálně spolupracujeme, patří Romodrom o.p.s. a Od5k10 o.p.s. v Rychnově nad Kněžnou. Organizace Romodrom o.p.s. pečuje o rodiny ve vyloučených lokalitách. Její terénní pracovníce docházejí do rodin, kde pracují i s našimi žáky. V případě problémů ve škole je kontaktujeme, pomáhají nám zprostředkovat komunikaci s rodinou. Zároveň se účastní setkání s rodinou, které probíhá přímo ve škole. Slouží jako velmi dobré prostřednice, dohlížejí na přípravu do školy apod. V tomto je nápomocná i organizace Od5k10 – Centrum 5ka. Organizace provozuje nízkoprahový klub, kde je jednou z aktivit doučování dětí. Současně ve škole pořádá preventivní aktivity.

■ KULATÝ STŮL

Protože se při spolupráci s organizacemi mimo školu osvědčil osobní kontakt, uspořádali jsme spolu s krajskou pobočkou Úřadu práce ČR v Hradci Králové, kontaktním pracovištěm Rychnov nad Kněžnou, se kterým spolupracujeme i v otázkách předčasného ukončování vzdělávání, tzv. kulatý stůl. Myšlenka kulatého stolu vznikla ze zkušeností s projektem Stop Dropout. Metodika Stop Dropout se zaměřuje na tři hlavní oblasti. Vyhledání jedinců, kteří by mohli být v ohrožení, vyhodnocení jejich potřeb a poskytnutí individualizované podpory. Je důležité zavádět do práce s ohroženými jedinci systematické metody prevence a intervence. Zároveň se otázce mezioborové, mezirezortní spolupráce věnuje Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období let 2013–2018, která si ji klade za jeden ze svých cílů.

Na kulatý stůl byli pozváni zástupci ze všech výše zmíněných institucí – Policie ČR, Městské policie v Rychnově nad Kněžnou, organizace Romodrom, Centrum 5ka, orgánů sociálně-právní ochrany dětí, Probační a mediační služby. Debaty se celkem zúčastnilo 14 odborníků. Všichni přítomní tuto aktivitu ocenili. K programu patřilo podrobné informování o činnosti školního poradenského pracoviště, informace o aktuální situaci mladistvých se základním vzděláním na trhu práce. Dále jsme se věnovali otázce kouření žáků na veřejných prostranstvích v blízkosti školy. V této otázce vzešel návrh řešení od velitele Městské policie, kdy by bylo pro školy dobré uvést do vyhlášky města omezení kouření v jejich dosahu. Vše bylo diskutováno jak z pohledu a zkušeností policie, tak z pohledu školy a stížností, kterých se jí dostává od majitelů okolních budov.

Dalším tématem byla finanční situace žáků. Mnoho rodin má v současné době potíže s financováním základních životních nákladů. Ve škole se tento fakt odráží v nemožnosti dojíždět do školy, v problémech se splněním výuky (obor Kuchař – žák má povinnost v rámci odborného výcviku uvařit jídla ze svých surovin, jídla si pak odnáší domů, stává se, že někteří žáci suroviny nemají). Škola hledá možnosti, jak žáky ve finanční tísní podpořit. Zároveň, pokud žáci nemají finanční prostředky, jsou následně znevýhodněni na trhu práce. V rámci školy mohou získat svářečské oprávnění. Pokud ho vlastní, mají lepší možnosti uplatnění na trhu práce. Ze setkání vznikly pro školu zajímavé nápady na získání financí, které se zúčastnění pokusí uskutečnit, např. oslovení absolventů školy, získání finančních prostředků od sponzorů.

ZÁVĚR:

Všichni účastníci společného jednání se shodli na tom, že setkání (kulaté stoly) by bylo vhodné realizovat dvakrát ročně – po zahájení školního roku (říjen) a po pololetí (březen/duben). V říjnu budeme již znát první ročníky, objeví se první problematické chování. U druhého setkání budou známi sehlávající žáci. Mimo tato setkání škola může oslovit odborníky v souvislosti s plněním cílů výchovné komise a také při konzultacích.

Škola bude v pořádání kulatých stolů pokračovat. Doufám, že se mi podaří oslovit ještě více odborníků z řad neziskových organizací (problematika dluhů), orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zástupce zřizovatele a města. Také by bylo zajímavé zapojit i jiné střední školy. Mnohé z nich řeší podobné problémy jako my a možná by společné setkání pomohlo školám v péči o žáky ohrožené školní neúspěšností.

ZDROJE

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013–2018

Stop Dropout. Dostupné na: <http://stop-dropout.eu/index.php?id=2&L=2>

Školní poradenské pracoviště. Dostupné na: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/S/%C5%A0koln%C3%AD_poradensk%C3%A9_pracovi%C5%A1t%C4%9B#Standardn.c3.ad_c4.8dinnosti_c5.a1koln.c3.adho_poradensk.c3.a9ho_pracovi.c5.a1t.c4.9b

9.1.7 PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ – PŘÍKLAD VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKA S ASPERGEROVÝM SYNDROMEM NA STŘEDNÍ ŠKOLE

- **AUTOR:** Text byl zpracován na základě příspěvku Mgr. Pavla Zapletala, výchovného poradce. Celý původní text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-15/Vzdelavani-za-ku-s-Aspergerovym-syndromem/46>
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** Střední škola služeb a podnikání Ostrava-Poruba, příspěvková organizace, Příčná 1108, 708 00 Ostrava-Poruba, <http://www.ss-ostrava.cz>
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** specifické poruchy učení (SPU), Aspergerův syndrom, autismus, specifika vyučovacího systému, asistent

Anotace: Příklad popisuje průběh vzdělávání žáka s Aspergerovým syndromem. Žák je veden jako integrovaný po celou dobu studia, má k dispozici asistenta a velice úspěšně zvládá studium na střední škole.

KONTEXT

Žák Jan (20 let) je absolventem Speciální základní školy v Ostravě-Zábřehu, Kpt. Vajdy 1, příspěvkové organizace Ostravy-Zábřehu, která poskytuje v rámci povinné školní docházky vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením a více vadami s možností individuální integrace autistických žáků. Jan měl celkem dobrý prospěch, protože Aspergerův syndrom je charakteristický disharmonickým vývojem osobnosti s poruchami v oblasti sociální interakce a komunikace, ale vývoj řeči a inteligence není narušen. Problém však nastal po ukončení školní docházky, kdy rodiče hledali delší dobu další možnosti synova vzdělávání a ne vždy se setkali s ochotou či vstřícným jednáním. Navíc ani oni sami nevěděli, jaký obor by jejich syna zaujal, takže jejich pokusy poskytnout Janovi střední vzdělání vždy skončily neúspěchem. Nakonec po dohodě s Pedagogicko-psychologickou poradnou v Ostravě kontaktovali rodiče naši školu a Jan byl přijat na čtyřletý maturitní obor Fotograf. Na naší škole studuje několik desítek žáků se specifickými vzdělávacími potřebami, takže v tomto směru již máme zkušenosti.

CÍLE

Hlavním cílem všech zainteresovaných stran bylo vytvořit žákovi optimální podmínky ke studiu, zohlednit jeho specifické potřeby a především poučit jednotlivé vyučující, jak postupovat a řešit případné problémy.

REALIZACE

■ PODPORA ASISTENTKY

Žákovi byly připraveny všechny podmínky ke studiu. Jeho asistentkou se stala Petra, absolventka oboru Sociální činnost, který vystudovala na Střední škole prof. Zdeňka Matějčka v Ostravě-Porubě. Tato volba se ukázala jako velmi dobrá, protože asistentka se nejen dobře orientovala v problematice autismu a speciálně i v problematice Aspergerova syndromu, ale zároveň dokázala dobře komunikovat jak s rodiči a pedagogy, tak i se svým svěřencem, a ten jí brzy začal důvěřovat. Petra si navíc dalším studiem zvyšovala svou odbornost. Mezi hlavní náplň asistentky, která byla přítomna po celou dobu výuky s žákem ve třídě, patřilo:

- podporovat žákovu samostatnost;
- upevňovat u něj pozitivní pracovní a sociální návyky;
- pěstovat a zvyšovat jeho sebekontrolu;
- sledovat, jak chápe zadané úkoly, vysvětlovat některé nepochopené situace;
- podněcovat jeho pozornost;
- spolupracovat s příslušnými vyučujícími a třídním učitelem;
- pravidelně 1x za 14 dní konzultovat další postup s výchovným poradcem;
- sledovat žákovy kontakty s ostatními spolužáky, eliminovat případné konfliktní situace ve spolupráci s výchovným poradcem.

■ VYPRACOVÁNÍ VZDĚLÁVACÍHO PLÁNU

Na žádost rodičů a se souhlasem odborníků z pedagogicko-psychologické poradny nebyl Janovi vypracován klasický individuálně vzdělávací plán, ale pouze rámcové body s anotací, protože rodiče se snažili o co nejširší integraci a nechťeli syna separovat. S tím již měli negativní zkušenosti. Navržený postup se brzy ukázal jako velmi zdařilý. Jan se velice rychle sžil s třídním kolektivem, zúčastnil se i adaptačního kurzu, kde se k mému překvapení velice aktivně zapojoval do různých psychoher a dokonce účinkoval v malé roli v pohádce, kterou si měla jeho skupina večer připravit. To bylo na osobu s jeho postižením fantastické. Zároveň se mu zalíbil i studijní obor a rodiče pochopili, že konečně pro syna našli to pravé.

■ ZPŮSOB VÝUKY

Jan byl všemi vyučujícími hodnocen jako příjemný a snaživý žák, kterého studium baví, danou látku se snaží pochopit a preferuje odborné předměty před všeobecnými, protože zvolený obor ho zaujal a chce se mu hlouběji věnovat.

Příslušní pedagogové tolerovali Janovo individuální tempo práce, velkou oporou zde byla již zmínovaná asistentka, která přednášky a poznámky zpracovávala počítačovou formou, takže Jan se mohl kdykoli k jakémukoli učivu vracet. Asistent i žák navíc měli svůj vlastní notebook, kde se odehrávala veškerá komunikace, včetně organizování dne, vypracování úkolů a sledování potřebných termínů. Klasické sešity žák vůbec nepoužíval. Pokud se už Jan nebyl schopen soustředit, popřípadě se u něj objevily migrény či rozrušení, mohl se spolu s asistentkou odebrat do samostatné místnosti, kde měl svůj klid, a po čase se zde dalo ve výuce neformálně pokračovat.

Spolu s příslušnými odbornými pedagogy ze střediska praktického vyučování jsem měl největší starost o to, jak se Jan vypořádá se svou motorikou při manipulaci s fotoaparáty a videokamerou. I tato část proběhla bez větších problémů.

■ SEZNÁMENÍ SPOLUŽÁKŮ S ASPERGEROVÝM SYNDROMEM

Z důvodu lepšího zapojení žáka do třídního kolektivu jsem bez přítomnosti Jana první týden v září uspořádal pro žáky prvního ročníku oboru Fotograf besedu, kde jsem je seznámil s tím, co to Aspergerův syndrom je, jak se projevuje, zodpověděl dotazy a neformálně se žáky diskutoval na téma jejich nového spolužáka. Třídní kolektiv přijal Jana bez problémů a ten si zde brzy našel kamarády, s nimiž se stýká i mimo školu, což je jev, který, jak sám uvádí, na předchozích školách nezažil, protože byl z kolektivu vyčleňován. K žádné šikaně či jejím náznakům v třídním kolektivu vůbec nedošlo.

■ SPOLUPRÁCE ŠKOLY S RODINOU ŽÁKA

Rodinné zázemí Jana je stabilní, oba rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní a snaží se pro syna udělat maximum. Se školou ochotně spolupracují, problémy byly zpočátku jen s otcem, který občas svého syna přeceňoval a měl na něj maximální nároky. Trpělivým přístupem, rozhovory s ním, které vedl výchovný poradce, se nakonec tyto hrany obrousily a otec si uvědomil reálné možnosti, kam až jeho syn může ve studiu dojít. Konečně pochopil, že středoškolské studium se může absolvovat i jinde než třeba na gymnáziu. Z otcova nekompromisního postoje, jeho častých sporů s pedagogy těchto škol pravděpodobně vyplývaly i Janovy neúspěchy při předchozích pokusech o studium, protože žák je sám o sobě nekonfliktní a velice vděčný za každou pochvalu či „hřejivé slovo“.

■ ZÍSKÁNÍ DŮVĚRY ŽÁKA

Jan, jak vyplývá z odborného posudku Pedagogicko-psychologické poradny v Ostravě, má sice nadprůměrnou inteligenci, ale i značné výkyvy, a když má „svůj den“, je to znát a jakákoli výuka je jen pasivní. Navíc skoro půl roku trvalo, nežli se takzvaně „prolomily ledy“ a Jan začal i díky asistentce a konzultacím s výchovným poradcem pedagogům důvěřovat a přestal je srovnávat s předešlými, kde u dvou měl značné problémy.

■ SPOLUPRÁCE ŠKOLY S PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKOU PORADNOU

Výborná a velice plodná je spolupráce s Pedagogicko-psychologickou poradnou v Ostravě, jejíž pracovnice nám poskytla cenné informace o Janově psychice a jeho vývoji. Pracovnice tohoto zařízení koná pravidelné metodické návštěvy ve škole a spolu s výchovným poradcem vypracovávají další návrhy postupů studia pro žáka.

■ ZAJIŠTĚNÍ STUDIJNÍCH MATERIÁLŮ

Na druhé straně ale existuje i řada problémů a překážek pro studium těchto žáků. Například na základě vyhlášky č. 73/2005 Sb., ve znění novelizace č. 62/2007 Sb., těmto žákům mimo jiné náleží i vybavení speciálními učebnicemi, didaktickými materiály apod. Každý praktik ale ví, že toto lze uskutečnit jen v některých všeobecných předmětech, ale netýká se to již předmětů odborných. Naštěstí na naší škole pracují osvědčení pedagogové, kteří jsou schopni i přes své nízké finanční ohodnocení vytvořit si vlastní odborné učebnice, včetně srozumitelných odborných didaktických materiálů, a prostřednictvím počítačové techniky takto zabezpečit kvalitní studijní materiál pro všechny žáky.

VÝSLEDKY

V prvním ročníku měl Jan průměr známek 1,96, ve druhém ročníku 1,85. Ve škole se mu líbí, je zde spokojený, takže má všechny předpoklady k tomu, aby došel až do čtvrtého ročníku a zvládl upravenou maturitní zkoušku pro žáky s tímto postižením.

ZÁVĚR

Závěrem lze pro vzdělávání dětí s Aspergerovým syndromem nastínit několik základních tezí:

- Studium žáků s Aspergerovým syndromem je ve středních školách reálné, chce to jen ochotu a vstřícnost ze strany pedagogů. Žáci s tímto syndromem mají dostatečné schopnosti, dovednosti a předpoklady k tomu, aby střední školu zvládli.
- Žák s Aspergerovým syndromem musí být při studiu začleněn do běžného kolektivu, ale integrace pro něj musí znamenat přínos a pro kolektiv se nesmí jednat o zátěž.
- Celkově se musí zvyšovat informovanost pedagogů o žácích se speciálními vzdělávacími potřebami, aby měli dostatečné znalosti o těchto specifikách a dokázali na ně adekvátně reagovat.
- U žáků s Aspergerovým syndromem je nezbytná přítomnost asistenta, jakékoli debaty, že by tyto pozice měly být omezeny či dokonce zrušeny nebo aby si je rodiče platili sami, jsou scestné a neprofesionální.
- Podpora žáka při studiu ze strany školy a rodičů musí být samozřejmostí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ATTWOOD, T. Aspergerův syndrom. Portál, 2005.

BĚLOHLÁVKOVÁ, L., VOSMIK, M. Žáci s poruchou autistického spektra v běžné škole. Portál, 2010.

THOROVÁ, K. Výjimečné děti. APLA, 2007.

Zpráva z pedagogicko-psychologické poradny, vyšetření klienta, 2010.

9.1.8 PŘIJÍMACÍ POHOVORY JAKO PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ – SEVEROČESKÁ STŘEDNÍ ŠKOLA

- **AUTOR:** Text byl zpracován na základě příspěvku Mgr. Světlany Voborníkové. Celý původní text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-16/Prijimaci-pohovory-jako-prevence-predcasnych-46>
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** Severočeská střední škola s. r. o., Bělehradská 1523/58, 40011 Ústí nad Labem, <http://www.severoceska.cz/>
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** přijímací řízení, přijímací pohovor, vedení školy, výchovný poradce, problémy žáků, připravenost na řešení problémů, působení na žáky, předcházení předčasným odchodům, zákonní zástupci žáků

Anotace: Škola již téměř dvacet let realizuje v rámci přijímacího řízení přijímací pohovory, během kterých se pedagogové snaží seznámit se žáky, kteří na školu přicházejí, s problémy, které si s sebou přinášejí. Cílem je připravenost řešit možné problémy, které u žáků mohou během studia nastat.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A VYUČOVANÉ OBORY

Severočeská střední škola s. r. o. (původně Soukromé střední odborné učiliště Industria II s. r. o.) je malá soukromá škola rodinného typu. Počet žáků školy se v posledních letech pohybuje kolem 200 žáků ročně. Působíme v Ústí nad Labem od roku 1993. Našimi žáky jsou mladí lidé z celého Ústeckého kraje, který bohužel v současnosti patří ke krajům s nejnižší vzdělaností obyvatelstva a s nejvyšší nezaměstnaností. Vyučované obory vzdělání: Kadeřník, Kosmetické služby, Předškolní a mimoškolní pedagogika, Vlasová kosmetika, Podnikání, Dopravní provoz – Logistické a finanční služby.

realizace Již od počátku existence naší školy se u nás utvářela tradice přijímacího řízení vedeného formou ústních pohovorů. Přijímací pohovory byly vždy vedeny pedagogickým pracovníkem z vedení školy a jejich smyslem bylo zjišťování zájmu uchazečů o studium zvoleného oboru a zjišťování předpokladů pro jeho vykonávání. Zároveň byly sledovány i studijní výsledky uchazeče z posledního ročníku základní školy.

V posledních letech se ustálilo, že přijímací komisi představují tyto členové:

- člen z vedení školy – ředitel/ředitelka nebo zástupce/zástupkyně,
- výchovná poradkyně,
- předsedkyně odborné komise zvoleného oboru,
- (případně) potenciální třídní učitel budoucí třídy.

Uvedené složení komise je voleno se zřetelem k osobnostem žáků, kteří se ucházejí o studium na naší škole. Tak již od okamžiku přijímacího pohovoru vedení školy, výchovný poradce i pedagogové vědí, jací žáci do školy přicházejí, s jakými výsledky absolvovali základní školu, jaké důvody je vedly k tomu, že si zvolili právě naši školu a zda mají předpoklady obor úspěšně vystudovat a uplatnit se v něm.

K přijímacímu řízení jsou povinni se dostavit i zákonní zástupci žáků. Před zahájením ústních přijímacích pohovorů s jednotlivými žáky jsou zákonní zástupci vedením školy informováni nejen o průběhu přijímacího řízení, ale především o způsobu organizace studia daného oboru. Po přijetí žáka následuje podpis smlouvy o poskytování vzdělávání za úplatu.

ZAMĚŘENÍ POHOVORŮ

■ POTENCIÁLNÍ PROBLÉMY ŽÁKŮ

Pedagogičtí pracovníci se seznamují s těmito žáky, aby se dozvěděli, proč na naši školu přicházejí, jaké problémy si s sebou přinášejí a jaké problémy se tedy u nich mohou znovu opakovat (špatný prospěch celkově nebo v určitých předmětech, integrace žáka na ZŠ na základě individuálního vzdělávacího plánu, absence, neomluvené zameškané hodiny, zdravotní nebo rodinné problémy).

■ POZITIVNÍ MOTIVACE A ZÁJMY ŽÁKŮ, KTERÉ JE VHODNÉ PODPOŘIT

U přijímacího řízení zjišťujeme na druhé straně i pozitivní skutečnosti – zájem o obor již od dětství, výkon stejného povolání u rodičů nebo příbuzných, zájem o určité předměty a dobré výsledky v nich, volnočasové činnosti – sport, hudba, tanec, výtvarná tvorba, ochota soutěžit aj. Tyto aktivity našich budoucích žáků zjišťujeme se záměrem žáky v nich podporovat, umožnit jim účastnit se soutěží, prezentovat jejich dovednosti na akcích školy, dát jim zažít pocit úspěchu z toho, že něco umějí a jsou v tom dobří.

■ SOCIÁLNÍ A RODINNÉ PROSTŘEDÍ

U přijímacího řízení si všímáme, z jakého sociálního prostředí náš budoucí žák pochází, zda je rodina materiálně zabezpečena, zda je zde předpoklad, že za žáka budou zákonní zástupci schopni hradit školné, či zda žák třeba nebude nucen z finančních důvodů školu opustit.

VÝSLEDKY

Při zahájení školního roku jsme tímto způsobem vždy seznámeni s tím, jací žáci na obory vyučované na naší škole nastupují, jaký potenciál si s sebou přinášejí a s jakými problémy se pravděpodobně budeme potýkat. Jsou to samozřejmě mladí lidé, kteří se vyvíjejí, a tak je naprosto běžné, že například žáci, kteří ukončili základní školu s výrazně podprůměrným prospěchem, se ztotožní se studovaným oborem a stanou se premianty reprezentujícími školu. Na druhé straně se naopak žáci se slušnými výsledky ze základní školy mohou dostat v důsledku různých okolností tzv. „na šikmou plochu“ a je pak nutné napnout všechny síly, aby byli dovedeni ke zdárnému ukončení střední školy.

Přestože jsme s problémy našich žáků obeznámeni, víme, že mnohdy není v možnostech školy a pedagogických pracovníků tyto problémy řešit (vážné zdravotní problémy žáků, úmrtí v rodině, ztráta zaměstnání rodičů, neschopnost splácet školné atd.). Co však je v našich silách a možnostech (a co nás někdy stojí skutečně mnoho energie a času), je dlouhodobě a systematicky na žáky působit, snažit se je nadchnout pro obor a ukazovat jim pozitivní příklady.

9.1.9 ZKUŠENOSTI VÝCHOVNÉHO PORADCE A METODIKA PREVENCE – VLIV MIMOŠKOLNÍCH AKTIVIT NA UTVÁŘENÍ OSOBNOSTI Z POHLEDU KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ – GYMNÁZIUM A SOŠ ČÁSLAV

- **AUTOR:** Zpracováno na základě textu PhDr. Marie Frajerové. Celý text příkladu dobré praxe je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-17/Vyuziti-mimoskolnich-aktivit-v-oblasti-prevence-/46>
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** Gymnázium a Střední odborná škola pedagogická, Masarykova 248, 286 26 Čáslav, www.gymcaslav.cz/kontakt.html
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** poradenství, adaptační kurz, peer program, Freetime, Hobit, Frajeři

Anotace: Příspěvek se věnuje popisu nástrojů prevence předčasných odchodů ze střední školy, především z pohledu výchovného a kariérového poradenství. Škola zavedla několik nástrojů, které se s odstupem času dají hodnotit jako velice úspěšné. K nim patří adaptační kurz, tzv. peer program a další volnočasové aktivity, během kterých dochází k upevňování sociálních kontaktů jak mezi učitelským sborem a žáky, tak vně vrstevnické skupiny, což se ukazuje jako velice dobrý motivační a také diagnostický nástroj.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A VYUČOVANÝCH OBORŮ

Gymnázium a Střední odbornou školu pedagogickou v Čáslavi tvoří dvě součásti, Gymnázium (osmileté a čtyřleté) a Střední odborná škola pedagogická (Předškolní a mimoškolní pedagogika a Pedagogické lyceum). V posledních letech má škola ve čtyřech oborech přibližně 500 žáků, je státní, školné se tedy neplatí. Obě součásti školy jsou vzájemně propojeny nejen společným pedagogickým sborem pod jedním ředitelstvím, ale mnoha studentskými aktivitami.

CÍLE

Účast na volnočasových aktivitách umožní výchovnému poradci snadněji provést vstupní diagnózu třídy, odhadnout její klima, lépe se orientovat v osobnostech a zájmech jednotlivců a podpořit jejich zájem o studium, adaptaci ve škole i vhodnou vzdělanostní volbu.

REALIZACE

■ ADAPTAČNÍ KURZ

Každoročně pořádáme adaptační kurz prvních ročníků před nástupem do školy. Účastní se vždy třídní učitel, výchovný poradce, metodik prevence a kdokoli z vyučujících. Všichni pedagogové se mohou aktivně zapojovat do celého programu nebo být v roli pozorovatele. Připravila jsem společně s organizací Freetime program. Součástí bylo „oficiální“ představování budoucích studentů. Program umožnil pozorovat osobnost studentů v neformálních situacích, při hrách fyzicky náročných, komunikačních, zaměřených na kognitivní a konativní procesy, kreativních, relaxačních a podobně. Veškeré akce jsou zdokumentovány formou videoprodukce a samozřejmě fotodokumentace.

■ PEER PROGRAM

Škola realizuje „peer program“, tedy program pro vrstevníky vytvořený ve spolupráci výchovného poradce a metodika prevence. Slouží mimo jiné k ovlivňování osobnosti pubescentů a adolescentů, je prostředkem působení vrstevníků na utváření osobnosti jejich spolužáků nejen při volnočasových aktivitách, ale i v životě. Vytváří neformální komunikační most mezi výchovným poradcem a studentem. Studenti, kteří se chtějí zařadit mezi tzv. peer aktivisty, musejí nejprve projít zaškolením. Na přednáškách získají vědomosti z oboru prevence mladých lidí a problematiky mezilidských vztahů. Studenti procházejí zkouškou z mluveného projevu, mají za úkol popsat, jak by se zachovali v různých (nelehkých) situacích týkajících se mezilidských vztahů. Samotné vědomosti zájemců se prověřují formou testu. Program je součástí strategie minimálního preventivního programu na škole, projektu Zodpovídám za své já, peer programů a Společenství MY. Skupina tzv. peerů, tj. vrstevníků, se podílela i na vytvoření programu adaptačního kurzu. Neformálně „informovali“ o klimatu školy, učitelích a dění ve škole. V průběhu školního roku pak nabídli prvním ročníkům pomocnou ruku při řešení adaptačních, studijních či osobních problémů. Tito peeri byli odborně proškoleni v rámci primární prevence. Museli se naučit zásadám komunikace, zvládnout „výstupy nanečisto“, zorganizovat patřičné akce, vytvořit zásobníky her.

POZITIVNÍ PŘÍNOSY MIMOŠKOLNÍCH AKCÍ

- Pozitivum mimoškolních akcí je i ve stmelování různých typů SŠ. Gymnazisté učí žáky odborného zaměření píli a vytrvalosti v teoretické oblasti, studenti pedagogické školy inspirují gymnazisty umem kreativity, komunikačními schopnostmi, hudebními, výtvarnými, dramatickými i sportovními dovednostmi. Studenti se doplňují, učí se i vzájemné toleranci v oblasti vzdělávání (mnohdy i vyučující podceňují odbornost a vyzvedávají pouze teoretické vědomosti). Vzájemně si pomáhají i při přípravě na státní maturitu.
- Mimoškolní aktivity jako součást dalších motivačních činitelů ovlivňují výběr povolání. Často pomohou při rozhodovací fázi organizování budoucího života.
- Mimoškolní aktivity umožňují získávání kompetencí, např. komunikačních, sociálních, řešení problémů, které jsou nezbytné pro proces vůle, seberealizaci apod. a mají nesmírný význam pro harmonický rozvoj osobnosti a seberealizaci.
- Účast výchovného poradce na adaptačním kurzu jako aktivního člena organizačního týmu je důležitá pro bližší poznávání osobnosti studentů, sledování utváření sociální komunikace, vstupní diagnostiku třídy atd. a rovněž umožňuje získání vzájemné důvěry.

ZKUŠENOSTI ŠKOLY – FORMY AKTIVIT A SPOLUPRÁCE

- Freetime: Freetime je organizace pro volný čas. Od roku 1997 nám pomáhala parta nadšenců zajišťovat program adaptačních kurzů. „Otestovali“ jsme se vzájemně při čtyřdenních akcích a víkendových setkáních v hájence v brtnických lesích. Hry, napětí, zábava, posilování sebevědomí, komunikace verbální i nonverbální, výborná motivace pro další akce. Pravidelná setkání nás vzájemně sblížovala a věděla jsem, že další spolupráce bude v dobrých rukách. Celý tým absolvoval kurz Lipnické školy. Sama jsem si vyzkoušela náročný víkend této školy včetně „spanilé jízdy“ na laně přes lom a uspořádala setkání metodiků prevence okresu Kutná Hora. Opět jsem se přesvědčila o zodpovědnosti a poctivém přístupu k práci s dětmi. Tito mladí lidé obětovali svůj volný čas či dovolenou, aby připravili celý týden pro budoucí studenty naší školy. Za objevení této organizace vděčíme pracovníci Městského úřadu Čáslav, která nabídla naší škole spolupráci jako člen Freetimu. Spolupracovali jsme spolu deset let. Freetime si vychoval své následovníky, kteří se pojmenovali „Mladý Freetime“. Někteří členové byli z řad našich studentů a dnes se věnují volnočasovým aktivitám i profesionálně.
- Hobit: Agentura pro volný čas, www.agenturahobit.cz. Prostřednictvím zážitkových táborů našich studentů jsme se dozvěděli o této organizaci, která tvořivým způsobem přistupuje k pořádání letních táborů a „vyškolila“ instruktory z řad našich žáků, kteří absolvovali jazykové i „hobití“ tábory. Natolik je činnost zaujala, že se z účastníků stali instruktoři, složili instruktorské zkoušky a postoupili na post vedoucích táborů.
- Frajeři: Skupina bývalých „peerů“, členů Freetimu a dnes tým, který nám pomáhá vytvořit program při adaptačním kurzu. Název si zavedli na základě dlouholeté spolupráce. Loni měli velmi zdařilou premiéru. Všichni „peeri“ prošli volnočasovými aktivitami ve škole a tíhli k organizování akcí pro své vrstevníky či mladší spolužáky i v průběhu roku.
- Adaptační kurz: Setkání 1. ročníků nastupujících do Gymnázia a Střední odborné školy pedagogické v Čáslavi. Vždy dvouapůldenní pobyt v autokempu Zbýšov, asi 13 km od Čáslavi. Nástup před prvním zářím, aby vstup do nového prostředí střední školy byl nenásilný, neformální, učitelé působili jako partneři a „spoluhráči“, nikoli jako direktivní protistrana.
- Peer program: Součást strategie minimálního preventivního programu na škole, součást projektu Zodpovídám za své já, peer programů a Společenství MY. Působení vrstevníků na utváření osobnosti spolužáků nejen při volnočasových aktivitách, ale i v životě. Neformální komunikační most mezi výchovným poradcem a studentem.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

Hlaďo, P. Poradenské služby a jejich využívání. PF MU. (www.vychova-vzdelavani.cz)

Koščo, J. Psychologické poradenstvo v školskom a profesionálnom vývine: Teoretické a spoločenské predpoklady. Bratislava: SPN, 1971.

<http://www.gymcaslav.cz/novinky/nabor-novych-peeru.html>

9.1.10 PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ NA ISS HPOS PŘÍBRAM

- **AUTOR:** Zpracováno na základě příspěvku Mgr. Marie Velflové, celé znění příkladu dobré praxe je dostupné na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-02/Prevence-predcasnych-odchodu-ze-vzdelavani-na-iss-/46>
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** Integrovaná střední škola hotelového provozu, obchodu a služeb Příbram, Gen. R. Tesaříka 114, 261 01 Příbram 1
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** školní vzdělávací program (ŠVP), konkurenceschopnost, specifické vzdělávací potřeby (SVP), specifické poruchy učení (SPU), individuální vzdělávací plán (IVP), prevence předčasných odchodů ze vzdělávání, školní psycholog, adaptační kurz

Anotace: Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na ISS Příbram je proces, na kterém se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy v čele s poradenskými pracovníky a který zahrnuje celou řadu aktivit. Cílem prevence předčasných odchodů ze vzdělávání je najít a uplatnit takové metody práce se žáky, aby si žáci v souladu s kompetencemi zahrnutými v ŠVP uvědomovali úlohu kvalifikace v uplatnění na trhu práce a dosažení konkurenceschopnosti při hledání zaměstnání a budování další kariéry.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A VYUČOVANÉ OBORY

Integrovaná střední škola hotelového provozu, obchodu a služeb Příbram (ISS HPOS Příbram) připravuje žáky v oborech zakončených maturitní zkouškou a v oborech zakončených výučním listem. Žáci jsou vzděláváni v oblasti obchodu a restaurátérství, cestovního ruchu, hotelnictví a turismu. Prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání se škola systematicky věnuje od školního roku 2001/2002, kdy byl vytvořen tým poradenských pracovníků, složený z 2 výchovných poradců a školního metodika prevence. Tým byl od školního roku 2003/2004 doplněn odborníkem – psychologem střediska výchovné péče. Psycholog se postupně stal důležitým článkem prevence. Když škola získala grant na jeho činnost, získal statut školního psychologa.

S týmem poradenských pracovníků úzce spolupracují třídní učitelé. Celý pedagogický sbor je soustavně vzdáván formou přednášek, seminářů a dílen se zaměřením na zvyšování kompetencí řešit výchovné a vzdělávací problémy, pracovat s třídním kolektivem, řešit konfliktní situace mezi žákem a učitelem, pracovat s kritikou a pochvalou, vytvářet vlastní autoritu, rozvíjet dovednosti v oblasti komunikace, tvorby pozitivních vztahů v třídním kolektivu a celou řadu dalších dovedností.

CÍLE

Cílem prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na ISS HPOS Příbram je vytvořit takové podmínky pro vzdělávání, aby si žáci v souladu s klíčovými kompetencemi uvědomili nutnost se nadále vzdělávat, pečovat o svůj fyzický i duševní rozvoj, získávat pozitivní vztah k budoucímu povolání a práci vůbec. Škola si také klade za cíl umožnit žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a žákům znevýhodněným pokračovat ve vzdělávání alternativními formami, například na základě vypracovaného IVP.

REALIZACE

Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve škole probíhá v několika fázích:

■ 1. FÁZE

Začíná ještě před nástupem žáka do školy při náborových akcích na základních školách a dnech otevřených dveří. Pedagogičtí pracovníci školy, kteří předávají informace o škole a oborech, které se na škole vyučují, seznamují žáky a rodiče žáků také se zvláštnostmi studia jednotlivých oborů, upozorňují na nejčastější problémy, se kterými se žáci 1. ročníků setkávají, a svými informacemi a radami pomáhají žákům správně se rozhodnout při výběru budoucí profese.

Důležité informace o škole, požadavcích školy na žáky, organizaci teoretické výuky a požadavcích praxe získávají rodiče a žáci v rámci informační schůzky rodičů žáků budoucích 1. ročníků.

■ 2. FÁZE

Vždy na začátku školního roku provádějí poradenští pracovníci školy vyhledávání žáků 1. ročníků s cílem zachytit žáky ohrožené předčasnými odchody ze vzdělávání. Vyhledávání je prováděno jednak studiem pedagogické dokumentace žáků (příhláška ke studiu, vysvědčení z devátého nebo osmého ročníku ZŠ, slovní hodnocení žáka ze základní školy), jednak na základě informací z dotazníku vyplněného zákonnými zástupci žáků.

V úvodu 1. ročníku žáci absolvují adaptační kurz, který funguje jako jeden z prvků prevence předčasných odchodů ze vzdělávání. V rámci adaptačního kurzu žáci absolvují celou řadu přednášek, seminářů a dílen tematicky zaměřených na přípravu žáka na vyučování na střední škole, tvorbu pozitivního klimatu v nově vznikajícím kolektivu, získávání klíčových kompetencí soustavně se vzdělávat, efektivně se učit a pracovat, naučit se pracovat samostatně i v týmu, přijímat a odpovědně plnit svěřené úkoly.

Poradenští pracovníci školy vedou se žáky rozhovory o představách o studiu, oboru, který si žáci zvolili, jejich vztahu k oboru a snaží se žákům pomoci přijmout obor se všemi klady i zápory. Důležitá je i motivace ke studiu zvoleného oboru, která se uskutečňuje například formou exkurze v provozovnách, kde budou žáci vykonávat odbornou praxi (Hotel PUPP Karlovy Vary, hotel Pyramida Praha a další).

■ 3. FÁZE

Nastává v období po 1. hodnotící poradě, kdy dochází k „záchytu“ problémových žáků a práci na nápravě vzniklých problémů. Jedná se především o žáky s výchovnými problémy a o žáky, kteří se z jakéhokoli důvodu potýkají se školní neúspěšností. Velice důležitá je úzká spolupráce mezi pedagogickými pracovníky při předávání informací o žácích a společné hledání řešení. Třídní učitel dle potřeby svolá výchovnou komisi ve složení výchovný poradce, třídní učitel, školní metodik prevence, zástupce vedení školy, učitel odborného výcviku, případně pracovník OSPOD. Ze strany žáka se jednání výchovné komise účastní žák a jeho zákonný zástupce.

Společně pak navrhnou opatření k nápravě a zavazují se řídit a dodržovat závěry z jednání. V případě závažného porušení školního řádu, hrozí-li vyloučení ze studia, se hledají alternativní řešení, aby k vyloučení nemuselo dojít. Je-li důvodem jednání školní neúspěšnost, je možné přistoupit k doporučení pokračovat ve studiu se změnou oboru, vypracování dodatečného individuálního vzdělávacího plánu apod. Všechna opatření lze uplatnit a fungují v případě spolupráce rodiny.

■ 4. FÁZE

Velice důležitou fází je kontrola výsledků, hodnocení jednotlivých aktivit a plnění cílů prevence předčasných odchodů ze vzdělávání, které probíhají vždy na konci klasifikačního období a stávají se základem výchovného působení na žáka v dalším období.

JEDNOTLIVÉ SUBJEKTY PREVENCE A VYMEZENÍ JEJICH ČINNOSTI

- Výchovný poradce – vyhledává žáky ohrožené školní neúspěšností, pracuje se žáky se specifickými vzdělávacími potřebami, spolupracuje s vedením školy, třídními učiteli, školním psychologem a školním metodikem prevence. Dohlíží na plnění závěrů a opatření výchovných komisí. Organizuje projekty pro žáky a semináře pro učitele.
- Školní metodik prevence – vypracovává minimální preventivní program, spolupracuje s výchovným poradcem a třídními učiteli, účastní se jednání výchovných komisí, organizačně zabezpečuje adaptační kurz pro žáky 1. ročníků.
- Školní psycholog – zajišťuje odbornou pomoc pro žáky, rodiče žáků a členy pedagogického sboru.
- Vedení školy – podpora poradenských pracovníků školy, spolupráce s třídními učiteli, rozhodovací pravomoc, zajištění předpokladů pro tvorbu pozitivního klimatu školy
- Členové pedagogického sboru – zvyšování kompetencí, sebevzdělávání, podíl na volnočasových aktivitách žáků, organizace soutěží.

VÝSLEDKY

Ukazatelem úspěšnosti prevence je mimo jiné i počet žáků, kteří v uplynulém školním roce z nej-různějších důvodů opustili vzdělávání nebo na ně rezignovali. Při hodnocení úspěšnosti prevence předčasných odchodů ze vzdělávání vycházíme ze statistik výroční zprávy školy.

V minulém školním roce nebyl na ISS HPOS Příbram žádný žák vyloučen ze studia, pokud žáci opustili školu, pokračovali v dalším vzdělávání na jiných školách regionu, v jednom případě žák přerušil vzdělávání a je velká pravděpodobnost, že po uplynutí příslušné doby se do vzdělávání vrátí.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

Výroční zprávy školy ISS HPOS Příbram z let 2008–2011.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.

<http://www.nuv.cz>

9.1.11 JAK BRÁNÍME PŘEDČASNÝM ODCHODŮM ZE VZDĚLÁVÁNÍ NA SSOU INDUSTRIA II S.R.O.

- **AUTOR:** Zpracováno podle textu Mgr. Světlany Voborníkové, celý text příkladu dobré praxe je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-03/Jak-branime-predcasnym-odchodum-ze-vzdelavani-na-/46>
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** Soukromé střední odborné učiliště Industria II s. r. o., Bělehradská 1523/58, 400 11, Ústí nad Labem
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** výchovné komise, žáci s ohroženým úspěšným ukončením ročníku a studia, pedagogičtí pracovníci, systematické působení, výchovné poradenství

Anotace: Na SSOU Industria II s. r. o. v Ústí nad Labem již od roku 1997 uskutečňujeme jednání výchovných komisí jako účinný preventivní prostředek proti předčasným odchodům žáků ze vzdělávání.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A VYUČOVANÉ OBORY

SSOU Industria II s. r. o. je soukromou školou, v níž je poskytované vzdělání zpoplatněno. Právě proto si pedagogičtí pracovníci naší školy již od jejího vzniku v roce 1992 kladou za cíl věnovat se žákům individuálně vzhledem k jejich specifickým studijním předpokladům, osobnostním charakteristikám, rodinnému zázemí atd. Jsme malou školou rodinného typu, v posledních letech na naší škole studuje přibližně 200 žáků.

Stalo se samozřejmostí, že na konci každého školního roku vedení školy i výchovná poradkyně znají každého žáka jeho jménem, mají přehled o jeho prospěchu, docházce, ale i zájmech, rodinném zázemí, jeho angažovanosti na školních akcích atd. Ve škole se vyučuje učební obor Kadeřník i obory vzdělání s maturitní zkouškou (Kosmetické služby, Předškolní a mimoškolní pedagogika, Vlasová kosmetika, Podnikání).

CÍLE

Jednání výchovných komisí bylo na naší škole zavedeno v roce 1997. Smyslem konání výchovných komisí je analýza příčin žákovy studijní neúspěšnosti a společné hledání cest k úspěšnému absolvování zvoleného studijního oboru. Do výchovných komisí jsou navrhováni žáci se špatnými studijními výsledky, žáci s konfliktním chováním a žáci s vysokou absencí, u nichž hrozí neukončení daného ročníku studia, případně nežádoucí předčasný odchod ze vzdělávání.

Konání výchovných komisí předpokládá zvýšený zájem pedagogů o výsledky jejich žáků a klade vyšší nároky na všechny pedagogické pracovníky školy.

REALIZACE

■ JEDNÁNÍ VÝCHOVNÝCH KOMISÍ

Aby mohlo jednání výchovné komise proběhnout, musejí se na ně dostavit obě strany – na jedné straně pedagogičtí pracovníci a na druhé straně žáci a jejich zákonní zástupci. Jednání je vždy přítomen alespoň jeden představitel vedení školy – ředitel/ředitelka školy, zástupkyně ředitele/ředitelky školy, případně podle možností či závažnosti problému oba.

Dále je nezbytná účast výchovné poradkyně, třídního učitele, případně pedagoga, na jehož výuce se žák jeví jako problémový. Pokud se jedná o žáka vzdělávajícího se v oboru vzdělání s výučním listem, je k jednání pozván/a i učitel/učitelka odborného výcviku. Podle charakteru problémů žáka je možné přizvat i školního metodika prevence sociálně patologických jevů.

■ ORGANIZACE JEDNÁNÍ VÝCHOVNÝCH KOMISÍ

Jednání výchovných komisí jsou součástí plánu práce pro konkrétní školní rok, uskutečňují se vždy jeden až dva týdny po konání klasifikačních porad za 1. čtvrtletí, 1. pololetí a 3. čtvrtletí školního roku, tj. celkem třikrát do roka. Na klasifikační poradě jsou třídními učiteli po konzultacích s ostatními vyučujícími vybráni žáci, u nichž nastaly problémy v docházce, prospěchu či chování.

Jména žáků jsou nahlášena výchovné poradkyni, která zodpovídá za uskutečnění výchovných ko-

misí. Výchovná poradkyně sestaví harmonogram pro den konání výchovné komise, včetně jmen pedagogických pracovníků, jejichž účast je nezbytná.

Třídní učitelé jsou povinni neprodleně po obdržení harmonogramu písemně kontaktovat zákonné zástupce žáků navržených do výchovných komisí a seznámit s konáním výchovných komisí tyto žáky i ústně (pokud žák dochází do školy a je to vůbec možné).

■ PRŮBĚH JEDNÁNÍ VÝCHOVNÝCH KOMISÍ

Jednání začínají vždy ráno v osm hodin, na každého žáka je připravena půlhodina. Na jeden den je vhodné naplánovat deset, maximálně dvanáct žáků. Žáci se svými zákonnými zástupci jsou vždy pozváni na konkrétní čas.

Jednání probíhají za zavřenými dveřmi v kabinetě výchovné poradkyně. Schůzku pedagogických pracovníků se žáky a jejich zákonnými zástupci vede výchovná poradkyně. V mnoha případech je jednání zahájeno otázkou mířící na žáka: „Víš, proč jsi tady? Víš, proč ses ocitl u jednání výchovné komise?“ Většina žáků si dobře uvědomuje své prohřešky a dokáže je správně definovat. Jen malá část tzv. „mlží“ a přesvědčuje nás, že si vlastně vůbec nejsou vědomi něčeho, co by udělali špatně.

Následně výchovná poradkyně přistupuje k hodnocení prospěchu, docházky a chování žáka, uvádí konkrétní fakta. Žákovi i jeho zákonným zástupcům je během jednání členy komise zdůrazněno, že výchovná komise není represivním orgánem, který má žáka za jeho prohřešky odsoudit a postihnout, ale jejím cílem je analyzovat a definovat žákovy problémy a zabránit jejich nárůstu do takové míry, že by mohlo dojít k neukončení daného ročníku studia žáka, případně k předčasnému ukončení studia.

■ CÍLE VÝCHOVNÝCH KOMISÍ

Smysl výchovných komisí je preventivní, tj. včas podchytit žáka s ohroženým prospěchem a docházkou, vysvětlit, odkud pramení tyto problémy, informovat zákonné zástupce o problémech žáka, přesvědčit žáka o nutnosti nápravy – zlepšení docházky, doplnění si znalostí, doplnění si klasifikace, zlepšení chování aj., případně navrhnout a společně se domluvit na dalším postupu ve prospěch žáka (individuální doučování, konzultace, pomoc spolužáků, pomoc rodičů, doplnění si klasifikace poslední týden v srpnu, opakování ročníku, přestup na jiný obor v rámci školy, přestup na jinou školu, přerušení studia atd.).

■ PŘÍSTUP ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCŮ K JEDNÁNÍ VÝCHOVNÝCH KOMISÍ

Pro zákonné zástupce žáků nejsou jednání výchovných komisí příjemnou záležitostí. Rodiče jsou občas až ti poslední, kteří se o problémech svých dětí dozvídají. Přibližně tři čtvrtiny zákonných zástupců se k jednání výchovných komisí dostaví. Zbytek si domluví náhradní termín, stane se však, že někteří rodiče jsou „nedobytní“ a trvale nejeví o své dorůstající potomky zájem. Mezitím často žák dospěje a stává se za své studijní výsledky zodpovědný sám. Při jednáních se často obnažují nepříjemné skutečnosti, jako jsou konflikty mezi rodiči a žáky, neshody mezi rodiči navzájem, úmrtí v rodině a další.

Pedagogičtí pracovníci se v těchto vážných a choulostivých případech snaží postupovat velmi citlivě, snaží se navrhnout řešení akceptovatelná pro obě strany.

■ PŘÍSTUP UČITELŮ K POŘÁDÁNÍ VÝCHOVNÝCH KOMISÍ

Výchovné komise vyžadují od všech pedagogů osobní nasazení a ochotu zabývat se problémy žáků a řešit je. Stejně jako jsou jednání nepříjemná pro žáky a jejich zákonné zástupce, mohou se takovými stát i pro pedagogické pracovníky. Vznikají zde situace, kdy je nutné zachovat klid, chladnou hlavu a jistý nadhled. Je žádoucí citlivý přístup a pedagogický takt.

Vyskytly se i názory, že výchovné komise odvádějí učitele od výuky ve třídách a zdržují je v jejich pedagogické práci. Všichni pedagogičtí pracovníci jsou si ale vědomi toho, že žáky pro „nedocházku“ a nezájem o výuku ze studia není nutné vyloučit, ale je třeba s nimi pracovat a napomoci k jejich zdárnému osobnostnímu a budoucímu profesnímu růstu.

VÝSLEDKY

Učitelé naší školy se shodují na tom, že výchovné komise jsou vhodným preventivním prostředkem proti předčasným odchodům žáků ze vzdělávání. Na naší škole jsou uskutečňovány již od roku 1997, tj. patnáct let. Za tuto dobu se osvědčily, a přestože nejsou samospasitelným ani jediným prostředkem pedagogického působení proti předčasným odchodům žáků ze vzdělávání, „zachránily“ už mnoho méně úspěšných žáků, kteří by bez zájmu svých učitelů skončili na ulici. Na základě dlouhodobých zkušeností se ukázalo, že 75 % žáků, se kterými bylo ve výchovných komisích jednáno, nakonec studium úspěšně dokončilo.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

Plány výchovného poradenství na SSOU Industria II s. r. o.

Zprávy z výchovného poradenství na SSOU Industria II s. r. o.

Školní vzdělávací programy SSOU Industria II s. r. o.

9.1.12 ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVISTĚ NA STŘEDNÍ ŠKOLE – ÚLOHA SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA – ETOPEDA

- **AUTOR:** Zpracováno na základě textu Mgr. Hany Martinkové, celé znění příkladu dobré praxe je dostupné na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-04/Skolni-poradenske-pracoviste-na-SS-uloha-etopeda/46>
- **NÁZEV A ADRESA ŠKOLY:** Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola, Rychnov nad Kněžnou, U Stadionu 1166
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** speciální pedagog – etoped, konzultace, mezioborová spolupráce, střední škola

Anotace: Příklad dobré praxe se věnuje práci školního poradenského pracoviště (dále ŠPP) na Vyšší odborné škole a Střední průmyslové škole (dále jen VOŠ a SPŠ). ŠPP tvoří specialisté školy – výchovné poradkyně, školní speciální pedagog – etoped, školní metodik prevence a nově tým doplní od školního roku 2012/2013 školní psycholog. Hlavním cílem ŠPP je zabránění předčasných odchodů žáků ze vzdělávacího systému před získáním kvalifikace, zmírnění projevů rizikového chování, zlepšení klimatu školy.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A VYUČOVANÉ OBORY

Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola se řadí mezi největší školy v regionu. Ve školním roce 2011/2012 školu navštěvovalo 752 žáků ve 34 třídách denního studia a 2 třídách dálkového studia. Na škole se vyučují technické obory (především automobilové obory – Autolakýrník, Karosář, Mechanik opravář motorových vozidel, Autoelektrikář, Autotronik, Strojírenství, Truhlář, Kominík, Podnikání, Provozní technika) a službové obory (Obchodník, Gastronomie, Prodavač, Kuchař) ukončené maturitní zkouškou, výučním listem či absolutoriem. Vzhledem k rozsahu vyučovaných oborů mají učitelé na škole i různé druhy a stupně vzdělání přes klasicky pedagogické po úzce zaměřené – specializované.

Škola je rozmanitá nejen svými obory, ale i typy žáků, kteří školu navštěvují. Vnímán je rozdíl v chování žáků v učebních a maturitních oborech. Mnoho žáků pochází z rodin s nízkým sociálním statusem. Jejich chování se často řadí mezi rizikové. Mívají zkušenosti s návykovými látkami. Při zvládnutí konfliktních situací často reagují neadekvátně. Jejich dosavadní zkušenost se školou je spíše negativní. Složení našich tříd je převážně chlapecké, což mnohdy vede ke specifickým problémům.

Před vznikem ŠPP na škole působily tři výchovné poradkyně, které se věnovaly přiděleným třídám ve spolupráci s třídními učiteli a které zároveň spolupracovaly se školním metodikem prevence. Během své práce zjišťovaly, že nemají dostatek času na komplexnější řešení vzniklých problémů. Školu začali navštěvovat žáci s různými typy znevýhodnění a postižení. Zároveň si uvědomovaly neefektivitu udělování výchovných opatření (napomenutí, důtky, podmíněné vyloučení ze školy). Při hledání nových možností práce se žáky došli k závěru, že je potřeba ve škole specialista věnující se plným úvazkem vytípaným žákům.

CÍLE

Hlavním cílem ŠPP je ucelená péče o žáky z pohledu bio-psycho-sociálního rozvoje osobnosti. ŠPP poskytuje poradenské, informační, konzultační služby žákům, rodičům, pedagogům s cílem úspěšného dokončení studia většiny žáků školy.

REALIZACE

ŠPP vzniklo na škole v roce 2010. Financování členů ŠPP je realizováno z rozpočtu školy a z projektů, např. RAMPS VIP III, EU peníze školám. Jako první ze specialistů začal na škole působit speciální pedagog – etoped. Na začátku vzniku ŠPP se musely vyřešit úkoly:

- stanovení kompetence jednotlivých členů,
- ŠPP uvést do platných plánů školy,
- propojit činnost speciálního pedagoga a školního psychologa s činnostmi již zaběhnutých pravidel školy.

ČINNOST SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA

Nejdříve byla činnost speciálního pedagoga ukotvena do školního řádu. V prvních měsících se vyjasňovala pravidla mezi jednotlivými členy ŠPP – realizace výchovných komisí se žáky, udělování a navrhování výchovných opatření, řešení šikany, krizová intervence, komunikace se spolupracujícími organizacemi. Při udělení výchovného opatření důtkou ředitele školy, podmíněné vyloučením ze studia speciální pedagog vyhledá daného žáka. S ním realizuje několik setkání s cílem motivovat žáka ke změně chování. Speciální pedagog začal více rozvíjet péči o žáky s poruchami učení. Vede dokumentaci těchto žáků. Konzultuje s nimi vzniklé obtíže při vzdělávání.

Speciální pedagog je jediná osoba ve škole, která má přehled o většině žáků školy. Vzhledem ke svému časovému možnostem přenáší informace z jednotlivých pracovišť, což napomáhá ke zlepšení a důslednější práci se žáky.

Mezi neodmyslitelnou část práce speciálního pedagoga a ŠPP se řadí práce s pedagogickým sborem. Důvěru si speciální pedagog získával pomalu. Po dvou letech působení na škole již mnozí pedagogové vyhledávají speciálního pedagoga při potížích s jednotlivými žáky či třídami. Při výskytu rizikového chování ve třídě vstupuje speciální pedagog do třídy, kde interaktivní a prožitkovou formou pracuje s třídním kolektivem.

Domnívám se, že speciální pedagog, který se pohybuje po škole, pomáhá jak během vyučování, tak i o přestávkách zlepšovat klima školy. Komunikuje, diskutuje se žáky, předává jim aktuální informace z dění ve škole. Ostatní pedagogové toto často vnímají, jako že nic nedělá a jen se s někým „vybavuje“. Být se žáky v kontaktu, nesoudit je a přijímat i přes jejich zvláštnosti, je nedílnou součástí práce speciálního pedagoga.

Za dobu působení speciálního pedagoga se zlepšila komunikace s orgány státní správy a samosprávy (Policie ČR, Probační a mediační služba, Městská policie Rychnov nad Kněžnou atd.). Speciální pedagog při vzniku problémů kontaktuje orgány sociálně-právní ochrany dětí, se kterými situaci konzultuje. Mnoho žáků se ocitá bez finančních prostředků, které potřebují ke splnění vzdělávacího programu. Včasný záchyt těchto žáků snižuje riziko jejich odchodu před ukončením vzdělání.

Pravidelné setkávání ŠPP slouží k předávání informací z jednotlivých pracovišť, řešení neobvyklých situací a sjednocování pravidel. Také se na setkání řeší situace jednotlivých žáků a hledá se přímo pro ně ta nejlepší podpora.

VÝSLEDKY

Po nástupu speciálního pedagoga se snížila anonymita žáků při pohybu ve škole. Jako jediný zná převážnou většinu žáků školy. Zároveň se zlepšila komunikace mezi jednotlivými pracovišti. Speciální pedagog má větší možnosti řešit vzniklá nedorozumění mezi pedagogy. Ve spolupráci s vedením školy a dalšími členy ŠPP realizuje mediační setkání pedagogů. Pracovní náplň speciálního pedagoga se dělí mezi pedagogy, žáky školy a jejich rodiče. Zákonní zástupci vyhledávají speciálního pedagoga v situacích, kdy se nemohou dorozumět s třídním učitelem. Nesporná výhoda speciálního pedagoga se objevuje ve chvílích, kdy žák mění obor vzdělávání v rámci školy.

PŘÍKLAD PRÁCE SE ŽÁKEM

Tento žák se do péče speciálního pedagoga dostal v první polovině prvního ročníku učebního oboru. Třída byla tvořena pouze chlapci. Důvodem konzultací bylo porušování školního řádu – nerespektování autority učitele („drzé“ chování), nevhodné chování při vyučování (vykřikování), poničení automobilu v dílnách při praktickém vyučování. Žák nezvládal chování při tlaku ze strany vyučujících. Reagoval velmi prudce. Odcházel ze třídy, křičel a vulgárně nadával.

Při práci se žákem jsem zjistila, že je svěřen do pěstounské péče lidem ze širší rodiny. Pěstouni byli ve věku prarodičů. Kontaktovala jsem příslušný OSPOD, který mi rodinnou situaci dále objasňoval. Následně se uskutečnilo setkání ve škole se všemi zainteresovanými – sociální pracovníce, pěstouni, žák, třídní učitelka, výchovná poradkyně, speciální pedagog. Byla dohodnuta pravidla s cílem dokončení prvního ročníku.

Při problémech ve vyučování žák chodil za speciálním pedagogem. Společně řešili vzniklé konflikty. Speciální pedagog informoval sociální pracovníci, která pracovala s celou rodinou. Třídní učitelka pravidelně informovala pěstouny o situaci ve škole.

Daný žák se úspěšně dostal do druhého ročníku. V první polovině září druhého ročníku se začalo opakovat nevhodné chování – strhávání pozornosti během vyučování, konflikty s učiteli. Speciální pedagog svolal schůzku, které se zúčastnila pěstounka, sociální pracovníce, třídní učitelka, výchovná poradkyně, speciální pedagog. Znovu byla zopakována pravidla. Žák byl velmi naštvaný, že se jeho chování řeší takto rychle. Nechápal, proč se všichni sešli. Znovu byla stanovena pravidla i s případnými sankcemi při porušení. Speciální pedagog ho stále „sledoval“. Žák k němu docházel na konzultace. Žák sám speciálního pedagoga během druhého ročníku několikrát vyhledal se žádostí o pomoc. Zdravotní stav pěstounky se zhoršoval a on se bál, že po její smrti bude umístěn do dětského domova. Ve spolupráci se sociální pracovnící byla chlapci poskytnuta podpora na zvládnutí těžké situace. Po smrti pěstounky mohl zůstat i nadále v původní rodině.

Během těchto dvou let intenzivní práce došlo k velkému posunu v chování žáka. Naučil se vyjadřovat a bránit svůj názor adekvátním způsobem. Naučil se říci si o pomoc. Ujasnil si, co je pro něho v životě důležité. Dokončil úspěšně druhý ročník.

9.2 PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE – NEZISKOVÉ ORGANIZACE

9.2.1 DOUČOVÁNÍ DĚTÍ V RODINÁCH – ČLOVĚK V TÍSNI, O.P.S.

- **AUTOR:** Zpracováno na základě textu Bc. Daniela Jiráta, celý text je dostupný na <http://www.info-absolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-05/Doucovani-deti-v-rodinach-Clovek-v-tisni-o-p-s-/46>
- **ČLOVĚK V TÍSNI, O. P. S.**
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** doučování, základní škola, střední škola, dobrovolnictví, sociální znevýhodnění, neziskové organizace

Anotace: Příspěvek se věnuje programu mimoškolního doučování, který pro žáky středních a základních škol ze sociálně znevýhodněného prostředí zřizuje organizace Člověk v tísni o. p. s. v rámci širších programů sociální integrace. Tento program je dobrou ukázkou účinné spolupráce neziskového a státního sektoru v oblasti podpory znevýhodněných a prevence předčasných odchodů žáků ze vzdělávání především v oblasti vyloučených lokalit.

KONTEXT

Děti vyrůstající v sociálně znevýhodněném prostředí se v porovnání se svými vrstevníky musejí vyrovnávat s řadou handicapů. Společnost Člověk v tísni jim proto od roku 2006 nabízí možnost zapojit se do programu Podpora vzdělávání v rodinách, jehož součástí je i bezplatné doučování. Cílem programu je nejen zlepšení školního prospěchu doučovaných dětí a předcházení předčasnému ukončení školní docházky, ale také celková „pedagogizace“ rodinného prostředí – tedy snaha zapojit do mimoškolní přípravy i rodiče dětí a ukázat jim, jak mohou s doučováním sami pomoci. Do programu se v současné době mohou zapojit rodiny v Bílině, Chomutově, Kladně, Ústí nad Labem, Libčicích nad Vltavou, Liberci, Praze, Sokolově, Karlových Varech, Prostějově a okolních vesnicích. Snahou společnosti je službu dále rozšiřovat, aby byla dostupná také v dalších místech, kde programy sociální integrace působí. Více informací je možné nalézt na <http://www.integracniprogramy.cz>.

CÍLE

Cílem programu Podpora vzdělávání v rodinách je překonat bariéry dětí ve vzdělávání – jako je například nevyhovující zázemí k mimoškolní přípravě, absence podnětů k osobnímu rozvoji, nízké vzdělání rodičů a někdy i jejich nedostatečná schopnost pomoci dětem s přípravou do školy. Snahou je motivovat rodiče, aby děti posílali do školy a dbali na jejich vzdělávání. Dalším cílem programu je překonat bariéry na straně vzdělávacího systému a škol – nedostatek informací o potřebách dětí, nedostatečnou předškolní přípravu dětí, nevhodné vzdělávací programy kladoucí na děti nároky, které nemohou splnit a které nerozvíjejí jejich talent a osobní předpoklady atd.

REALIZACE

Program zajišťují v jednotlivých městech koordinátoři, kteří mají na starosti dobrovolníky docházející do rodin a kteří jsou zároveň v kontaktu s rodinami doučovaných dětí a jejich učiteli. Koordinátoři organizují služby dobrovolníků (zejména z řad studentů vysokých škol či středních škol), kteří docházejí jednou týdně (minimálně na dvě hodiny) doučovat děti přímo k nim domů. Koordinátoři mají na starost vzdělávání dobrovolníků a jejich odbornou supervizi a zároveň fungují jako spojující článek mezi nimi, rodinami a školami.

■ ZAPOJENÍ RODINY DO PROGRAMU

Program „Doučování v rodinách“ stojí na spolupráci koordinátorů Člověka v tísni, dobrovolníků (případně brigádníků), rodiny a školy.

V první fázi je potřeba o možnosti doučování informovat rodiny, pro které je daná služba určena. Jedná se o sociokulturně znevýhodněné rodiny, kde rodiče mají často nízké vzdělání, a tak nemohou sami rozumět probírané látce, zvláště na druhém stupni či na střední škole, a běžné placené doučování si nemohou dovolit.

Rodiny se informují o možnosti využití programu doučování různými způsoby. Nejčastěji jsou žáci, kteří by potřebovali doučování, vytipovávaní samotnou školou. Ta pak předá kontakt na Člověka v tísní přímo rodině. Dalším zdrojem informací jsou terénní pracovníci, kteří do rodin nebo do sociálně vyloučených lokalit docházejí. Ti mohou rovněž předat rodinám kontakt a sdělit jim základní informace o programu doučování. Přímo Člověku v tísní předávají tipy na rodiny, které by o program mohly mít zájem, i pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). V současné době už také není výjimkou, že se o programu rodiny dozvědí na základě doporučení známých.

Ať se však informace k rodinám dostane jakkoli, důležitý je zájem samotných rodin. Bez projeveného zájmu není rodina do programu doučování zařazena, většinou se tak čeká na první krok z její strany. O zařazení do programu pak, po seznámení s danou rodinou, rozhoduje koordinátor Člověka v tísní.

■ NÁBOR A VÝBĚR DOBROVOLNÍKŮ A BRIGÁDNÍKŮ

Po zařazení rodiny do programu se k ní přidělí dobrovolník, který provádí samotné individuální doučování. Hledání dobrovolníků probíhá hlavně prostřednictvím inzerátů na webových stránkách Člověka v tísní a na pracovních portálech.

Ačkoli většina doučování probíhá pomocí dobrovolníků, Člověk v tísní zaměstnává i určitý počet placených brigádníků. Rodiny, které si to mohou dovolit, jsou požádány o placení příspěvku 50 Kč za hodinu doučování. Cílem je, aby si rodiny uvědomily, že vzdělání je hodnota, do které se vyplácí vložit i nějaké peníze. Zároveň to zvyšuje pocit odpovědnosti a zainteresovanost rodiny.

V současné době se placené doučování uplatňuje nejvíce v Praze, kde je ale zároveň nejvíce lidí ochotných dělat dobrovolníky. Finance vybrané v Praze tak neputují na platy brigádníků, ale na podporu programu doučování v lokalitách, kde je o dobrovolníky větší nouze a je tak potřeba nabírat placené brigádníky, jako je například Ústí nad Labem. Před samotným kontaktem s rodinou absolvují přihlášení dobrovolníci a brigádníci úvodní školení. Po něm jsou vybraní dobrovolníci a brigádníci pod dohledem koordinátora seznámeni s rodinou. Dále následuje tzv. „náslech“. To je cvičné doučování, které probíhá pod dohledem koordinátora z organizace Člověk v tísní. Následně už může dobrovolník vést doučování samostatně. V průběhu roku ale probíhají další školení, vzdělávání na různá témata, která s doučováním souvisejí, jako jsou například specifické poruchy učení a chování. Jednou za čas probíhá doučování pod dohledem koordinátora. Dobrovolníci se pravidelně účastní supervizních setkání.

■ PRŮBĚH DOUČOVÁNÍ

Doučování samotné trvá obvykle 2 hodiny a probíhá pravidelně minimálně jednou týdně, přičemž cílem je dlouhodobé doučování. Dobrovolník či brigádník dochází většinou přímo do domácnosti. Pro úspěšný průběh doučování je zejména nutné zajistit klid, pracovní prostor a potřebné pomůcky. Pokud se v domácnosti nedají zaručit vyhovující podmínky, doučování může probíhat také na neutrální půdě, například v knihovně. Klíčové je rovněž zajistit, aby se doučovaná látka shodovala s látkou probíranou ve škole. Ukázalo se také, že čím dříve se s doučováním začne, tím lepší a trvalejší výsledky se dostaví.

Mimo běžných školních potřeb, které musí zajistit sama rodina, nabízí Člověk v tísní využití vlastní zásoby specializovaných pomůcek. Jako příklad je možné uvést tzv. bzučák a měkkou a tvrdou kostku. Děti ze sociálně vyloučeného prostředí mají mnohdy problém rozlišit, a tím pádem i správně (rozuměj spisovně) napsat dlouhé a krátké samohlásky a měkké a tvrdé souhlásky. Jako pomůcka pro procvičení měkkosti se používá měkká a tvrdá kostka. Při vyslovení měkké souhlásky je dítě vyzváno ke zmáčknutí měkké kostky a při vyslovení tvrdé ke zmáčknutí tvrdé. Podobně je to se bzučákem, kdy při vyslovení dlouhého písmene bzučák bzučí dlouho a při vyslovení krátkého jen pípne. To dětem pomáhá zafixovat si spisovnou výslovnost, která je ve škole vyžadována.

Problém s jazykem, který je ve škole používán, se projevuje například v diktátech. Tam se často vyskytují dětem naprosto cizí slova a ani rodiče si obvykle nevědí s takovou vyjadřovací formou rady a nedovedou tak dětem srozumitelně vysvětlit, proč by se mělo slovo psát zrovna takto. To souvisí s nízkým vzděláním v rodině a s tím spojenou nižší slovní zásobou i u dospělých, případně také s romským etnolektem českého jazyka (specifické chyby spojené se strukturou romštiny) nebo s nedostatečnou znalostí češtiny u rodin pocházejících z ciziny. Zázemí Člověka v tísní pomáhá nejen materiálně, ale i možnostmi konzultace s koordinátory, kteří se případné problémy v rodinách (jako například časté odpadávání doučování) snaží vždy aktivně řešit.

■ VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

Mezi další výhody, které nabízí zázemí organizace Člověk v tísni, patří možnost účasti na různých akcích, které jsou pořádány jak pro dobrovolníky a brigádníky, tak pro děti a dokonce i pro matky doučovaných dětí. Pro děti zapojené do programu doučování pořádá Člověk v tísni volnočasové aktivity. Jedná se například o klub pro děti na 1. stupni. Dále se konají výlety nebo letní tábory. Na výletech i táborech se rovněž pořádají soutěže a hry, jejichž cílem je vždy podprahové vzdělávání dětí. Pro matky se například v Praze koná pravidelně tzv. „Klub matek“. Cílem je matky aktivizovat a přimět je k většímu zájmu o vzdělávání svých dětí. V rámci klubu se pořádají besedy, na nichž měly matky zatím možnost setkat se například se státní zástupkyní, která jim radila s právními problémy, se speciální pedagožkou nebo se zástupci občanských sdružení.

VÝSLEDKY

Díky spolupráci mezi zavedeným občanským sdružením se silným zázemím, dobrovolníky a brigádníky, školami a rodinami se celkově daří zlepšovat obecný přístup ke vzdělávání u dětí a rodin zapojených do programu individuálního doučování.

Jako důležitý faktor úspěchu programu doučování se ukazuje úzký vztah mezi Člověkem v tísni, rodinami a dobrovolníky. Rodiny si totiž při pravidelném a dlouhodobém doučování, navíc prováděném doma, na dobrovolníky nebo brigádníky zvyknou a začnou jim důvěřovat. Když navíc vidí, že se vztah ke škole u dítěte zlepšil, začnou se sami často více zajímat o jeho vzdělání. Různé volnočasové aktivity pak pomáhají vztah důvěry ještě posílit a kromě toho upevňují roli vzdělávání jako něčeho, co není nepřátelské, vnucené, ale hodnotné a co navíc může být i zábavné.

Člověk v tísni zajišťuje dobrovolníkům a brigádníkům zázemí a odbornou podporu. Příznivé výsledky přináší spolupráce se školami. Dobrá kooperace mezi školou a Člověkem v tísni umožňuje komplexní působení na rodinu a žáka jak přímo ve škole, tak i v rámci doučování a při volnočasových aktivitách. Podstatnou součástí úspěchu je i zpětná vazba. Za tímto účelem jsou učitelé požádáni o vyplnění evaluačního dotazníku, ve kterém hodnotí doučované dítě v oblasti docházky, aktivity v hodině a prospěchu. Člověk v tísni tak může pomoci školním pracovníkům udržet děti v hlavním vzdělávacím proudu a pomáhat i tam, kam školy nedosáhnou. Přímo na školách jsou potom, v případě zájmu, organizací Člověk v tísni organizovány doučovací kroužky.

Samozřejmě ne vždy se dostaví kýžený pozitivní efekt doučování. Problémy mohou být na straně rodiny, která není schopná například zajistit vhodné podmínky pro doučování a dítě k němu motivovat, na straně školy, která může nad žákem tzv. „zlomit hůl“ anebo se stavět nepřátelsky k neziskovým organizacím, které chtějí škole „fušovat do řemesla“, ale i na straně dobrovolníka, který si není schopen s dítětem poradit (v takovém případě ovšem většinou zasáhne koordinátor). Pokud se ale podaří vytvořit atmosféru vzájemné důvěry mezi školou, koordinátorem, rodinou a dobrovolníkem či brigádníkem, výsledky se zpravidla dostaví.

9.3 PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE – ÚŘADY PRÁCE

9.3.1 PROJEKT „PRVNÍ ŠANCE I MLADÝM BEZ VZDĚLÁNÍ“ – ÚP ČR, KRAJSKÁ POBOČKA V ÚSTÍ NAD LABEM

- **AUTOR:** Zpracováno na základě textu Ing. Jany Riegerové. Celý původní text je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-13/Prvni-sance-i-mladym-bez-vzdelani/46>
- **PRACOVISTĚ:** Úřad práce České republiky, krajská pobočka v Ústí nad Labem, kontaktní pracoviště Most
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** nezaměstnanost, trh práce, vzdělání, mladí, praxe, pracovní návyky

Anotace: Projekt První šance i mladým bez vzdělání (projekt OPLZZ reg. č. CZ.1.04/2.1.00/13.00039) probíhal od 1. 7. 2009 do 30. 6. 2012 a jeho realizátorem byl Úřad práce ČR, krajská pobočka v Ústí nad Labem. Projekt byl financován z prostředků ESF a státního rozpočtu ČR, a to v celkové výši téměř 70 mil. Kč. Byl koncipován jako příležitost pro jednu z nezaměstnaností nejohroženějších skupin, kterou jsou mladí lidé se základním vzděláním, kteří dosud nezískali pracovní zkušenosti a nemají tedy žádnou praxi. Cílem projektu bylo zvýšit jejich kompetence pro trh práce a pomoci jim začlenit se do pracovního procesu.

KONTEXT

Ústecký kraj vykazuje dlouhodobě nejvyšší hodnoty nezaměstnanosti a ta se promítá i do jeho celkové sociální situace. Rovněž vzdělanostní struktura je slabá, kraj se potýká s vysokým počtem osob, které dosáhly pouze základního vzdělání. Z výše uvedených faktorů vyplývá i další problém, a tím je strukturální nezaměstnanost. Mnozí lidé, kteří dosáhli určitého stupně vzdělání, jen těžko nacházejí uplatnění ve svém oboru, a proto zůstávají nezaměstnanými, mnohdy i dlouhodobě.

CÍLE PREZENTOVANÉHO PŘÍKLADU

Problémovou skupinu nezaměstnaných tvoří mladiství, kteří po základní škole další vzdělávání nezačali, příp. jej předčasně ukončili. Cílovou skupinou projektu „První šance i mladým bez vzdělání“ byly osoby do 25 let věku, a to zejména osoby se základním vzděláním, které další vzdělávání nezačaly vůbec nebo ho z různých důvodů nedokončily. Tato cílová skupina byla vybrána především proto, že se jedná o osoby hendikepované na trhu práce, a to z pohledu vzdělání, věku a nedostatečné nebo žádné praxe. Globálním cílem projektu bylo zvýšit kompetence těchto mladých lidí s nízkou nebo žádnou pracovní zkušeností pro trh práce a posílit jejich zaměstnatelnost a šance na získání udržitelného zaměstnání v Ústeckém kraji.

REALIZACE

Projekt uskutečnil v období od 1. 7. 2009 do 30. 6. 2012 Úřad práce České republiky, krajská pobočka v Ústí nad Labem, a to ve všech sedmi okresech Ústeckého kraje. Byl koncipován jako komplexní nástroj pomoci vybraným osobám při hledání zaměstnání a získání pracovních návyků. V jeho rámci byly vytvořeny nástroje směřující k eliminaci bariér při hledání vhodného pracovního uplatnění – tyto nástroje byly vzájemně logicky provázány, tak aby vyhovovaly každému jedinci. Důležitou složkou aktivit byla přesná identifikace potřeb každého klienta a regionálního trhu práce, tak aby byla nalezena vhodná cesta k získání zaměstnání. Realizace aktivit v jednotlivých okresech byla zajišťována prostřednictvím dodavatelů, vybraných na základě výběrového řízení.

■ ÚČASTNÍCI PROJEKTU

Účastníky projektu byli klienti Úřadu práce ČR – uchazeči o zaměstnání. Cílové skupiny byly postupně dotazovány jak na začátku projektu, tak i v jeho průběhu. Do projektu klienti vstupovali v několika cyklech. Do projektu postupně vstoupilo 1 004 osob, z toho nejvíce v okrese Děčín (199), nejméně pak v okrese Louny (106).

■ KLIENTSKÝ SERVIS POSKYTOVANÝ REGIONÁLNÍMI INFORMAČNÍMI CENTRY

Účastníci projektu postupně prošli několika klíčovými aktivitami. Jednou z nich byl clientský servis. Za tím účelem dodavatelé vytvořili celkem 10 regionálních poradenských center, která klientům sloužila po celou dobu jejich účasti v projektu. Využívat je mohli rovněž účastníci již skončených cyklů. Centra umožňovala klientům přístup k internetu, telefonu a další kancelářské technice. K dispozici jim byli rovněž vyškolení odborní poradci, kteří účastníkům projektu poskytovali pomoc při vytváření a distribuci životopisů, při vyhledávání volných pracovních míst a v neposlední řadě i při řešení osobních problémů.

■ SESTAVENÍ INDIVIDUÁLNÍHO PROJEKTOVÉHO PLÁNU

S osobním poradcem se účastník projektu setkal už v úvodní fázi, kdy na základě vyplněného vstupního dotazníku a osobního pohovoru společně sestavili individuální projektový plán s uvedeným optimálním postupem účastníka projektu v diagnostických, vzdělávacích a poradenských aktivitách.

■ PRACOVNÍ A BILANČNÍ DIAGNOSTIKA

Dalšími, neméně významnými aktivitami se staly pracovní a bilanční diagnostika. V rámci pracovní diagnostiky byla u 513 účastníků projektu podrobně identifikována jejich kvalifikace, vzdělání, schopnosti apod. Takto získané informace se následně využily při dalším rozhodování, kdy účastníkovi bylo doporučeno hledat zaměstnání nebo absolvovat vhodnou rekvalifikaci. Psycholog pak prováděl u celkem 382 lidí bilanční diagnostiku. Všichni prošli několika testy a na základě jejich výsledků byl sestaven popis osobnosti.

■ MOTIVAČNÍ PROGRAMY

V další fázi vstupovali účastníci projektu do motivačních programů. Jedním z nich bylo neprofesní školení, určené zejména osobám, které dosud neměly žádnou zkušenost se zaměstnavateli. Probíhalo dvěma navzájem se doplňujícími způsoby: návštěvou konkrétního zaměstnavatele v regionálním poradenském centru nebo návštěvou účastníků přímo v prostorách zaměstnavatele. Obě tyto zkušenosti jim přinesly bližší pohled na požadavky trhu práce a rovněž cenné zkušenosti, které mohli následně využít při přijímacím pohovoru. Neprofesním školením prošlo 803 účastníků.

■ NAVÁZÁNÍ KONTAKTU SE ZAMĚSTNAVATELI

Na tuto aktivitu navázala další, která spočívala v získávání kontaktů potenciálních zaměstnavatelů. 235 účastníků projektu prošlo v rozsahu jednoho až dvou týdnů tzv. pracovní ochutnávkou, která byla v podstatě jakýmsi nástrojem k osvojení si pracovních návyků. Za významný přínos lze považovat možnost v rámci této „ochutnávky“ daného zaměstnavatele zaujmout a díky tomu získat pracovní místo. Některým účastníkům se to skutečně podařilo, u některých se naopak v krátkodobé praxi projevila nespolehlivost a sociální nepřizpůsobivost.

■ NEXT STEP

Další z motivačních aktivit byl program NEXT STEP, spočívající v motivaci účastníků ze strany věkově jim blízkých poradců a v podpoře volnočasových aktivit připravených speciálně pro danou cílovou skupinu.

■ VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY

Někteří účastníci prošli i vzdělávacími aktivitami, například odborným vzděláváním v oblasti informačních a počítačových technologií, kurzem cizího jazyka nebo některou z rekvalifikací. Největší zájem byl o kurzy Pracovník v sociálních službách, Manikúra včetně nehtové modeláže, Obsluha motovezíku a elektrovozíku a o svářečské kurzy.

■ PORADENSTVÍ

Vítanou součástí projektu bylo rovněž sociální, právní a pracovní poradenství. To poskytovali jednotliví dodavatelé a účastníci projektu ho také velmi využívali, zejména v pracovněprávní, finanční a bytové oblasti. Někteří využili i preventivně pojetý kurz finanční gramotnosti.

■ FINANČNÍ PODPORA

Po celou dobu zařazení účastníků v projektu pro ně byla zajišťována doprovodná opatření, spočívající v úhradě jízdného za cesty k projektovým aktivitám, a v případě delší než 5hodinové účasti na aktivitě bylo hrazeno i stravné. Propláceny byly rovněž náklady na vstupní lékařské prohlídky, potvrzení o zdravotní způsobilosti apod.

■ PROBLÉMY

Problémy, které se vyskytly v průběhu realizace projektu, průběžně řešili kompetentní úředníci. Za největší z nich lze považovat pasivitu až nezájem poměrně velkého počtu účastníků. Některé z nich se dařilo postupně motivovat, ale i přesto jich muselo být několik z účasti v projektu vyloučeno, a to zejména z důvodu opakovaných absencí na jednotlivých aktivitách. Ze strany jednoho ze zaměstnavatelů došlo v jednom případě k porušení dohody o poskytnutí příspěvků na mzdové náklady zaměstnavatele.

VÝSLEDKY

Všechny předem plánované aktivity projektu byly dle předem stanoveného harmonogramu realizovány. Do projektu vstoupilo celkem 1 004 osob. V průběhu projektu prošli jeho účastníci několika klíčovými aktivitami, a to od vstupního pohovoru přes neprofesní školení, motivační kurzy až po rekvalifikace, a měli možnost využít sociální, právní a pracovní poradenství. Účastníci se naučili psát životopis, připravovali se na přijímací pohovor a postupně získávali pracovní návyky. V průběhu projektu se více než jedné třetině klientů podařilo získat zaměstnání, a to formou dotovaných i nedotovaných pracovních míst. Při práci s klienty se ukázalo, že jejich úspěchy či neúspěchy v začlenění se na trh práce úzce souvisejí nejen se zájmem zaměstnavatelů, ale především s ochotou a zájmem samotných klientů. Úspěšní byli pouze ti, kteří na sobě skutečně chtěli pracovat a překonali počáteční nejistotu a nesnáze.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

BROŽOVÁ, D. Společenské souvislosti trhu práce. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 140 s. ISBN 80-86429-16-4.

MAREŠ, P. Nezaměstnanost jako sociální problém. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 172 s. ISBN 80-901424-9-4.

Závěrečná monitorovací zpráva projektu z OP LZZ č. CZ.1.04/2.1.00/13.00039. Úřad práce České republiky – krajská pobočka v Ústí nad Labem.

Program rozvoje Ústeckého kraje 2014–2020. Kraj Ústecký. [online]. 2013. [cit. 2013-08-08].

Dostupné na WWW:

<http://www.kr-ustecky.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=450018&idktg=98280&p1=176027>

9.3.2 DOPLŇKOVÝ JOB CLUB START – PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE Z ÚP ČR, KRAJSKÁ POBOČKA V ÚSTÍ NAD LABEM

- **AUTOR:** Zpracováno na základě textu Mgr. Jitky Schönerové. Celý příspěvek je dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-2-12/Doplňkový-Job-club-Start/46>
- **ÚŘAD PRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY, KRAJSKÁ POBOČKA V ÚSTÍ NAD LABEM, KONTAKTNÍ PRACOVISŤE TEPLICE**
- **KLÍČOVÁ SLOVA:** doplňkový Job club Start, úřad práce, práce s klientem, podpora motivace ke vzdělávání

Anotace: Doplňkový job club je nástroj úřadu práce pro pomoc potřebným klientům ve věku od 15 do 20 let. Na rozdíl od klasických job clubů, kde hlavním cílem je motivovat a aktivizovat jejich účastníky k uplatnění na trhu práce, a to získáním orientace na trhu práce a nácvikem dovedností a technik vyhledávání zaměstnání, se v doplňkovém job clubu přistupuje zásadně k řešení osobních problémů klientů. Tyto problémy se řeší konkrétně ve spolupráci s jednotlivými útvary ÚP. Doplňkový job club individuálně a komplexně posuzuje kompetence uchazeče o zaměstnání (kvalifikace, dovednosti, motivace), uplatnitelnost na trhu práce, ekonomickou situaci a ohrožení sociálním vyloučením z důvodu setrvávání v dlouhodobé nezaměstnanosti.

KONTEXT

Absolventi škol tvoří jednu z hlavních rizikových skupin ekonomicky aktivních obyvatel, která se nejhůře uplatňuje na trhu práce. Jsou znevýhodněni nedostatkem praxe, chybějícími pracovními návyky a minimem zkušeností a je třeba jim věnovat zvýšenou pozornost.

CÍL

Z normativní instrukce č. 2/2013 ministerstva práce a sociálních věcí vyplývá, že národním cílem v oblasti zaměstnanosti je snížení nezaměstnanosti mladých osob věkové skupiny 15–24 let o třetinu proti roku 2010. Doplňkový job club je nástrojem, který ve spolupráci s jednotlivými útvary ÚP řeší individuálně konkrétní pomoc klientům. Jedná se například o možnost pobírání konkrétní dávky, pomoc při vyplnění formulářů, možnost dotace na mzdu u zaměstnavatele a další. Cílem doplňkových job clubů je tedy intenzivní pomoc této věkové skupině při uplatnění na trhu práce, motivace klientů ke znovuzачlenění do školského systému, případně k rekvalifikaci či jiným druhům vzdělávání.

REALIZACE

■ VÝBĚR KLIENTŮ DO DOPLŇKOVÝCH JOB KLUBŮ

S realizací doplňkových job clubů jsme na našem úřadě práce začali v dubnu 2013. Výběr klientů provádějí zprostředkovatelky z oddělení zprostředkování a poradenství na základě předem stanovených kritérií. Do těchto kritérií patří: věk od 15 do 20 let; nízké nebo neupotřebitelné vzdělání; předčasné ukončení vzdělávání. Dále jsou sem zařazováni klienti, kteří jsou již delší dobu vedeni na úřadu práce a hrozí u nich ztráta sociálních návyků či jsou ohroženi návykovými látkami (nebo je podezření, že se již závislími stali).

■ TÉMATA K ŘEŠENÍ DOPLŇKOVÝCH JOB CLUBŮ

- možnost pobírání konkrétní dávky – konkrétní pomoc při vyplnění formulářů;
- možnost případné dotace na mzdu u zaměstnavatele – pomoc při vyhledání konkrétního zaměstnavatele a pomoc zaměstnavatelům při vyplnění formulářů s vysvětlením podmínek;
- v souvislosti s možným nástupem do zaměstnání – vyhledání vhodné rekvalifikace a pomoc při vyplnění formulářů;
- zařazení do vhodného projektu – vysvětlení výhodnosti dotovaných míst;
- v případě možnosti návratu zpět do školského systému – konkrétní vyhledání vhodného oboru, školy, telefonické sjednání schůzky ve škole pro uchazeče, následná pomoc při vyplnění přihlášky a případný pohovor s rodiči;
- konkrétně pomáháme uchazečům a jejich rodičům při problémech se závislostmi;
- v neposlední řadě nabízíme dlouhodobou pomoc i po skončení aktivit v doplňkových job clubech).

■ ZPŮSOB REALIZACE DOPLŇKOVÝCH JOB CLUBŮ

Probíhají nepravidelně. Optimální počet účastníků ve skupině je asi 8 účastníků, vhodné je uspořádat 5 schůzek v délce přibližně 3–4 hodiny. Optimální četnost schůzek je asi 1–2krát týdně, nejméně však 1krát za dva týdny.

OBSAHY SCHŮZEK

Na začátku každé schůzky je uvítání s klienty, prezentace úkolů a diskuse. Na závěr pak práce na internetu: hledání volných míst z různých zdrojů, telefonování zaměstnavatelům, sjednávání schůzek se zaměstnavateli – po absolvování schůzky u zaměstnavatele doloží klient výsledek z jednání na příští schůzce. Pokud výsledek není doložen, je nutné ověřit vše telefonicky u zaměstnavatele.

■ 1. SCHŮZKA: ZMAPOVÁNÍ SITUACE KLIENTA

- Představení doplňkového job clubu – o jakou aktivitu jde a její cíl.
- Vzájemné představení, krátká vizitka všech přítomných – včetně lektora (snaha o vytvoření příjemného a důvěrného prostředí s cílem otevřít klienta a získat si jeho důvěru); podpisy dohod k doplňkovému job clubu.
- Seznámení s aktivitami v doplňkovém job clubu: realizace schůzek a jejich obsah, přestávky, omluvenky, dodržování termínu a hodiny schůzek (snaha o maximální vstřícné jednání – v případě PN či výběrového řízení u zaměstnavatele a jiných vážných překážek – nabídka možnosti nahradit si schůzku v jiný termín), avšak důsledná kontrola zadaných splněných úkolů – nutné pro vytvoření systému dodržování stanovených povinností (úřad práce nahrazuje zaměstnavatele) a udržení pracovních a sociálních návyků.
- Vymezení rizikových faktorů – socioekonomická úroveň rodiny, zdravotní stav (psychický i fyzický), důvody nepokračování ve studiu. Lektor si sám pro sebe provede analýzu klientů, kteří mohou být ohroženi různými druhy závislostí, a těmto klientům po skončení schůzky nabídne individuální pomoc.
- Zjištění zájmu klienta o budoucí povolání, možnost vhodného studijního oboru a školy (státní/soukromá), informace k druhům studia (DA, DI, individuální studijní plán), možnosti přivýdělnku na studium při evidenci na úřadu práce (nekolidující zaměstnání).
- Zjištění možnosti dojíždění, ubytování, stravování, (časový harmonogram).
- Zadáání úkolu do příští schůzky: zjištění maxima informací o možném vhodném budoucím povolání/zaměstnání (plusy a minusy) – volná místa ve vybraném oboru z různých zdrojů (písemně).
- Informace k hledání pracovních míst – telefonicky, písemně, osobně (ukázky DVD – „Než zvolíte číslo“, diskuse k DVD – chyby při telefonování a následné praktické ukázky a hraní scének).
- Diskuse k probraným tématům, návrhy na úkoly pro lektora, (zjištění informací do příští schůzky, které klienty zajímají; objednávání klientů na osobní pohovory), návrhy zajímavých témat pro další schůzky.

■ 2. SCHŮZKA: ZJIŠŤOVÁNÍ MOŽNOSTÍ, JAK ŘEŠIT SITUACI KLIENTA

- Každý klient prezentuje domácí přípravu k vybranému povolání a volná místa u zaměstnavatelů, které kontaktoval – sdílení zkušeností ve skupině. Následuje skupinová diskuse – připomínky k jednotlivým prezentacím a zaměstnavatelům – hledání příčin neúspěchu.
- Všeobecný test zájmové struktury (AIST) – 60 položek testu, po kterých následuje poradenský pohovor.
- Diskuse k jednotlivým povoláním – jak se vidí klient sám a jak jej vidí ostatní ve skupině, pro jaké povolání má klient osobnostní vlohy a co je pro volbu povolání důležité.
- Informace k životopisu a motivačnímu/průvodnímu dopisu – zhlédnutí prezentace (vytvořené na IPS na úřadu práce v Teplicích na základě často kladených otázek klientů).
- Vytvoření životopisu u každého klienta, sestavení portfolia (upozornění na důležitost doporučení z různých předešlých aktivit – brigády, tábory), naskenování dokladů, příprava celé složky k odeslání k zaměstnavatelům.

■ 3. SCHŮZKA: POMOC PŘI PLÁNOVÁNÍ ŘEŠENÍ SITUACE

- Diskuse na téma, jak poznat kvalitní školu.
- ISTP test (Integrovaný systém typových pozic) – informace ke KPM – katalog pracovních míst, databáze dalšího vzdělávání.
- NSP (Národní soustava povolání) – zhlédnutí prezentace (vytvořené na IPS na úřadu práce v Teplicích – vytvořila jsem ji na základě často kladených otázek od klientů) – následná diskuse.
- Informace k výběrovému řízení, zhlédnutí prezentace Pohovor u zaměstnavatele (vytvořené na IPS na úřadu práce v Teplicích – vytvořila jsem ji na základě často kladených otázek od klientů) – zodpovídání otázek k pohovoru. DVD – Zkouška pro všechny – následná diskuse k chybám u výběrového řízení.
- Informace k rekvalifikacím – zvolená rekvalifikace – podmínky. Úkol pro frekventy do příští schůzky: promyslet si, jaká rekvalifikace je pro každého vhodná, aby mu usnadnila nástup do zaměstnání.
- Předání informačních tištěných materiálů: informace pro klienty úřadu práce, nabídka služeb úřadu práce, adresy pracovních portálů, kontakty na důležité úřady, informace o povoláních, užitečné rady, vojenské školství, školy pro zdravotně postižené.
- Informace – sociálně právní minimum.
- Vyplnění dotazníku na stránkách úřadu práce: sekce sociální tematika – sociální poradce: <http://portal.mpsv.cz/soc/poradce> (důraz je kladen na to, aby se klient uměl orientovat na trhu práce, dokázal si najít samostatně základní informace z úřadu práce a ostatních důležitých institucí a uměl je využívat).

■ 4. SCHŮZKA: APLIKACE SPOLEČNĚ VYTVOŘENÉHO PLÁNU

- Diskuse k vybraným rekvalifikacím (přínos získání osvědčení o rekvalifikaci, diskuse ke zvýšení vzdělání (studium) a získání jen určité dovednosti (RK) – plusy a minusy).
- Klienti uvedou svá očekávání. Diskuse o výhodách klientů na trhu práce, kteří mají určité vzdělání, oproti klientům bez vzdělání – dopady nedostatečného vzdělání všeobecně.
- Informace k nekolidujícímu zaměstnání (možnost hrazení nákladů spojených se studiem, získání praxe a kontaktů).
- Informace k SÚPM – společensky účelné pracovní místo – zadání úkolu do příští schůzky: kontaktovat alespoň dva zaměstnavatele a informovat je o možnosti dotace na mzdu – klient předá zaměstnavateli kontakt na IPS (pro případné dotazy a možnost odeslání formulářů přímo z IPS zaměstnavateli). Do příští schůzky doložit písemně firmu, kontaktovanou osobu a telefonní číslo (pro zpětnou vazbu).
- Informace – Stáže ve firmách – registrace na www.stazevefirmach.cz. Následuje diskuse o výhodách absolvování stáže a získání osvědčení o stáži.
- Informace o pravidelných besedách k finanční gramotnosti, které organizuje IPS – návštěvy zástupkyně z Poradny při finanční tísni v Ústí nad Labem a rozsah její pomoci při finančních problémech – předání informací o termínech besed, kontakt na Poradnu při finanční tísni v Ústí nad Labem – zodpovídání dotazů.
- Informace k právnímu minimu: pracovní smlouva, výpověď, zkušební doba atd.
- Informace k pomoci: Oblastní inspektorát práce, Oblastní charita Teplice v Čechách, Člověk v tísni, o. p. s. – rozsah pomoci a předání kontaktů.

■ 5. SCHŮZKA: INDIVIDUÁLNÍ POHOVOR

- Zhodnocení práce s klientem – ocenění odvedené práce, vyzdvižení snahy o spolupráci, podpoření motivace k jakékoli aktivitě – studium, rekvalifikace, stáž, nekolidující zaměstnání aj.
- Výběr konkrétního vhodného studijního oboru a vzdělávací instituce (konečné rozhodnutí o následném studiu činí klient sám), tisk informací, telefonické objednání klienta na pohovor do školy, příprava podkladů k přihlášce ke studiu, tisk přihlášky a pomoc při vyplnění přihlášky ke studiu.
- Pomoc při konkrétním výběru vhodné rekvalifikace (konečné rozhodnutí o výběru rekvalifikace činí klient sám) – pomoc při vyplnění žádosti o rekvalifikaci, vysvětlení postupu k žádosti o rekvalifikaci.

- Nabídnutí možnosti zařazení do vhodného projektu ESF (Profese pro tebe, Impuls apod.) dle aktuální nabídky (v ESF projektech možnosti: nabídky dotovaných míst, RK, bilanční diagnostika apod.).
- Každý klient dostává nabídku o možnosti pokračování docházení na speciální poradenství na IPS po dobu, po kterou bude pomoc IPS potřebovat (pomoc při studiu, pomoc při konkrétní návštěvě u zaměstnavatele – příprava na výběrové řízení, dojednávání schůzek u zaměstnavatelů, možnost práce na internetu apod.).
- Poděkování za spolupráci a důvěru.

VÝSLEDKY

Vzhledem ke krátké době, po kterou doplňkové job cluby realizujeme, se ještě do povědomí uchazečů nedostaly kladné ohlasy od absolventů těchto klubů, proto je při počátečním výběru na oddělení poradenství a zprostředkování zájem o účast průměrný. Na konci aktivit ovšem dostáváme ze strany uchazečů pozitivní ohlasy. Uchazeči kladně hodnotí zájem o svoji osobu a hlavně konkrétní vyřešení problematice situace. V případě zvýšeného zájmu ze strany uchazečů se budeme snažit počty doplňkových job clubů v rámci možností úřadu práce co nejvíce navýšit.

DOPORUČENÍ

Při realizaci doporučujeme co nejvíce komunikovat se skupinou, vtáhnout klienta a umožnit zpětnou vazbu. Hlavní důraz klademe na aktivitu klienta a získání důvěry. Klient musí získat jistotu, že se mu dostane maximální odborné pomoci.

Doporučujeme doplňkový job club START realizovat po celý rok, avšak intenzivně v termínech duben, květen, červen, červenec a srpen – využít skupinové i individuální motivace k návratu ke vzdělávání v různých formách. Pro naplnění cílů je třeba aktivní spolupráce všech subjektů, maximální provázanost s ostatními útvary úřadu práce a zaměstnavateli i vzdělávacími zařízeními. Bez této maximální spolupráce všech zúčastněných nelze dosahovat pozitivních výsledků.

INFORMAČNÍ ZDROJE

<http://portal.mpsv.cz/soc/poradce>

<http://portal.mpsv.cz>

Normativní instrukce č. 2/2013

Normativní instrukce č. 14/2009

Efektivní strategie řešení problému předčasného ukončování docházky musí být pojata komplexním způsobem a musí respektovat dlouhodobost tohoto procesu. Měla by tedy zahrnovat jak široká preventivní opatření, tak i cílené vyhledávání ohrožených žáků a řešení konkrétních individuálních problémů. K důležitým principům patří především včasná reakce již na první příznaky obtíží při zvládnutí školy nebo absencí, zjištění příčin selhávání žáka, důsledně individuální přístup, který by měl kombinovat jak kontrolu a systematický tlak na žáka, tak i účinnou pomoc a podporu.

Řešení předčasných odchodů ze vzdělávání vyžaduje systémový přístup nejen v rámci školy. Podstatná je aktivní a úzká spolupráce všech činitelů, kteří tento proces mohou ovlivnit, zejména škol s rodiči, poradenskými institucemi, psychology, neziskovými organizacemi, ale i dalšími institucemi. V případě žáků, kteří již vzdělávací systém opustili, je třeba podpořit jejich návrat do vzdělávání, případně alespoň získání profesní kvalifikace.

JAKÁ JSOU PODLE NÁZORŮ PRACOVNÍKŮ ŠKOL NEJDŮLEŽITĚJŠÍ OPATŘENÍ?

- Opatření státu na podporu docházky dětí do školy. V této souvislosti školy zmiňují i potřebu vyvíjet na rodiče tlak, aby více dbali na řádnou docházku dítěte do školy, včetně podmínek vyplácení sociálních dávek docházkou dítěte do školy.
- Rozvoj kariérového poradenství – je třeba rozvíjet poradenství zaměřené jak na správnou volbu oboru, tak i na odpovídající úroveň vzdělání.
- Spolupráce rodičů a školy – spolupráci s rodiči považují školy za klíčový faktor úspěchu v případě rizika odchodu žáka ze vzdělávání, na druhé straně zdůrazňují, že je často obtížné ji zajistit. U žáků, kteří jsou ohroženi předčasným odchodem ze vzdělávání, je obvyklé, že je zapotřebí pracovat nejen se samotným žákem, ale i s rodinou. Pracovníci škol uvádějí dva základní přístupy k rozvoji spolupráce rodiny a školy. První je založen na přísném vyžadování dodržování školního řádu, včasném upozornění na absence dítěte, pravidelném osobním kontaktu s rodiči žáků, případně i vyvíjení určitého tlaku na rodiče ve smyslu již zmíněné vazby na vyplácení dávek státní sociální podpory. Druhý přístup zdůrazňuje potřebu rozvoje principů otevřené komunitní školy, která vtahuje veřejnost a rodiče do dění ve škole.
- Evidence a soustavná práce s mladistvými, kteří se ocitnou mimo vzdělávací systém. Převážná většina škol považuje za potřebná opatření zaměřená na zajištění evidence a následné soustavné práce s mladistvými, kteří pokud opustí střední školu a neregistrují se na úřadu práce, nejsou evidováni a není jim věnována speciální péče a pozornost.
- Působení poradenského týmu přímo ve škole a spolupráce s pedagogicko-psychologickými poradnami. Výhodou je podle názoru pracovníků škol především to, že umožňuje včasější odhalení problému a zajišťuje komplexní přístup při jeho řešení.
- Prostupnost vzdělávacího systému. Přestup na jiný obor nebo školu je častým způsobem řešení obtíží v případě, kdy žák studium nezvládá. Z tohoto důvodu je zachování, případně i zvýšení prostupnosti vzdělávacího systému považováno většinou poradenských pracovníků za podstatné. Nové možnosti pak přináší systém tzv. profesních kvalifikací, který umožňuje mladým pracovníkům získat, resp. doplnit si odbornou kvalifikaci.

Na závěr můžeme konstatovat, že pedagogové a poradci na středních školách řadí k nejdůležitějším opatřením pro řešení předčasných odchodů ze vzdělávání nejen nástroje využívané na školách, ale i opatření na celostátní úrovni. Zejména zdůrazňují potřebu rozvoje kariérového poradenství, zavedení systematické evidence a soustavné práce s mladistvými, kteří se ocitnou mimo vzdělávací systém, i metodiky pro práci se žáky ohroženými předčasným odchodem, zachování prostupnosti vzdělávacího systému. Rovněž doporučují zavést opatření státu na podporu docházky dětí do školy, například souvislost docházky dítěte s výplatou sociálních dávek.

LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

- Baumrind, D.: The Influence of Parenting Style on Adolescent Competence and Substance Use. *The Journal of Early Adolescence*, 1991, 11, č. 1, s. 56–95. Dostupné z: <http://www.positive-parenting-ally.com/3-parenting-styles.html>
- Bubíková, M., Úlovcová, H., Viceníková, T., Hytša, P.: Předčasné odchody mladých lidí ze středního vzdělávání: Rozsah, problémy, příčiny a možnosti prevence. Praha: NÚOV, 2006.
- Coleman, J. S.: Equality of educational opportunity. Washington, DC: U. S. Government Printing Office, 1966.
- Dynarski, M., Clarke, L., Cobb, B., Finn, J., Rumberger, R., Smink, J.: Dropout Prevention: A Practice Guide (NCEE 2008–4025). Washington, DC: National Center for Education Evaluation and Regional Assistance, Institute of Education Sciences, U. S. Department of Education, 2008. Dostupné z: <http://ies.ed.gov/ncee/wwc>.
- Finn, J. D.: Withdrawing from school. *Review of Educational Research*, 1989, 59, s. 117–142. Dostupné z: <http://rer.sagepub.com/content/59/2/117.abstract>
- Gabal, I., Čada, K.: Romské děti v českém vzdělávacím systému. In: Matějů, P., Straková, J., Veselý, A. (Eds.): Nerovnosti ve vzdělávání. Od měření k řešení. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010. s. 109–127.
- Gajdošová, J.: Evaluace metodik z oblasti prevence a intervence předčasných odchodů ze škol. Zpráva o ověřování metodik. Praha: NÚV, 2015.
- Hloušková, L.: Mám základní vzdělání. Příčiny a důsledky předčasných odchodů ze studia a ze vzdělávání. *Studia paedagogica*, 2014, 19, 2. Dostupné z: phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/download/734/828
- Jeynes, W. H.: Examining the Effects of Parental Absence on the Academic Achievement of Adolescents: The Challenge of Controlling for Family Income. *Journal of Family and Economic Issues*, 2002, 23 (2), s. 189–210.
- Kennelly, L., Monrad, M.: Approaches to Dropout Prevention: Heeding Early Warning Signs With Appropriate Interventions. National High School Center at the American Institutes for Research, 2007. Dostupné z: http://www.betterhighschools.org/docs/nhsc_approachestodropoutprevention.pdf
- Matějů, P., Straková, J., Veselý, A. (Eds.): Nerovnosti ve vzdělávání. Od měření k řešení. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010.
- McNeal Jr., R.: Are students being pulled out of high school? The effect of adolescent employment on dropping out. *Sociology of Education*, 1997, 70, s. 206–220.
- Reducing early school leaving in the EU. Policy Department B: Structural And Cohesion Policies, 2011. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/460048/IPOL_CULT_ET\(2011\)460048_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/460048/IPOL_CULT_ET(2011)460048_EN.pdf)
- Rumberger, R. W.: Why students drop out of school. In stop dropout. In: Orfield, G. (Ed.) Dropouts in America: Confronting the graduation rate crisis. Cambridge, MA: Harvard Education Press, 2004, s. 131–156.
- Stop Dropout. Metodika prevence předčasného ukončení školní docházky pro školní psychology a výchovné poradce. Dostupné z: <http://www.stop-dropout.eu/index.php?id=2&L=2>

The National Economic and Social Forum. Early School Leavers. Forum Report No. 24. Dublin Stationery Office, 2002. Dostupné z: <http://www.nesf.ie/dynamic/pdfs/No-24-Early-School-Leavers>

Tillner, J.: Zpráva o předčasných odchodech ze vzdělávání. Přehled opatření a příklady dobrých praxí v zahraničí a v ČR. Praha: NÚV, 2013. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Predcasne_odchody_12_2013.pdf

Trhlíková, J.: Předčasné odchody žáků ze středních škol. Názory pracovníků škol a úřadů práce na nástroje prevence a intervence. Praha: NÚV, 2013.

Trhlíková, J.: Předčasné odchody ze vzdělávání na středních školách: Kvalitativní analýza rozhovorů s experty a příklady dobrých praxí. Praha: NÚV, 2012.

Trhlíková, J.: Volba střední školy a spokojenost žáků se zdravotním postižením se studiem. Praha: NÚOV, 2010.

Trhlíková, J., Úlovcová, H.: Vliv rodinného zázemí na předčasné odchody ze vzdělávání a dlouhodobou nezaměstnanost mladých lidí. In: Matějů, P., Straková, J., Veselý, A. (Eds.): Nerovnosti ve vzdělávání. Od měření k řešení. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010, s. 151–179.

Trhlíková, J., Úlovcová, H., Vojtěch, J.: Sociální aspekty dlouhodobé nezaměstnanosti mladých lidí s nízkou úrovní vzdělání. Šetření mladistvých, kteří jsou po ukončení základní školy evidováni jako uchazeči o zaměstnání na úřadech práce v ČR. Praha: NÚOV, 2006.

Vacek, J., Pacnerová, H., Menclová, M.: Příčiny předčasných odchodů ze středního školního vzdělávání u žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Průzkum pro projekt PROPOS. Praha: Centrum adiktologie a IPPP, 2008. Dostupné z: http://www.ipp.cz/images/stories/doc/studie/vyzkumna_zprava_predcasne_odchody.pdf

Vojtíšková, K.: Jak nejlépe vychovávat – „optimální výchova“. Socioweb, 2011, 4, rubrika Témata. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=374&lst=116>

www.infoabsolvent.cz

www.nuv.cz/nsk2

www.studiapaedagogica.cz

www.narodnikvalifikace.cz

www.vychova-vzdelavani.cz/karierove-poradenstvi

www.vzdelavaniaprace.cz

<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/rekvalifikace>

http://ec.europa.eu/europe2020/index_cs.htm

http://ec.europa.eu/education/policy/school/early-school-leavers_en.htm

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/targets_en.pdf

Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcasnych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46>

Prevence a řešení předčasných odchodů ze vzdělávání – Střední škola polytechnická: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-09/Prevence-a-reseni-predcasnych-odchodu-ze-/46>

Školní poradenské pracoviště – Střední škola stavební Jihlava: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-10/Skolni-poradenske-pracoviste-Stredni-skola-/46>

Prevence předčasných odchodů – podpora žáků se specifickými poruchami učení: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-11/Prevence-predcasnych-odchodu-podpora-zaku-se-/46>

Prevence a řešení předčasných odchodů žáků na SOŠ stavební a zahradnické, Praha 9: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-12/Reseni-predcasnych-odchodu-na-SOS-stavebni-a-/46>

První šance i mladým bez vzdělání: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-13/Prvni-sance-i-mladym-bez-vzdelani/46>

Mezioborová spolupráce a pořádání kulatých stolů – VOŠ a SPŠ Rychnov nad Kněžnou: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-14/Mezioborova-spoluprace-v-prostredi-stredni-skoly/46>

Vzdělávání žáků s Aspergerovým syndromem: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-15/Vzdelavani-zaku-s-Aspergerovym-syndromem/46>

Doplňkový Job club Start: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-2-12/Doplňkový-Job-club-Start/46>

Příjímací pohovory jako prevence předčasných odchodů: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-16/Prijimaci-pohovory-jako-prevence-predcasnych-/46>

Využití mimoškolních aktivit v oblasti prevence předčasných odchodů ze střední školy – Gymnázium a SOŠ Čáslav: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-17/Vyuziti-mimoskolnich-aktivit-v-oblasti-prevence-/46>

Doučování dětí v rodinách Člověk v tísni, o. p. s.: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-05/Doucovani-deti-v-rodinach-Clovek-v-tisni-o-p-s-/46>

Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na ISS HPOS Příbram: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-02/Prevence-predcasnych-odchodu-ze-vzdelavani-na-ISS-/46>

Jak bráníme předčasným odchodům ze vzdělávání na SSOU Industria II s. r. o.: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-03/Jak-branime-predcasnym-odchodem-ze-vzdelavani-na-/46>

Školní poradenské pracoviště na SŠ – úloha etopeda: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-04/Skolni-poradenske-pracoviste-na-SS-uloha-etopeda/46>

**PREVENCE A INTERVENCE PŘEDČASNÝCH
ODCHODŮ ZE STŘEDNÍCH ŠKOL
– PŘÍRUČKA OPATŘENÍ**

Zpracovala: Bc. Ing. Jana Trhlíková
Recenze: Mgr. Pavla Paterová
Korektury: Jan Klufa
Grafická úprava: Ivana Velická
Tisk: Astron Studio a.s.

Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské
zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických
pracovníků, Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce

Vítáme Vás v informačním systému ISA+, který Vám nabízí pomoc při hledání vzdělávací a profesní dráhy. Najdete zde všechny školy a obory vzdělávání, informace k přechodu na trh práce i do dalšího vzdělávání. Při výběru povolání Vám pomůže i Profi test nebo prezentace pracovních činností. Velkým přínosem je ISA+ pro žáky se zdravotním postižením i pro ty, kteří mají studijní problémy.

KAM NA ŠKOLU obory, školy a profese

[Výběr podle oboru](#)
[Výběr podle školy](#)
[Výběr podle povolání](#)
[Výběr podle videa](#)
[Výběr podle obrázků](#)
[Profitest](#)

ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE

[Vzdělávání a volba oboru](#)
[Uplatnění vzdělání](#)
[Požadavky zaměstnavatelů](#)
[Nezaměstnanost](#)
[Zaměstnanost](#)
[Publikace](#)

BEZ BARIÉR až na trh práce

[Volba školy pro žáky se ZP](#)
[Absolventi se ZP a trh práce](#)
[Předčasné odchody ze vzdělávání](#)
[Statistické přehledy](#)

JAK NA TO rady a doporučení

[Jsem na základce](#)
[Jsem na střední](#)
[Jsem už dospělý](#)
[Jsem poradce](#)

*Propracovaný informační systém ISA+ pomáhá **žákům základních škol** při volbě oboru vzdělání a výběru střední školy, **žákům středních škol** při rozhodování o pokračování ve vzdělávání a při přechodu na trh práce, **výchovným-kariérovým poradcům a učitelům** při poskytování kariérového poradenství a výuce témat Úvodu do světa práce, **managementu škol** při úpravách vlastní vzdělávací nabídky a vzdělávacích programů.*

DOPORUČUJEME VYZKOUŠET:

- možnost **výběru oborů i školních vzdělávacích programů (ŠVP)**,
- **videoukázky** – představují práci ve vybraných profesích i přípravu na ně,
- **profitest** – pomůže žákům základních škol při výběru oblasti vzdělávání,
- **výběr podle obrázků** – poskytuje snadnější orientaci ve vzdělávací nabídce SŠ,
- **bez bariér až na trh práce** – sekce věnovaná problematice žáků se zdravotním postižením a tématu předčasných odchodů ze vzdělávání,
- **jak na to – rady a doporučení** – různé užitečné informace pro uživatele systému,
- **syntetické stránky** – obsahují soubor informací ke každé skupině oborů,
- **filtry vzdělávací nabídky** – vymezení vzdělávací nabídky podle zdravotního postižení, vzdálenosti od bydliště, formy studia, zřizovatele, ŠVP,
- **fulltextové vyhledávání** – najde na ISA+ odkazy související se zadaným výrazem.

O inovaci a obsah systému ISA+ se stará Národní ústav pro vzdělávání v rámci projektu MŠMT **Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy (VIP Kariéra II – KP)**, který je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Praha 2015
ISBN 978-80-7481-104-3

